

Kardos Bogáta – Sudár Orsolya – Halász Sári

KAPCSOLÓDJ BE!

felvilágosítás
az egyenlőségen alapuló
szexuális kapcsolatokért

TANÁRI KÉZIKÖNYV

Kardos Bogáta – Sudár Orsolya – Halász Sári

**TURN ME ON
– KAPCSOLÓDJ BE!**

Kardos Bogáta – Sudár Orsolya – Halász Sári

TURN ME ON – KAPCSOLÓDJ BE!

A kézikönyv a Patriarchátust Ellenzők Társasága kétéves *Turn Me On – Kapcsolódj be!* szexuális felvilágosító és erőszak-megelőző projektjének részeként született, iskolai és képzési programunk keretében. Ennek során osztályfőnöki órákat, ifjúsági közösségi programokat és iskolai nyílt napokat látogattunk, valamint nyílt beszélgetéseket szerveztünk. A könyvben tapasztalatainkat, ajánlásainkat, kipróbált módszereinket fogalmazzuk meg. A 24 hónapos projekt megvalósulását az Open Society Foundations támogatta (OR2015-21635 Online sexual education project by youth and for youth).

A kézikönyv elérhető a kapcsolodjbe.hu és a turnmeon.hu weboldalakon.

A kézikönyvben található internetes hivatkozások elérhetőségéért, illetve azok tartalmáért nem vállalunk felelősséget. Az internetes hivatkozások elérhetőségét 2019. január és április között ellenőriztük.

Dilemmáitokat, kérdéseiteket és meglátásaitokat a kézikönyv tartalmára nézve, valamint felkéréseket felvilágosító programok és képzések tartására az info@patent.org.hu email címen várjuk.

Halász Sári, 2019
Kardos Bogáta, 2019
Sudár Orsolya, 2019

Kiadó: © Patriarchátust Ellenzők Társasága, 2019
www.patent.org.hu

Felelős szerkesztő: Cserhádi Éva
Olvasószerkesztő: Karádi-Héder Enikő
A kötetet tervezte: Sólyom Melinda
Mellékletek: Bedő Márton
Kiadás éve: 2019

ISBN 978-615-00-5318-9

TARTALOMJEGYZÉK

A KÉZIKÖNYV ALAPELVEI / 7

Előszó / 9

Bevezető / 13

Tévhit az önmegtartóztatás pedagógiájáról / 22

ELMÉLETI HÁTTÉR / 29

A társadalmi nemi szerep – a gender / 31

Pornóipar és pornókultúra / 45

A nemi erőszak kultúrája / 61

Prostitúció / 70

Fogamzásgátlás / 81

Szépségkultusz / 91

FOGLALKOZÁSTERVEK / 103

1. foglalkozás

A nők helyzete a társadalomban / 105

2. foglalkozás

A férfiak helyzete a társadalomban / 114

3. foglalkozás

A pornókultúra hatása a szexre / 127

4. foglalkozás

BDSM – Tévhitek a sadizmusról a szexben /142

5. foglalkozás

A nemi erőszak és a szexuális visszaélés / 155

6. foglalkozás

A nemi szerepek és az egyenlőségen alapuló szex / 166

7. foglalkozás

*Stigmák és tévhitek a fogamzásgátlással
és az abortusszal kapcsolatban / 176*

8. foglalkozás

A szépségkultusz hatása a lányok életére / 186

FÜGGELÉK / 197

Köszönetnyilvánítás / 223

A KÉZIKÖNYV ALAPELVEI

ELŐSZÓ

A Kapcsolódj be! projekt célja és alapelvei

A *Kapcsolódj be! projekt*et azért kezdtük el, mert úgy láttuk, hogy a szexuális felvilágosítás szempontjából a mai fiatalok nehéz helyzetben vannak. Egyrészt hatással van rájuk a hiperszexualizált populáris kultúra, másrészt továbbra is igaz, hogy a szex tabu téma. Ezért hasznos tudást és a szexszel kapcsolatos tudatosság fejlesztéséhez szükséges eszközöket alig kapnak bármilyen irányból. Nőkkel és gyerekekkel folytatott aktivista munkánk – műhelyfoglalkozások és oktatási tréningek – során, valamint személyes kapcsolatainkban sokszor találkozunk szexuális visszaéléssel, erőszakkal, a nőket érő hátrányokkal és az ezekre épülő iparok káros tevékenységével és hatásával.

Célunk az volt, hogy a gyerekek és a fiatalok, akikkel a projekt folyamán kapcsolatba kerülünk, eszközöket kapjanak ahhoz, hogy erőszakmentes, egyenlőségen és kölcsönösségen alapuló szexuális életet éljenek. Hosszabb távon pedig olyan felelős felnőttek váljanak belőlük, akik majd lehetőségeikhez mérten fellépnek az erőszak ellen, és törekednek egy igazságosabb társadalom kialakítására.

Meggyőződésünk, hogy az emberek szexről alkotott képét, az általuk kíváncsiaknak és elfogadhatónak tartott szexuális magatartást nem ösztönök és hormonok határozzák meg, hanem társadalmi és szocializációs hatások alakítják, amelyek nemcsak változnak, de változtathatók is. Így a felvilágosításban különös hangsúlyt fektetünk a társadalmi kontextus és a tágabb környezet hatásának feltárására és tudatosítására, valamint kitérünk korunk fogyasztásközpontú gazda-

sági berendezkedésének és a nemek közötti rendszerszintű egyenlőtlenségek hatásaira is.

Fő céljaink közé tartozik az erőszak megelőzése. A szexuális erőszak elkövetői többségében férfiak, áldozataik pedig nők és gyerekek. A hosszútávú megelőzésben az oktatás kulcsfontosságú szerepet játszik. Oktatómunkánkkal a gyakorlatban azt szeretnénk elérni, hogy a fiúk ne kövessenek el nemi erőszakot, ne használjanak prostitúcióban kizsákmányolt nőket, és ne gyakorolják a pornóban látott erőszakos szexuális viselkedést; a lányok pedig képessé váljanak saját igényeik kialakítására, határok beazonosítására és meghúzására, valamint képesek legyenek ellenállni az áldozathibáztató üzeneteknek és nyomasztó elvárásoknak (lásd *A nemi erőszak kultúrája*). Célunk az is, hogy felvértezzük a gyerekeket az olyan iparok tevékenysége ellen – mint a szépségipar vagy éppen a pornóipar – amelyek abból húznak hasznot, hogy kárt okoznak nekik (lásd *Pornóipar és pornókultúra, Szépségkultusz*).

Kézikönyvünket tematikus összefoglalásokkal kezdjük, amelyekben röviden ismertetünk néhány kulcsfogalmat és jelenséget, amelyek kihatással vannak a társadalom szexről alkotott képére. Olyan témákat ismertetünk itt, amelyekről elengedhetetlen tudást szerezni ahhoz, hogy a gyerekeket és a fiatalokat támogatni tudjuk az egészséges fejlődésben és a kiegyensúlyozott partnerkapcsolatok kialakításában.

Alapvetőnek tartjuk annak tudatosítását, hogy attól, hogy valami a kultúra része, még nem feltétlenül építő; nem biztos, hogy egyenlőségi értékeket közvetít, és az sem, hogy az emberek érdekeit szolgálja. Az, hogy egy szokás vagy nézet az általános kultúra részét képezi, tehát széles körben elfogadott, önmagában nem hordoz értéket. Azonban az új szexuális viselkedésformáknak is lehet jó vagy rossz iránya: a nyitottság is lehet kíváncsi vagy romboló. Mi főleg azokkal a kulturális hatásokkal, elfogadottnak tartott berögződésekkel és új tendenciákkal foglalkozunk, amelyeket károsnak ítélnénk, és amelyeken éppen ezért változtatni kell.

Fontos alapvetés számunkra az is, hogy nem a gyerekeket tesszük felelőssé a szexualitásról alkotott elképzelésükért (például a hiper-

szexualizált öltözködésért vagy az erőszakot támogató nézetek hangoztatásáért), hanem a kívülről érkező környezeti hatásokat, amelyeknek értékrendjét magukévá tették. Határozottan elutasítunk minden olyan (fekete) pedagógiai módszert, amely megszegényítésen, megfélemlítésen, büntudatkeltésen alapul, és erre bátorítunk minden kedves olvasót is.

Felkavaró tartalom (trigger warning), azaz beszélhetünk-e gyerekekkel az erőszakról?

Kézikönyvünk tervezése alatt számos gyerekekkel foglalkozó szakemberrel beszélünk, és sokakban felmerült az a jogos kérdés, nem traumatizáló-e gyerekek számára, ha a foglalkozásokon nyíltan megnevezzük az erőszakos cselekedeteket.

A szexuális felvilágosítás egyik leglényegesebb célja az erőszak megelőzése. Ezért elkerülhetetlen nyíltan beszélni az erőszakról annak érdekében, hogy a gyerekek komolyan vegyék és ne elutasítsák azt.

Az erőszak arra kényszeríti mind az áldozatot, mind a szemtanút, hogy elviselje az elviselhetetlent, befogadja a befogadhatatlant, ezért traumatizáló, és ezért okoz maradandó károsodásokat. Az erőszak elkövetőjének érdeke, hogy a kívülállók ne tegyenek semmit, hanem járuljanak hozzá az erőszak elhallgatásához. Az áldozat érdekét viszont a kívülállók együttérzése szolgálja, erre mi gyakran Alice Miller *értő tanú* fogalmát használjuk. Az értő tanú az, aki meghallgatja az áldozat történetét az ellene elkövetett erőszakról, és megerősíti abban, hogy a történetekért az elkövető a felelős, és nem volt joga bántani az áldozatot.

Bár a kellemetlen érzések elkerülése természetes igény, nem feltétlenül szenved el pszichés traumát, aki átérzi azokat. A képek – különösen a mozgókép –, sokkal nagyobb eséllyel traumatizálnak, mint a szavak, amelyekkel megnevezzük az erőszakos cselekedeteket. Azért, hogy az olvasónak ne kelljen potenciálisan traumatizáló tartalmakkal találkoznia, úgy döntöttünk, hogy a *Pornóipar és pornókultúra* feje-

zetünkben a pornóoldalakon található videók címeit úgy mutatjuk be, ahogy azok az oldalakon is szerepelnek.

Miután azt nem tudjuk megakadályozni, hogy a gyerekek találkozzanak az erőszakkal, nagyon fontos, hogy segítsünk nekik feldolgozni, enyhíteni a traumát. Ez biztonságos közegben beszélgetések során tud megvalósulni. Ha mi nem beszélünk a fiatalokkal nyíltan az erőszakról, akkor egyedül, felnőtt segítség nélkül maradnak traumatizáló élményeikkel és tapasztalataikkal. Nem tudjuk őket megvédeni a káros szexuális kultúrától, de igyekezhetünk olyan eszközökkel felruházni őket, amelyek segítségével lehetőségük nyílik egyenlőségen és kölcsönösségen alapuló szexuális életet kialakítaniuk.

A kézikönyv célja

- Körüljárni a szexuális kultúra legkárosabb, gyerekeket és fiatalokat leginkább érintő problémáit;
- Eszközöket nyújtani olyan, iskolákban felmerülő helyzetek kezelésére, mint a szexuális tartalmú *bullying* (iskolai megfélemlítés), a tinédzserlányok terhessége, az osztályon belüli közös pornófogyasztás, a közösségen belül elkövetett szexuális erőszak és a hiperszexualizált osztálybulik;
- Eszközöket nyújtani a szakemberek számára, hogy legjobb tudásuk szerint kísérhessék a gyerekeket a szexualitásuk fejlődésében;
- A gyerekeket segíteni kívánó felnőtteket arra ösztönözni, hogy beszélgessenek a gyerekekkel a szexuális kultúráról;
- Betekintést nyújtani gyerekekkel foglalkozó felnőttek számára abba a kulturális közegbe, amelyben a gyerekek szexualitása fejlődik, és amelyben a szexuális életüket élik. A rohamos technológiai fejlesztések miatt könnyen előfordulhat, hogy az idősebb generációknak, akik az új technológiai eszközöket nem használják, nincs pontos tudása erről a kultúráról. Az a tapasztalatunk, hogy ez a tudáshiány tévhiteket szül a helyzet súlyosságát illetően.

BEVEZETŐ

A kézikönyv használata és a foglalkozások alapszabályai

Foglalkozásterveinket 90 perces, összevont órákra és koedukált csoportok számára állítottuk össze (kivéve azoknál a témáknál, ahol jelezzük, hogy a fiúk és a lányok szétválasztását ajánljuk).

A kézikönyvben található foglalkozások kipróbált, már célravezetőnek bizonyult gyakorlatokból állnak, ugyanakkor természetesen nem kell őket egy az egyben követni; használhatóak csupán inspirációként is. Minden módszer és gyakorlat önmagában, a teljes foglalkozásból kivéve is használható, vagy tarthat akár az általunk ajánlottnál hosszabb vagy rövidebb ideig is.

Érdemes ketten vagy többen tartani az órákat, majd az órák után konzultálni az ott történekről: visszajelzést adni egymásnak és közösen megbeszélni a dilemmákat.

Arra kérünk, hogy mielőtt foglalkozást készülsz tartani, minden alkalommal olvasd el az *Az önismeret fontossága a szexuális felvilágosításban* című fejezetrészt (lásd 19. oldal)!

A körben ülés jelentősége

Minden foglalkozáshoz és beszélgetéshez azt ajánljuk, hogy a résztvevő gyerekek és fiatalok a vezető tanárokkal együtt egy körben üljenek padok nélkül. A kör a legdemokratikusabb geometriai alakzat: mindenki látja egymást és egyenlő fontosságú pozícióval bír, egyenlő térbeli feltételek mellett szólalhat meg és vehet részt a közös munkában. A feladatok során a csoportok nagysága változik, a foglalkozástervekben jelezzük, mikor üljetek át kisebb, illetve nagyobb körökbe. Mindig számj időt arra, hogy valóban egy kör alakuljon ki. Mindenki lásson mindenkit, és senki se üljön takarásban.

A foglalkozáskezdő szertartás és a titoktartás

Elengedhetetlennek tartjuk, hogy minden foglalkozás és szexről való beszélgetés előtt a csoporttal együtt lefektessétek a titoktartásra vonatkozó szabályokat, és megalapozzátok a foglalkozások alatti együttműködést.

Mi az internetes böngészőből ismert „inkognitóablakot” használjuk metaforaként, de megfelel más szimbólum is. A foglalkozások kezdetén mi általában „megnyitunk közösen egy inkognitóablakot”, ami azt jelenti, hogy a személyes történeteket, kérdéseket, amelyek a foglalkozás alatt elhangzanak, a résztvevők nem adják ki a csoporton kívül másnak, és nem élnek vissza velük más helyzetekben, például egymás kigúnyolására.

A következő szabályokat mindenképpen fektesd le a résztvevőkkel:

- Kérd meg őket, hogy ne adják ki az itt elhangzó személyes információt osztálytársaikról a körön kívül levőknek.
- Biztosítsd őket arról, hogy nincsenek rossz kérdések vagy rossz válaszok, minden kérdés fontos, és egyik sem kínos vagy szégyell-

nivaló. Pontosan azért kerül sor erre a foglalkozásra, hogy minden felmerülő kérdésre találjatok választ, vagy gondolkodjatok róla közösen.

- Nincsenek rossz szavak, és használhatnak bármilyen kifejezést. Fontos, hogy a résztvevők felszabadultan tudják kifejezni magukat. Úgy, hogy nem kell attól tartaniuk, hogy nem tudnak valamiről eleget, nem tudják a „szalonképes” kifejezést, vagy „csúnyán beszélnek”, esetleg káromkodnak.
- Mondd el újra, hogy a személyes történetek, az egy-egy résztvevőtől származó pontos kérdések nem hagyhatják el az osztálytermet. Viszont bátoríts mindenkit arra, hogy a foglalkozás után beszélgessenek tovább az élményeikről, a bennük keletkező érzésekről. Osszák meg őket! Nem elfogadható másoknak elmesélniük, hogy az osztálytársaik mit mondtak, ellenben fontos, hogy ne tartsák magukban, hanem osszák meg, milyen témák érintették meg őket, miről szeretnének többet tudni, mivel vitakoznának.
- A foglalkozásoknak nem célja, hogy mindenki egyetértsen; ez nem is lenne elérhető. A cél a párbeszéd megkezdése, az elgondolkodtatás, a dilemmák és vélemények felszínre hozása, és útravaló biztosítása a további beszélgetésekhez.

Az iskolai megfélemlítésről, a bullyingről

Minden osztályban megjelennek ellentétek a gyerekek vagy klikkjeik között, és megjelenik a kiközösítés vagy a csoportos élcélődés, a megfélemlítés is, ami gyakran kegyetlen, néhol szexualizált formát ölt. Ezekről a viselkedésekről elmondható, hogy leggyakrabban gyerekekhez közel álló felnőttek stílusát és attitűdjét tükrözik.

A következő oldalon összefoglaltunk pár alapelvet és tanácsot, amelyek segíthetnek reagálni az ilyen helyzetekre a foglalkozás során:

- Soha ne szállj be a gyerekek megalázásába, a rajtuk való viccelődésbe! Az ilyen vicceken ne neved!
- Mutass rá, ha kirekesztően, megszégyenítően viselkednek egymással, de ezt ne hasonlóan megszégyenítő, megalázó módon tedd!
- Vedd magadra az értő tanú szerepét! Empátiáddal támogasd a gyereket, akit megszégyenítés ért, és ne relativizáld a többiek viselkedését!
- Ne szégyenítsd meg azokat a gyerekeket sem, akik lealacsonyítóan viselkednek! A szégyenkeltés nem jó pedagógiai eszköz az egyenlőségen alapuló és empatikus közösség kialakításához!
- Vegyél komolyan minden kérdést, és válaszolj rájuk névértéken akkor is, ha akár neked, akár másoknak a kérdés viccesnek vagy ostobának tűnik!
- Ha egymás csúfolása, gúnyolása szexualizált formában jelenik meg, beszélgetsetek annak jelentéséről! Például, ha az egyik lányt *ribancnak* vagy *kurvának* hívják (gyakran előfordul viccesen és komolyan is), mutass rá, hogy ilyenkor igazából azt mondják, hogy azért nincs rendben, ha egy lánynak van szexuális élete, mert akkor csak *kurva* lehet.
- Mutass példát abban, ahogy a gyerekekhez állsz: ne kivételezz velük, ne szégyenítsd meg és ne gúnyold ki őket!
- A gyerekeket és a konkrét helyzetet ismerve mérd fel, hogy biztonságos-e a kiszemelt, kirekesztett gyerek számára az osztály előtt beszélgetni arról, hogy minek van kitéve, vagy inkább külön beszélgetve tudod őt a legjobban támogatni! A rivaldafény nem mindig tesz jót egy gyerek helyzetének.

A szexuális erőszakra vonatkozó statisztikák alapján egészen biztos, hogy az osztályban is vannak áldozatok. Az egész osztállyal folytatott szexuális felvilágosító óra nem alkalmas közeg ezeknek az eseteknek a megbeszélésére és feldolgozására. Amennyiben tudtok áldozatról

a csoportban, beszélgethettek vele külön. Ha segítséget szeretne kérni, javasolhatjátok, hogy keresse meg – vagy akár közösen fel is hívhatjátok – a NANE segélyvonalát, a KERET vonalat, vagy a PATENT jogsegélyét.¹

Az önismeret fontossága a szexuális felvilágosításban

Fontos, hogy az a segítő szakember, aki nekivág a szexuális felvilágosításnak, tartson önvizsgálatot készülés közben, a foglalkozások megtartása előtt és után is. Mind ugyanabban a világban élünk, és akár csak a gyerekek és a fiatalok, mi, a velük foglalkozó felnőttek is az uralkodó szexuális kultúrával vagyunk körülvéve. Így nagyon sok minden, amiről ez a könyv szól, a mi szexuális világlátásunkra és életünkre is hatással van; és legtöbbünknek nem volt alkalma részt venni olyan szexuális felvilágosításon, amely során ezeket megkérdőjeleztük volna.

Attól függően, hogy milyen hatások értek minket, a szexuális kultúra bizonyos jellemzőivel megengedőbbek, másokkal szigorúbbak szoktunk lenni. Sok mindenről nekünk is nehéz beszélni, hiszen mi is próbáljuk leküzdeni a sok év tiltást, keressük a megfelelő szavakat, elbizonytalanodunk kérdéseinkben és válaszainkban.

Emellett ránk is hatott és hat a média, a szex társadalmi megítélése. Nekünk is keményen kell azon dolgozni, hogy eligazodjunk a szexuális kultúra üzeneteiben, és megkérdőjelezzük őket. Ugyanakkor a szex

¹ A NANE Egyesület segélyvonala bántalmazott nőknek és gyerekeknek a 06-80-505-101-es számon, a KERET segélyvonal szexuális erőszak túlélői számára a 06-30-982-5469-es számon, a PATENT Egyesület jogsegélyvonala pedig a 06-70-220-2505-ös számon hívható. A segélyvonalak működéséről részletebben lásd a NANE Egyesület honlapját (Segélyvonalaink menü) és a PATENT Egyesület honlapját (Telefonos jogsegély menü):
<http://nane.hu/szolgaltatasok/segelyvonalaink/>
<https://www.patent.org.hu/%C3%ADgy-seg%C3%ADt%C3%BCnk>

mindenkinek személyes élmények sokasága, melyek befolyásolják azt, ahogyan ebben a témában megnyilvánulunk a gyerekek felé. Épp ezért nagyon fontos feltérképezni, hogy nekünk mit kell végiggondolnunk a saját szexuális életünk és felfogásunk kapcsán, és dolgozni azon, hogy saját élményeinket el tudjuk különíteni a gyerekek példáitól és kérdéseitől, és tudjunk rájuk figyelni, majd nekik válaszokat adni.

Az egyik legfontosabb lépés a foglalkozások előtt és a folyamat során, hogy meghatározzuk azokat az alapértékeket, amelyek mentén a szexuális kultúrát és viselkedéseket elemezzük. Ilyen az egyenlőség, az igazságosság és a hatalommal való visszaélés elutasítása. Az alapértékek lefektetése egy szűrőként szolgál, amelynek segítségével újra tudjuk értékelni a minket körülvevő szexuális kultúra üzeneteit, meg tudunk ítélni konkrét helyzeteket, és fel tudjuk ismerni a megfelelő információforrásokat.

Fontos, hogy ne saját élményeinkből induljunk ki a szexuális felvilágosításnál, mert azok eltéríthetnek annak céljától. Erre egy talán banális példa: ha valaki egész életében megszakításos módszerrel védekezett, és annak soha nem lett terhesség a vége, attól még ne népszerűsítse ezt a módszert a gyerekeknél.

Ahhoz, hogy a saját élményeket megfelelő módon tudjuk használni, amikor gyerekekkel foglalkozunk, szükséges az önismeret saját szexuális traumáinkról is. Nem szabad, hogy ezek akadályává váljanak annak, hogy a gyerekekre koncentráljunk, és az ő kérdéseikre és problémáikra reagáljunk. Aki gyerekekkel foglalkozik, és nem tudja a helyén kezelni saját traumáit, könnyen idegen terhet rakhat a gyerekekre, vagy esetleg hozzájárulhat ahhoz, hogy egy-egy téma tabuvá váljon. Ugyanakkor nem értünk egyet a divatos pszichológiai hozzáállással, miszerint mindenkinek tudnia kell önmagában megoldani a traumáit és azokat véglegesen lezárni. Inkább azt látjuk célravezetőnek, hogy a segítőknek is legyen segítő közösségük.

Nem cél a szexuális felvilágosító órákon a tárgyilagos távolságtartás, sőt, a (kontrollált) érzelemkifejezés, empátia kifejezése sokszor fontos pedagógiai eszköz az érzékenyítésben. Úgy gondoljuk, kifejezetten fontos lehet kifejezni a felháborodást, a dühöt vagy a szomorú-

ságot. Sok olyan téma, ami a szex kapcsán szóba kerül – az erőszak, az elnyomás és a kizsákmányolás – dühítő és szomorú, akkor is, ha azokat a pornóipar szexinek, izgalmasnak és vonzónak tünteti fel.

Fontos, hogy a szexuális felvilágosítást vezető tanár rendelkezzen alapelvekkel, és ezek segítségével képes legyen elemezni és kritikusan vizsgálni az általános szexuális kultúrát. A jó szexuális felvilágosítás során a gyerekek megtapasztalhatják, hogy lehet a szexről beszélgetni, lehetnek ezzel kapcsolatos dilemmáik. Nem kell kritika nélkül elfogadniuk mindent, amit látnak-hallanak, mert a foglalkozások során eszközöket szerezhetnek, amelyekkel képesek lesznek maguk megkérdezni az uralkodó szexuális kultúra elemeit.

A foglalkozások hangneme és nyelvezete

Projektünk során megfogalmaztunk pár általános alapelvet, melyeket a szexuális felvilágosító órákon és más oktatási helyzetekben is alkalmazunk a gyerekekkel való kommunikációban. A szexuális felvilágosításhoz elengedhetetlen a bizalmi közeg, ahol a gyerekek biztosak lehetnek abban, hogy nem fogják őket megszégyeníteni se azért, amit mondanak, se a kérdéseikért.

A legtöbb gyereknek valószínűleg már van tapasztalata arról, hogy kinevették, elhallgattatták vagy megszégyenítették azért, mert a szexről kérdeztek vagy mondtak valamit, vagy mert a nemi szervük iránt érdeklődtek, például amikor kisgyerekként azzal játszottak. A szex sokszor tabu téma, és ez megnehezíti az arról való beszélgetést. A segítő szakembernek feladata aktívan dolgozni azon, hogy a gyerekek feloldódjanak.

Az is előfordulhat azonban a foglalkozásokon, hogy –főleg a női segítő a gyerekek szexualizálják, illetve provokációnak teszik ki, hiszen a szexszel való megbotránkoztatás szintén része a mindennapi kommunikációnak. Ezt a helyzetet nagyon nehéz kezelni. Célravezetőbb nem úgy tenni, mintha mi sem történt volna, hanem megnevezni ezt a viselkedést mint problémát. Mindezt olyan hangnemben tenni,

amely nem megalázó, és közben kerülni azt, hogy te vagy a gyerekek viccet csináljanak belőle. Nem előnyös azt a benyomást kelteni, hogy „értem a viccet, laza vagyok”, mert ezzel hozzájárulsz ahhoz, hogy a gyerekek szexualizált módon tekintsenek rád. Férfi segítők esetében is előfordulhat ez, de abban az esetben is sokkal valószínűbb, hogy a női segítőpartnert vagy a nem jelenlévő női tanárt szexualizálnak a gyerekek. Ez esetben nagyon fontos, hogy rámutass, ez nincsen rendben, és férfiként példát mutass, hogy nem veszel részt nők szexualizálásában.

A segítő szakember beszédmódja példát állít a gyerekek elé, ezért alapvető fontosságú, hogy oldottan, határozottan tudjunk a szexről beszélni és beszélgetni, megengedjünk magunknak dilemmákat, ugyanakkor visszajelezzünk, ha a gyerekek provokálnak minket vagy csoporttársaikat. Természetesen olykor fontos a határozott állásfoglalás, amennyiben a konkrét pedagógiai cél az, hogy a gyerekek is állást foglaljanak – például az erőszak vagy a kizsákmányolás esetében.

Amikor erőszakról, hatalmi visszaélésekről beszélünk, érdemes figyelni a mondatok felépítésére. Kerüld a szenvedő szerkezetet (pl. sok lány válik zaklatás és nemi erőszak áldozatává), és törekedj arra, hogy ha erőszak-esetről van szó, az elkövető legyen a mondat alanya, és ne az áldozat (pl. a férfi megerőszakolta a nőt). Ez segít elkerülni az áldozathibáztatást, a gyerekeket támogatja abban, hogy eligazodjanak a hatalmi viszonyokban.

A szexuális felvilágosítás egyik legfontosabb célja a tabu témák felszámolása, ehhez pedig elengedhetetlen, hogy tudd a szexszel kapcsolatos szavakat határozottan kimondani, elhalkulás, pirulás és elviccelés nélkül. Ez sokaknak nehezen megy, de lehet benne fejlődni, gyakorolni. Ez remekül oldja a gyerekek zavarát. Az első tíz perc kuncogás után már sokkal természetesebbnek vesznek ők is olyan szavakat, mint a *pénisz* vagy a *behatolás*.

Tinédzserekkel beszélgetni a szexről a nyelvezet miatt is kihívás. A projektben szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy a gyerekek sok mindent angolul tudnak, mert az interneten találkoztak vele. Számos pornókifejezést ismernek: olyan pornóaktusok nevei számíthatnak nekik teljesen hétköznapiak, melyeket az idősebb generációk

tagjai soha nem is hallottak. A gyerekekkel való beszélgetés az egyik legpontosabb forrás, melynek segítségével feltérképezhetjük az ő valóságukat. Ez elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy segítséget tudjunk nyújtani nekik. Előfordulhat azonban, hogy nem minden kérdésre tudtok majd válaszolni. Ilyenkor lehet például azt mondani, hogy „nem tudom” vagy „nézzünk utána együtt”. Nyugodtan hangot adhatsz dilemmáidnak a csoportban.

Sok tanár azért nem mer belekezdeni a szexuális felvilágosításba, mert miután a szexről beszélgetett, újra ki kell állnia például matematikát tanítani. Teljesen valós aggodalom, hogy a gyerekek utána máshogy néznek a tanárra, és csak azzal azonosítják, ahogy a szexről beszélt. Ez valóban nagyon kellemetlenné válhat. Ezért fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a szexuális felvilágosításhoz nem szükséges személyes élményeket megosztani, sőt, gyakran jobb ezt teljesen elkerülni. Fontos, hogy legyenek a gyerekek életében felnőttek, akik-től hallanak saját élményekről, de ez jobb, ha iskolán kívül valósul meg. Attól még, hogy nem osztasz meg saját élményeket, lehet tévhiteket eloszlatni, tudást és eszközöket adni a gyerekeknek a kritikus gondolkodáshoz és a saját hozzáállásuk feltérképezéséhez.

TÉVHITEK AZ ÖNMEGTARTÓZTATÁS PEDAGÓGIÁJÁRÓL

Magyarországon a szexuális oktatás jelenleg nem alapvető kötelezettsége az iskolának. A *Nemzeti Alaptanterv* a biológia órák részeként említi meg a szexualitást. A *családi életre való nevelés* alatt tér ki rá, hogy az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is (Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez., 2012). Jól használható iránymutatást valójában nem ad, így az iskolákra marad a döntés, hogy tartanak-e egyáltalán szexuális felvilágosító órákat, és ha igen, akkor milyen szemléletűek legyenek ezek a foglalkozások.

A *Kapcsolódj be! projekt* alapvetően azért jött létre, hogy támogassa az iskolákat a szexuális felvilágosítás feladatában. Azt gondoljuk, hogy a jelenlegi szexuális kultúrában szilárd értékrend kell ahhoz, hogy segíteni tudjunk a gyerekeknek ebben eligazodni, és megkérdőjelezni az őket folyamatosan érő hatásokat. Nem mindegy azonban, hogy milyen értékrenden alapszik a felvilágosító munka. Ebben a fejezetben kettőt vizsgálunk meg: a szexuális önmegtartóztatásra bátorító nevelést és azt, amely a szexualitásról való párbeszédet tabutémaként kezeli.

A szexuális önmegtartóztatás mögött politikai, vallási, egészségügyi okok állhatnak, és különböző szintjei léteznek. Vonatkozhat például csak a behatolásos szex elkerülésére, terhességmegelőzés érdekében, vagy akár a szexuális élvezet tiltására. A szexuális önmegtartóztatás választása különböző helyzetekben lehet jó döntés, azonban az absztinenciára való nevelés szexuális felvilágosítás helyett nagyon káros hatással van a gyerekek szexualitására. A jó szexuális felvilágo-

sításnak nem az a feladata, hogy eltántorítsa a fiatalokat a szextől, hanem az, hogy eszközöket adjon nekik a mindennapi kultúra káros hatásai ellen, és tudást arról, hogy ideális esetben a szex se nem bűn, se nem árucikk.

Az alábbiakban röviden összefoglalunk néhány kulcsfontosságú témát, amelyek kapcsolódnak az önmegtartóztatást hirdető megközelítéshez. Azért is fontos ezzel a témával foglalkoznunk, mert az önmegtartóztatásra buzdító üzenetek az általános kultúra részévé váltak, és a nem különösebben absztinencia-párti forrásokban is előfordulnak.

Az önmegtartóztatásra nevelés módszerei és hatása

Az önmegtartóztatás pedagógiai keretét alkalmazó szülők, pedagógusok, intézményi és egyházi személyek megszégyenítik, vagy akár meg is büntetik a gyerekeket önkielégítésért, szexuális érdeklődésük kifejezéséért, illetve adott esetben homoszexuális érdeklődésük vagy kapcsolataik miatt. Ezek a felnőttek a felvilágosítás jegyében a szextől és a testiségtől való tartózkodást kínálják megoldásként a nemi betegségek, a terhesség és a promiszkuitás elkerülésére.

A szex és a testiség tiltása szégyenérzetet kelt a gyerekekben, mivel azt üzeni nekik, hogy a szex iránti érdeklődésük nem helyénvaló. A szexuális erőszakról való párbeszéd elutasítása pedig kiszolgáltatottá teszi őket a felnőttek vagy kortársaik szexuális visszaéléseinek. Egyrészt azért, mert nincs tudásuk az erőszakról, másrészt azért, mert, ha erőszak áldozatává válnak, nagy esély van rá, hogy a szégyenérzetük miatt nem fognak beszélni róla.

Kutatások bizonyítják, hogy az önmegtartóztatásra nevelés nem alkalmas a nemi betegségek terjedésének megakadályozására, se a tinédzserkori terhességek számának csökkentésére (Society for Adolescent Health and Medicine, 2017). Ezzel szemben rengeteg, szexszel kapcsolatos kérdést válasz nélkül hagy a gyerekek számára, elidegeníti

a fiatalokat saját testiségüktől, így azoknak nem nyílik lehetőségük önazonos szexuális fejlődésre, hanem viszonyuk a szexhez külső hatásoknak és viselkedésmintáknak lesz kiszolgáltatva.

A tiltás és a pornó

A szexuális felvilágosítás hiánya terepet nyújt a gyerekeket kiemelten célzó és folyamatosan terjeszkedő pornográfiaiparnak, így a szexuális erőszak megelőzésének helyét átveszi a pornográfiából és annak elemeit egyre inkább átvevő populáris kultúrából áradó, erotizált erőszakkal való nevelés. Az internetesböngészőben a szexuális felvilágosítással kapcsolatos szavakra keresve feljövő találatoknak 66%-a pornográfia (Smith, Gertz, Alvarez, és Lurie, 2000).

A pornókultúra szexualizálja a gyerekkort. Terjedésének és széles körű fogyasztásának köszönhetően a szexuális aktivitás megkezdése egyre korábbra tehető, és a gyerekek közösségi élete is egyre erőszakosabbá és szexualizáltabbá válik. A szexualitásról való beszélgetés tiltása valójában a pornográfia térnyerését támogatja. Azt éri el, hogy amikor a gyerekek, fiatalok elkezdenek szexuális életet élni, akkor nem biztonságos és élvezetes szex valósul meg, hanem azok a viselkedésminták és felfogások kapnak teret, melyeket a pornóból tanultak. Ilyen többek között az erotizált erőszak és a megalázás; a kölcsönösség hiánya; a partner ellenkezésének figyelmen kívül hagyása; illetve a szexuális teljesítmény legfontosabb értéként való feltüntetése (lásd *Pornóipar és pornókultúra*). Ezért fontos, hogy a szexuális felvilágosítás ne csak alternatívát nyújtson, hanem kimondottan reflektáljon a pornóban látottakra.

Az önmegtartóztatás és a szüzesség

Az önmegtartóztatásra nevelés általában összefonódik azzal az elképzeléssel, hogy a lányok szüzessége egy féltve őrzendő ajándék, melyet odaadnak majd egy arra érdemes fiúnak, és amelynek elvesztésével saját maguk is vesztenek értékükből. Az első szexuális aktust és a szűzhártyát körülvevő, széles körben elfogadott tévhitekben, gyakorlatokban és hagyományokban is megjelennek a szexualitás köré épült, egyenlőtlenséggel átitatott elvek. Ezek szerint a lány az első szexuális együttlét alkalmával mind szimbolikusan, mind szó szerint elveszít valamit magából, amit a fiúnak ad; a fiúnak pedig szexualitása részeként át kell törni, szakítania a szűzhártyát, vérzést és fájdalmat előidézve.

Valójában a hüvely szűzhártyának nevezett része egy rugalmas nyálkahártyaperem, ami redőként valamelyest szűkíti a tágulásra képes hüvelybemenetet. Abban a nagyon ritka esetben, ha a hiedelmekkel megegyező módon ez a nyálkahártya egybefüggő lemezként a hüvely átmérőjét teljesen átfedi, komoly komplikációkat okoz, hiszen a menstruáció sem tud távozni. Az esetek túlnyomó többségében viszont a „szűzhártya” nem „átszakítható”, jelenléte semmilyen agresszivitás vagy testi rombolás szükségességét nem vonja magával a partner részéről. Ha tehát a pár ismerkedik, izgatja egymást, és a lány biztonságban érzi magát, hüvelye kellőképpen benedvesedik és izmai lazák lesznek. Ilyenkor semmilyen fájdalomnak vagy károsodásnak nem kell – és nem lenne szabad – történnie, az első behatolós szexuális élmény során sem.

Nagyon fontos a gyerekekkel a szüzesség körüli tévhiteket megvizsgálni, és felkészíteni őket arra, hogy képesek legyenek biztonságos, ellazító környezetben próbálgatni a szexet. Ez azért is fontos, hogy a lányoknak a szexszel való első találkozást ne a fájdalomtól való félelem előzze meg és kísérje végig, és hogy később se kelljen átesniük fájdalmas aktusokon.

A házasság előtti szexuális önmegtartóztatás arra kényszeríti a lányokat, hogy életük végéig elköteleződjenek egy olyan férfi mellett,

akinek a szexuális szokásairól, a szexualitáshoz való hozzáállásáról semmit sem tudnak. Ez kiszolgáltatottá teszi őket, és még nagyobb teret enged a férfiközpontú szexualitásnak.

Az önmeztartóztatás és a homoszexualitás

Sajnos elterjedt pedagógiai megközelítés az, hogy a gyerekeket a homoszexualitásról való tudástól meg kell óvni. Ezen elmélet szerint a homoszexualitás létezéséről szerzett ismeret és a homoszexuális emberekkel való találkozás veszélyes lehet a gyerek számára, mivel eltérítheti a normálisnak vélt heteroszexuális érdeklődéstől. Ez a megközelítés elzárja a meleg és lesbikus érdeklődésű fiatalokat a segítségtől, erőszaknak és megaláztatásnak téve ki őket. Büntudatot és szorongást, nem ritkán pedig a szexuális érdeklődésük erőszakos elfojtását okozza bennük. Kortársaik körében is elfogadottá teszi a homofóbiát, ezzel szabad teret biztosítva a *bullying*nak – a gyerekek közötti megfélemlítésnek –, amely elmagányosodást és komoly fizikai veszélyt jelenthet a homoszexuális vagy annak titulált gyerek számára.

A jó szexuális felvilágosításnak állást kell foglalnia a homofóbia ellen – ezzel biztonságos teret biztosítva a homoszexuális érdeklődésű gyerekeknek mind a szexuális felvilágosító órán, mind azon kívül. Ugyanígy fontos a kritikus hozzáállás az erőszakos, homoszexuális tematikájú pornóhoz (lásd *Pornóipar és pornókultúra*).

Az önmeztartóztatás és a maszturbáció

Az önmeztartóztatás pedagógiája szerint a maszturbáció mind a lányok, mind a fiúk esetében tisztátalan, vagy egyenesen ártalmas tevékenységként jelenik meg, holott a valódi bajt az ezektől való eltiltás okozza.

Ha a lányoknak bátorítás helyett tiltják saját hüvelyük, méhszájuk és csiklójuk felfedezését, a tiltás azt az üzenetet is hordozza, hogy nemi szerveikhez kizárólag orvosok és szexuális partnereik érhetnek hozzá. A testi önismerettől és az önkielégítéstől való eltiltás által sérül a lányok szexuális és reprodukív önrendelkezéshez való joga. Könnyen kialakít bennük a saját testükkel és annak természetes folyamataival kapcsolatos undort (pl. hüvelyvadászkodás, menstruáció). Nem lesznek képesek felismerni saját szexuális igényeiket, és mivel saját anatómiájukat sem ismerik, nem tudnak tudatossá válni saját reprodukív rendszerükkel és ciklusuk ritmusával kapcsolatban sem.

A nők szexuális vágya és öröme gyakran kifürkészhetetlen misztikumként jelenik meg a közbeszédben, a pornóban látott forgatókönyvek pedig a férfiak kielégülése köré épülnek. Így számtalan fiatal nem tud a női orgazmus szervének létezéséről, a csiklóról. Pedig a tévhittekkel ellentétben a nők orgazmusra juttatása nem igényel különösebb tehetséget: legtöbbször a csikló izgatásán keresztül igen könnyen elérhető (Hite, 2000). Annak az álinformációnak pedig, mely szerint a női orgazmus behatolásos szex közben tüszőrepedést idézhet elő, így növelve a megtermékenyülés esélyeit, egyetlen funkciója van: a nők szexuális élvezetének akadályozása.

A fiúk maszturbációja bár elfogadottabb, mégis titkolózás és szégyen lengi körül. A közvéleményben mocskos, de megtűrt tevékenységként jelenik meg. Ez azonban nem jár annyira nagy horderejű következményekkel, mint a lányoknál, mivel a férfi nemiszerv esetében egyértelműbb a szexuális örömközlés módszere. A fiúk nagyobb hányada ismeri saját nemi szervét, azaz reprodukciós értelemben ők kevésbé kiszolgáltatottak.

A szexuális fantáziák és vágyak megjelenése, a testtel és a testiséggel való ismerkedés és az önkielégítés az autonóm egyén kialakulásának természetes része. Ezeknek a folyamatoknak a tiltása károsítja a saját szexualitáshoz való viszonyt, és azt a képességet is, hogy az egyén partnerként kapcsolódjon a másik szexualitásához.

A szexuális fantáziát és vágyat azonban fontos megkülönböztetni a pornográfiától, hiszen az abban látott aktusok és jelenetek ipari

érdekek és trendek szüleményei. A maszturbációról való beszélgetés tiltásának további ártalmas hatása, hogy még nagyobb teret enged a pornófogyasztásnak. A pornóipar pedig ezt kihasználva egyre durvább és erőszakosabb filmeket gyárt. A maszturbációról való nyílt beszélgetés támogatja a fiúkat abban, hogy megkülönböztessék a pornó által kínált szexualitást, és a kölcsönösségre, intimitásra, egymás testének megismerésére alapuló szexet. Elősegíti, hogy a fiúk egymás között is tudjanak őszintén, támogatóan beszélgetni a szexről, szembe helyezkedve a pornóval.

Bibliográfia

- ▶ Hite, S. (2000). *Hite-riport a nők szexuális életéről: átfogó tanulmány a női szexualitásról* (Ford. Szász A.). Budapest: Magyar Könyvklub.
- ▶ *Melléklet a 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelethez.* (2012). (66), 10642. Elérés: 2019. március 9. forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200110.kor>
- ▶ Smith, M., Gertz, E., Alvarez, S. és Lurie, P. (2000). The content and accessibility of sex education information on the Internet. *Health Education és Behavior: The Official Publication of the Society for Public Health Education*, 27(6), 684–694.
- ▶ Society for Adolescent Health and Medicine. (2017). Abstinence-only-until-marriage policies and programs: an updated position paper of the society for adolescent health and medicine. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 61(3), 400–403.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A TÁRSADALMI NEMI SZEREP – A GENDER

Bevezető

Az egyenlőségen alapuló szexuális kultúra kialakításának egyik alapja, hogy megkérdőjelezzük azt a fiúk és lányok közötti hierarchikus viszonyt, amelyet a hagyományos, társadalmi nemi szerepek (gender) állítanak fel. A következő fejezetben arról fogunk írni, hogy miben rejlik a társadalom által diktált fiússág és lányosság, illetve férfiasság és nőiesség közti különbség, valamint megvizsgáljuk ezeknek az ellentétpároknak a gyerekekre gyakorolt, súlyosan negatív hatását. Mivel a társadalmilag meghatározott nemi szerepek alakítják a gyerekek – és a felnőttek – hozzáállását a szexhez és a szexuális kultúrához, ezért a gender aspektusainak vizsgálata alapvető fontosságú a szexuális felvilágosításban.

A nemi szerepek az iskolában

Azt az elvárás- és szabályrendszert hívjuk társadalmi nemi szerepnek, mely a biológiai nem alapján élesen különíti el a fiúkat a lányoktól, és olyan szociokulturális keretbe helyezi őket, amelyben egymáshoz képest csak alá-fölé rendelt viszonyban tudnak működni. A társadalmi nemi szerep lényege, hogy a szerepek kialakítása társadalmi elvárás-

sokban, hagyományokban gyökerezik, az egyén személyes igényeinek figyelembevétele nélkül.

A társadalmi nemi szerepek elkülönítése már újszülött korban elkezdődik, amikor a boltokban a fiú csecsemőknek javarészt kék, a lányoknak rózsaszín rugdalódzót lehet csak vásárolni. Később ugyanezt a logikát követve – mely szerint a fiúk és a lányok ízlése, gondolkodása alapvetően és veleszületetten eltér egymástól – a lányoknak babát, kiskonyhát és egyéb kreativitást és statikus, térérzékelést kevésbé stimuláló játékokat vesznek, míg a fiúknak „fiús”, azaz kreatív, logikus gondolkodást igénylő, izgalmas képességfejlesztő játékok jutnak (mint az építőkocka, a legó és a mágnesjátékok), amelyek egyébként minden gyermeknek fontosak lennének. A fiús játékok másik jellemzője, hogy erőszakosak és ridegek, mint a legtöbb szürke árnyalatú, fegyveres játék (erről később bővebben). Tehát az ízlés, a gondolkodás, az, hogy mi számít fiúsnak, és mi lányosnak, az élet első pillanatától kezdve egy olyan társadalmi elvárásrendszerből fakad, amely nem alkalmazkodik a gyerekek saját igényeihez.

Ennek megfelelően az iskolában a fiúkra és a lányokra vonatkozó kortársaktól és felnőttektől érkező szabályok is élesen elkülönülnek a megengedett viselkedésre, öltözködésre, szórakozásra vagy akár arra vonatkozóan, mely tantárgyakban vagy sportban jeleskedhetnek a lányok, melyekben a fiúk. Ezek a szerepelvárások visszaköszönnék a tantervben és az iskolai szabadidős programokban is: ritkaság, hogy a gyerekeket a hagyományosan fiús vagy lányos szerepektől eltérő témaválasztásra vagy példakép választására ösztönöznék.¹ Így találunk gyakran a fiúk államfők, költők, írók képében inspirációra, míg

¹ A 2015-ös PISA-teszt eredményei szerint Magyarországon nagyon nagy a különbség azon fiúk és lányok száma között, akik természettudományi karriert képzelnek el maguknak (sokkal kevesebb a lány), miközben az eredményeikben nincsen lényeges eltérés. Ez is azt mutatja, hogy alapvetően nem a fiúk és a lányok készségeiben van a meghatározó különbség, hanem a feléjük támasztott implicit és explicit elvárásokban (Ostorics, Szalay, Szepesi és Vadász, 2016).

a lányok a „híres” férfiak műzsájának vagy feleségének a szerepével kénytelenek azonosulni.

Hogy a gyerekeknek szánt szerepek mennyire merevek, az abból is látszik, hogy az egyik legfájóbb fiúknak szánt sértés, ha lányosnak titulálják őket, míg a lányokat minden oldalról arra ösztönzik, hogy minél korábban nőiesek, a férfiak számára vonzók legyenek, azaz legmeghatározóbb értékük a vonzerejük legyen. **Az, hogy a lányos jelző szitokszó, a fiús pedig az uralkodó, nyertes viselkedést jelenti, szigorúan alá-fölé rendelt viszonyt teremt a gyerek szocializációjában és önismeretében.² A megengedésre, halságra, finomságra és alázatra intő női szerepkör ellentétévé a hangos, törtető, agresszív férfikép válik, amelyben az erőszak megjelenése nemcsak elfogadott, de a fiúk és lányok közötti társadalmi különbség egyik sarokköve is.** Mivel a lányok gyakran már az óvodában megtanulják, hogy ha a fiúk a hajukat húzzák vagy fájdalmat okoznak, az a férfias szerelem jele, a fiúk pedig elismerésben részesülnek – például fiú társaiktól – az elnyomó vagy agresszív viselkedésért, ezért az iskolai szexuális felvilágosítás egyik legnagyobb kihívása és feladata a társadalmi nemi szerepek negatív hatásának feltérképezése, megértése és lebontása.

A gyerek önképe

A fiúkra és lányokra leosztott szerepekre a legtöbben úgy tekintenek, mintha természetesek, eleve adottak lennének, és az élet rendjének részét képeznék. A társadalmi nemi szerepek meghatározzák az élet legtöbb területét: a baráti, szerelmi, szexuális és munkakapcsolatokat, valamint a közösségi életet is.

² Ezt tovább komplikálja, hogyha viszont egy lányt tartanak fiúsnak, az általában arra utal, hogy a lány nem vonzó fiútársai számára, nem felel meg a nemi szerepek igényrendszerének.

A nem szerint leosztott szerepeket olyan viselkedés- és kapcsolat-minták alkotják, melyeket vagy férfiasként, azaz maszkulinként, vagy nőiesként, azaz femininként azonosítunk, tartunk és kérünk számon. A fiúkhoz társított tulajdonságok a dominancia, keménység, erő, érzélemmentesség, logika, hatalom, bátorság, önérvényesítés, míg a lányokhoz a gyengeséget, gyengédséget, gondoskodást, megértést, kiszolgálást és a dühön kívüli érzelmeket társítják. Ha a gyerek fellép ezen elvárások ellen – öltözködésében, viselkedésében vagy szokásaiban –, akkor a társadalom újra megerősíti a fenti minták teljesítésében, és nyomatékosítja azokat. A nyomatékosítás gyakran a büntetés valamilyen formájával jár együtt. Ilyen a gyerek megalázása, a degradáló nyelvhasználat vele szemben, a szobafogság vagy akár fizikai büntetés alkalmazása.

A nemi szerepek ellen való lázadás sokszor a társadalomból, közösségből való kiszorulással is járhat, így a rendszerbe való beilleszkedés a gyerek társas viszonyának egyik alapvető feltétele. Annak érdekében, hogy a gyerek ne kerüljön a közösség szélére, ne kezeljék őt különcnek, és ne bánthassák a kortársai azért, mert lánynak túl fiús vagy fiúnak lányos, a felnőttek igyekeznek a gyereket különböző tanácsokkal ellátni. Ezek igen gyakran arra ösztönzik, hogy változtasson magán annyit, amennyi épp elfogadhatóvá teszi a közösség számára. A társadalmi nemi szerepek rendszere így önfenntartó rendszer: a sorból kilógó, vagy kilógni vágyó gyereket (és felnőttet) a közösség igyekszik az elfogadott normák felé lökni, és letörni a lázadást. Ez a folyamat súlyosan korlátozza a gyereket a szabad személyiségfejlődésben, hiszen már kiskorától kezdve bizonyos érzelmek elfojtására, meghatározott viselkedésformára, a rendszer kritika nélküli elfogadására neveli őket.

Ennek az egyik hatása, hogy a gyerekek lányosként vagy fiúsként való bekategorizálása egyrészt egyszerre történik a külső- és a belső szemlélő (az énkép) által. Másrészt mindkét szemlélő azt figyeli, hogy a gyerek a megengedett és tiltott viselkedések mentén jár-e el, illetve teljesíti-e a ráosztott érzelmi szerepkört. **A fiú, hogy betöltse az elvárt fiús szerepkört, uralkodó viselkedésformákat fog alkalmazni a lány-**

nyal szemben, aki pedig „finomságával” és csöndességével fog próbálni megfelelni a lányosság kritériumának. Ez az egyenlőtlenség később, egy felnőtt viszonyban veszélyes kiszolgáltatottságnak lehet az alapja. Ritkán találkozunk azzal, hogy a felnőtt nem a gyerek neme, hanem a helyzet kontextusa alapján segít annak eldönteni, hogy jogosak-e az érzései: jogos-e a felháborodása, ha sérelem éri, és szükséges-e az empátia, ha szenvedéssel találkozunk. A nemi szerepek a férfiak kezébe erőszakos, uralomra törő eszközöket adnak, és megfosztják a fiúkat az érzelmeik teljes megélésének lehetőségétől, miközben a nők eszköztárába utalják a dühön kívüli érzelmek kezelésének feladatát: a kritika nélküli megértést, a simulékonyságot és az alárendelődést. Erre példa a kamaszkorra már teljesen beégett kép az idealizált szerelmespárról, ahol a lány akkor is a saját viselkedésében keresi a hibát, és a fiú megnyugtatóra törekszik, ha az a belső feszültségét a lányon szóbeli vagy fizikai erőszakkal vezeti le.

Ebben a rendszerben a külső szemlélő, amely viselkedéseket és érzéseket enged vagy tilt meg, könnyen összeolvad a gyerekek belső szemlélőjével – énképével –, tehát azzal a mércerendszerrel, amellyel saját magukat ítélik meg, és amely önmaguk elfogadásában is fontos szerepet játszik. A lányok, akiket születésüktől fogva a külső megjele néssel való foglalkozásra nevelnek, már nagyon korán a testüket – és az egész lényüket – a külső megfigyelő szemszögéből kezdik el látni. Ez a külső megfigyelő a mindenhol jelenlévő férfi megfigyelő tekintete.

Ez köszön vissza a filmekben látható mindig tökéletes hajú és bőrű lányideál alakjában, aki mindig kíváncsi és szexre kész. Mivel a lányoknak a szépségipar reklámjai, a popkultúra példaképei és a ruha- gyártók is rendre azt üzenik, hogy a testük állandó megfigyelés alatt áll, azok felnőttkorukra megtanulják a testüket a férfiak szemével nézni. Ebben a folyamatban a lányok eltávolodnak és elidegenednek a testüktől, aminek a hatására teljesen elnémulhat az önmagát elfogadó, belső szemlélő hangja, átadva a teret a mindig kritikus, hibákat kereső interiorizált férfitekintetnek.

Tehát a gyerekek önképe a külső visszaigazolásoknak és megerősítéseknek köszönhetően végül illeszkedik a társadalom által diktált,

éles ellentétben álló férfi-női, domináns-alávetett, kemény-gyenge fogalompárokhoz. Ahhoz, hogy beilleszkedhessenek a kortárs közösségbe, valamint megkaphassák a felnőttek elismerését, igényeiktől és érzéseiktől függetlenül azonosulni kényszerülnek a rájuk osztott társadalmi szerepkörrel.

A testkép és a szépségipar

A férfiasságra, illetve nőiességre kiélezett marketing kihasználja társadalmi nemi szerepek teremtette elvárásokat, és annak árán termel profitot, hogy elmélyíti a nők és a férfiak közötti egyenlőtlenségeket. Ez jól meglátszik a gyerekjátékok közötti éles különbségekben. A játékboltok fiú részlegein többnyire rideg, agresszióra sarkalló, vagy logikai játékok találhatók, a rózsaszín lányrészlegen a játékok többsége gondoskodásra ösztönző (ilyen a síró, pisilő baba) vagy a külső megjelenésről szól (pl. sminkkészlet, öltöztető baba). Ez azt üzeni a lányoknak, hogy akkor fognak tudni beilleszkedni a társadalomba, ha minél hamarabb megtanulnak egy másik emberről gondoskodni, míg közben szépek és kíváncsiak maradnak. A fiúk ezzel szemben azt az üzenetet kapják, hogy fiúnak lenni egyenlő olyan tulajdonságokkal, mint az érzéketlenség, valamint az agresszió és a racionalitás előtérbe helyezése az érzelmek kárára.

A gondoskodásra, valamint az agresszióra ösztönző korai játékok mellett létezik egy másik, a szexuális nemi szerepeket még merevebb szabályok közé szorító játéktípus: az egyre inkább szexualizált Barbie-jellegű babák. A Barbie és Bratz babák kinézetét az éppen aktuális női – és férfi (lásd Kent) – szépségideálokhoz alakítják. Így az 2018-as Bratz babák az elmúlt évek trendjeihez igazodva nagyobb fenékkal, keskenyebb derékkal és kisebb mellel kerültek a piacra.³ A kislányok

³ Ezeknek a babáknak igen gyakran az emberi testtel összeegyeztethetetlen a felépítése: a lábuk hossza és a derekuk keskenysége egyszerűen fizikai kép-

így nagyon korán találkoznak azzal az elvárásrendszerrel, amelynek majd felnőttként kell megfelelniük. Ez a megfelelés elsősorban a külsejük, azaz a testük átalakításáról szól az éppen aktuális nőideálnak megfelelően. Így történhet, hogy a megfigyelő férfitekintet már korán bekerül a lányok játékdobozába, mélyen elültetve azt a gondolatot a bennük, hogy a testük egy babához hasonló tárgy, mely pusztán azt a célt szolgálja, hogy kíváncsi legyen.

Annak érdekében, hogy a lányok kitartóan próbálják elérni az elvárt és megkívánt – de elérhetetlen – testképet, a kozmetikai vállalatok reklámjai minduntalan azt üzenik, hogy a lányok teste, azaz a női test egy babaszerű, könnyedén formálható és formálendő tárgy. A hajtól kezdve a testszőr minden formáján át a szemszínig, minden részlete igényre – a férfiigényre – átalakítandó. Szemléletes példája ennek a borotva, melyből van női és férfi kivitel, azaz kapható rózsaszín és kék változatban is. A női ráadásul sokszor jóval drágább a férfi megfelelőnél. Hasonló példa a férfi és női szőrtelenítést hirdető reklámok, amelyekben a testszőrzet két típusú lehet: természetesen „szexi” a férfi testén, de csúnya és igénytelenséget, ápolatlanságot sugall, ha egy nő testén látjuk.⁴ A gyengéd, érzékeny női szerep és a kemény, macsó férfi szerep közötti szakadék további elmélyítésére szolgálnak az olyan termékek, mint a férfias csomagolású fogkrém, a hercegnős műanyagba csomagolt papír zsebkendő lányoknak, illetve a férfias serpenyő és kutyakakizsák is.⁵

telenség. Emellett sok baba a pornós trendekhez igazodva van kisminkelve és felöltöztetve.

⁴ Ezért a borotvareklámok nagyrészt a filmen leborotvált láb a borotválás előtt sem szőrös.

⁵ Bár az elmúlt években érzékelhetővé vált egy olyan egyenrangúságra törekvő szépségipari hullám, ami ellene próbál menni ezeknek a trendeknek, az továbbra is a vásárlás kereteibe utalja a női testet.

Nemi szerepek a szexben és a párkapcsolatban

A párkapcsolatban hagyományosan a két nemi szerep egymást kiegészítve van jelen. Ezért a társadalmilag elfogadott párkapcsolati forma a heteroszexuális, mely meghatározott nemekre és előre leosztott szerepekre épül: a lány „nőiesen” viselkedik benne, a fiú pedig „férfiasan”. Ha ez a rend felborul, vagy nem érzékelhető a párkapcsolatban, akkor a párokat érheti kirekesztés, gúny vagy akár erőszak is. A heteroszexuális párkapcsolatról való hagyományos elképzelés alapja, hogy a párnak a nő alávetettségével járó szexuális viszonyt kell fenntartania, és olyan barátoktól vagy közösségtől sokszor izolált életre kell berendezkednie, amely kétfős. Ez a párkapcsolat idővel gyerekvállaláshoz, a nukleáris, azaz apa–anya–gyerekek családmodellhez kell, hogy vezessen. Ezért a gyermektelen párok, a hagyományostól eltérő – akár kortársaikkal közösségben élő – heteroszexuális párok nem érvényesülnek teljes értékű párként a társadalomban.⁶

A heteroszexuális szexre a társadalom általánosan úgy tekint, mint ami behatolással kezdődik és férfiorgazmussal végződik. Ennek egyik oka a már korábban is tárgyalt, mélyen a társadalom szövetébe ivódott gyakorlat, amelyben a női szexualitás alárendelődik a férfi szexualitásnak. A másik ok a pornóipar előretörésében rejlik (lásd *Pornóipar és pornókultúra*). Az a szex, amely nem felel meg a heteroszexualitás elvárásainak – tehát nem kizárólag a behatolásról és a férfiorgazmusról szól –, gyakran majdnem teljesen ismeretlen a kamaszok számára, ezért „nem igazi szexként” értelmezik.

A heteroszexuális nemi szerepekről kialakult közvélemény mélyen befolyásolja az azonos neműek kapcsolatáról alkotott általános képet. A heteró kapcsolatokból ismert szerepek sokszor átírhatatlannak tűnnek, és felbukkannak a homoszexuális viszonyok értelmezésében is.

⁶ Gondoljunk csak arra, hogy milyen életszínvonalat javító adó- és hitelkedvezmények járnak a nagy, heteroszexuális családoknak.

Gyakori kérdés leszbikus pároktól, hogy „Nálatok ki hordja a nadrágot?”. Azaz hogyan illeszkedik a homoszexuális párkapcsolati struktúra abba a férfi–női kapcsolati keretrendszerbe, ahol az egyik irányít, a másik kiszolgál. A leszbikusok közötti, nem behatolásközpontú szex szintén gyakran előjátékként értelmezi a közgondolkodás, ezzel szemben a meleg férfiak szexualitását állatias, kizárólag behatolással történő aktusként fogja fel.

A heteroszexuális normáktól való eltérést a társadalom különböző büntetési stratégiákkal torolja meg. A meleg férfiakat gyakran azzal büntetik és szégyenítik meg, hogy „köcsögnek”, azaz a szexuális behatolás alanyának nevezik, és ez azt a heteroszexuális normát nyomatékosítja, hogy a szexben pontosan meghatározott szerepek vannak: a férfi behatol (magáévá teszi a nőt), a nőbe pedig behatolnak (odaadja magát a férfinak). A leszbikus lányok esetében gyakori megszégyenítő eljárás, hogy akaratuk ellenére péniszekről mutatnak nekik képeket. Ez a büntetésmód abból indul ki, hogy a lányok azért leszbikusok, mert még „nem dugták meg őket eléggé”, tehát nem lettek erőszakos, férfi-központú szex tárgyai (lásd *A nemi erőszak kultúrája*). A leszbikus lányokat gyakran azért erőszakolják meg, hogy korrigálják „elhajlásukat”. Ez az eljárás bizonyos társadalmakban legális.

Az uralkodó szexuális kultúra üzenete tehát az, hogy a hierarchikus szerepeket feltétlenül be kell tölteni, és büntetést érdemel az, aki eltér tőlük. Nem ritka az sem, hogy homoszexuális párok, az uralkodó párkapcsolati mintákat követve ezt a hierarchikus viszonyt reprodukálják, a biológiai nemi különbség jelenléte nélkül.

Láthatjuk, hogy a társadalmi szerepek mekkora nyomást gyakorolnak a beilleszkedésre vágyó gyerekekre. Nem csoda, ha a gyerekek kétségei, fenntartásai alakulnak ki a rá osztott nemi szereppel kapcsolatban. Erre válaszul alakult ki egy olyan káros, de erősödő trend külföldön és egyre inkább itthon is, hogy az elvárt fiú- vagy lány szerepbe pontosan nem illeszkedő és homoszexuális érdeklődésű gyerekekre úgy tekint a felnőtt társadalom, mint akik rossz testbe születtek, azaz biológiai nemükkel ellentétes testre van szükségük. Ezeket a gyerekeket gyakran hormonkezeléseknek vetik alá azzal a magyarázattal,

hogy a viselkedéseik, érzéseik nem egyeznek a nemükkel (azaz a nemükkel kapcsolatos elvárásokkal).

Eszerint a trend szerint például azok a lányok, akik nem tudnak a média hiperszexualizált nőképével azonosulni, nem kívánnak heteroszexuális kapcsolatokban részt venni, esetleg ellenük elkövetett gyerekkori szexuális visszaélés miatt idegenkednek a saját mellüktől és nemi szervüktől, valójában „belül fiúk”. Ezért költséges – a plasztikai sebészek és gyógyszeripar számára nagy nyereséget hozó – orvosi, kozmetikai és gyógyszerészeti beavatkozásokra szorulnak a testük megváltoztatása érdekében. Így azok a gyerekek, akik szenvednek a szerepelvárások miatt, mert azokat nem tudják, vagy nem akarják teljesíteni, a testüket gyakran rossznak, „igazi önmaguk” akadályának minősítik és egészségkárosító beavatkozásoknak teszik ki magukat.

A fogamzásgátlás

A társadalmi nemi szerepek egyik jellemzője, hogy kihatással vannak a társas élet minden területére, így a fogamzásgátlás kérdésére is. Mivel a társadalom hagyományosan a nőket helyezi a „befogadó”, „alávetett”, „megtermékenyíthető”, azaz passzív pozícióba, a fogamzásgátlás ügye is javarészt a nők feladata és felelőssége. Bár a biológiai különbség indokoltá teszi, hogy a lányok aktívan figyeljenek a fogamzásszabályozásra, illetve a szexuális úton terjedő betegségek megelőzésére, ez a felelősség nem feltétlenül jár együtt a szabad döntés lehetőségével.

A nemi szerepek és a nemi erőszak

Az eddig felsorolt különbségek megjelennek a fiúk és a lányok egymáshoz és az erőszakhoz való viszonyában is.

A fiúk számára a férfivá válás során egyre kínosabb lesz a tánc, az éneklés, és elvárásá válik az erőfitogtatás és a teljesítmény, ezért a sportversenyek és -eredmények státuszszimbóllummá válnak. A fel-

nőttek egyre szigorúbban válaszolnak a fiúk gyengeségeire, barátságaikból eltűnik az ölelés. A lányokkal való szexuális kapcsolat kialakításához az iránymutatást elsősorban a pornóban látható erőszakos, férfiközpontú, nöbüntető szex nyújtja (lásd *Pornóipar és pornókultúra*). A lányok megjelenése már kisiskolás korban szexualizált lesz, és központi kérdéssé válnak a sminktrendek és a fogyókúrák. Ennek köszönhetően nem kérdőjelezi meg, hogy a fiúknak joguk van-e kiereszokolni tőlük a szexet. Elidegenednek a testüktől, ami egyre kevesebb öröm forrása lesz.

A lányokat születésüktől fogva arra készítik fel, hogy beilleszkedjenek egy olyan rendszerbe, amelyben az ellenük elkövetett erőszak a norma. Mindennapjaik része lesz a szexuális zaklatás, az ellenük elkövetett párkapcsolati erőszakért ők lesznek felelőssé téve mind személyes kapcsolataikban, mind intézményes szinten. Magyarországon a nemi erőszak ügyekben lesújtóan alacsony azon eljárások száma, ahol az áldozat emberi méltóságát tiszteletben tartva, annak hibáztatása nélkül születik ítélet (Stummer és Stummer, 2016). Nem meglepő tehát, hogy azok a lányok, akik nemi erőszak áldozatai lettek, soha, vagy csak évekkel később tesznek feljelentést.

A lányok a rendszerszintű kizsákmányolással is hamar megismerkednek. Ugyanazon a területen kevesebbet keresnek majd, mint a férfiak. Sokan alacsony fizetéssel járó, „nőiesnek” titulált, de ugyanakkor teljes emberi és szakmai elkötelezettséget kívánó szakmákban helyezkednek majd el. A nők bizonyítottan többet dolgoznak ugyanazon bérekért, mint a férfiak, ami igaz a társadalmi jóléttel összefüggő szakmákra is, mint a pedagógus, az ápoló és a védőnő. Ennek ellenére, amikor a nők kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek – akár egyedülálló anyaként, akár betegség miatt vagy mert a rokonaik ápolásáról kell gondoskodniuk –, egyedül maradnak abban az ellátórendszerben, melynek fenntartásáért nagyrészt felelősek.

A lányok már kiskorban találkoznak azzal, hogy válás után gyakran maradnak magukra a nők a gyermekeik és szüleik ellátásnak terhével. Nem ritkán ők látják el a volt partner gyerekét vagy szüleit is.

Az anyagilag kiszolgáltatott fiatal lányoknak a társadalom az idealizált „pénzes bácsi” jellegű kapcsolatokat kínálja fel. Ez a prostitúció egyik formája, melyben taníttatásért, készpénzért vagy egyéb javakért cserébe a lányok szexuális szolgáltatást nyújtanak. Ezek a fiatal nők azzal szembesülnek, hogy amennyiben nem olyan családi környezetből érkeznek, ahol az oktatáshoz és a munkához való hozzáférés természetes, úgy belekényszerülnek olyan kapcsolatokba, amelyekben szerepük a gazdagabb, több hatalommal rendelkező férfi kiszolgálása lesz.

A fiúk azt tanulják meg, hogy hatalmi viszonyt kialakítva jussanak szexhez, akár erőszakot alkalmazva a lányokkal szemben. Kapcsolataikat hatalmi harcra és versenyre fogják fel. A fiúknak korán megtanítja a társadalom, hogy a családban nekik járó szerep a hatalmaskodó férfié, később pedig az előjogaival visszaélő, és a családot magára rendelő apáé. Ennek a káros eszményképnek a kialakításáért nagyban felelősek az olyan filmek, melyek idealizálják a macsóságot és az apáskodó, uralkodó férfiképet. Ugyanígy fenntartják a rendszert azok az intézmények, amelyek a férfiak munkáját jobban elismerik és nagyobb anyagi megbecsülésben részesítik.

A nemi szerepek kritikája a felvilágosító foglalkozásokon

Mivel a fiús és lányos viselkedésre vonatkozó elvárások áthatják a szexuális életet, ezek feltérképezése és lebontása állandó témáját kell képezze a szexről folytatott beszélgetéseknek. Ehhez elengedhetetlen a fiúk hatalmi pozíciójának megkérdőjelezése, a lányok megerősítése, és a pornó hatásairól való kritikus, gyerekközpontú beszéd.

A felnőtt szerepe a felvilágosításban az, hogy levegye a tabut a kamaszok szexualitásáról, és teret adjon a kérdések közös megbeszélésének. Az egyik alapvető kérdés például az, hogy a lányok ugyanannyit akarnak-e szexelni, mint a fiúk. Ennek a kérdésnek a megválaszolásá-

nál érdemes arra figyelni, hogy a lányok szexuális érdeklődéséről úgy beszéljünk, mint ami természetes, egyénenként változó és a fiúktól függetlenül is tud érvényesülni. Ez arra fogja ösztönözni a lányokat, hogy a saját szexualitásukat ne a fiúk – és később a férfiak – elvárásainak tükrében határozzák meg. A fiúkkal hasonló módon járhatunk el. Engedjünk teret a fiúk egyéni igényeinek és tudásának feltérképezésére, arra bátorítva őket is, hogy megkérdőjelezzék azt az elterjedt feltevést, hogy „a fiúk mindig szexelni akarnak”.

Fontos beszélni azokról az elvárásokról és szerepekről, melyek jellemzik a gyerekek szexről és önmagukról való gondolkodását. Mindig érdemes megnevezni és megkülönböztetni a fiúkat és a lányokat sújtó elvárásokat. Láthatóvá kell tenni, meg kell kérdőjelezni és vissza kell tükrözni a kettős mércét és az ebből fakadó igazságtalanságokat. Ezzel felszínre lehet hozni a hatalmi viszonyok szerepét a szexuális kapcsolatokban.

A hatalmi viszonyok egyenlőtlensége, különösen a nők hagyományosan alárendelt megítélése gyakran felmerül a gyerekekkel való beszélgetésben. Sokszor ismétlik a felnőttektől tanult, a szexuális kultúrából származó képet például, a frigid, zsarnok antinőről, aki partnerét megfosztja a szextől, vagy épp a „puhapöcs” férfiről, aki nem tudja kiharcolni magának, ami jár neki. **Ilyenkor rámutathatsz, hogy a fiúk úgy szocializálódnak, hogy a szex jár nekik, a lányok pedig úgy, hogy a szexszel tartoznak. Ennek a két mintának a következménye, hogy nem tud egyenlőségi viszony kialakulni a szexben.** Míg a lányok megtanulják a saját igényeiket, vágyaikat, szexualitásukat kizárólag a partnerük tükrében értelmezni, a fiúk kezébe érésük során egyre több hatalom kerül. Ösztönözd arra a fiúkat, hogy ne éljenek ezzel vissza, míg a lányokat erősítsétek meg abban, hogy nem követnek el visszaélést, ha nem hajlandóak kiszolgálni a fiúk szexuális igényeit, sőt ahhoz is joguk van, hogy nemet mondjanak. Fontos a lányokat megerősíteni abban is, hogy ha nemet mondanak a behatolásos szexre, akkor sem feladatuk orálisan kielégíteniük a partnerüket. Hangsúlyozd mind a lányoknak, mind a fiúknak, hogy a nyomásgyakorlás – legyen az kérlelés vagy a lány kezének péniszre helyezése – semmilyen formában nem lehet része

az egyenlő szexnek. A lányoknak fontos azt is hallani, hogy az ő orgazmusuk is fontos része a szexnek.

A lányoknak és a fiúknak egyenlő arányban kell szót adni, még akkor is, ha ez esetleg azt jelenti, hogy a lányokra óramű szerint több idő jut. Számítani kell rá, hogy a lányok nehezebben fejezik ki magukat, mivel nincsenek hozzászokva, hogy bárki saját igényeikről kérdezné őket. Nagyon fontos, hogy lányok szempontjai is olyan fajsúllyal kell szerepeljenek, mint a fiúké. Ehhez bizonyos témáknál külön csoportokat érdemes alkotni nemek szerint. A szex körüli tabuk lebontása válthat ki olyan reakciót a fiúkból, hogy igyekeznek többet szerepelni, hiszen általában több, pornóból szerzett tudásuk van. Ilyenkor emlékeztetheted őket arra, hogy a lányok véleménye, tapasztalatai is ugyanolyan fontosak, mint az övék.

A társadalmi nemi szerepek lebontása a felvilágosításban roppant fontos feladat, hiszen a ránk rótt nemi szerepek befolyásolják életünk minden részét. A felnőttek ugyanúgy részesei ennek a rendszernek, mint a gyerekek, így nagyon fontos, hogy a képzések során magadhoz ugyanúgy, mint a gyerekekhez empátiákkal állj, bevállalva az esetleges kényelmetlenségeket is.

Bibliográfia

- ▶ Ostorics L., Szalay B., Szepesi I. és Vadász C. (2016). *PISA 2015 - Összefoglaló jelentés*. Budapest: Oktatási Hivatal. Elérés: 2019. március 9., forrás: https://www.oktatasi.hu/pub_bin/dload/kozoktatasi/nemzetkozi_meresek/pisa/PISA2015_osszefoglalo_jelentes.pdf
- ▶ Stummer V. és Stummer A. (2014). *Bíróságok monitorozása a párkapcsolati erőszakkal érintett esetek kezelésében*. Elérés: 2019. március 9., forrás: PATENT Egyesület website: <http://mek.oszk.hu/16200/16206/16206.pdf>

PORNÓIPAR ÉS PORNÓKULTÚRA

Bevezető

A társadalmi nemi szerepek alakításában hatalmas súlya van a szexuális kultúrának, így a ma uralkodó, elsőszámú „felvilágosító eszköznek”, a pornónak is. A következő fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy milyen hatással van a pornó és a pornó által közvetített erőszak a mai fiatalok szexualitására.

A pornó jelenléte az iskolában

Foglalkozásaink során rendre felmerültek olyan tévhitek, valós vagy külső hatásra kialakult szexuális fantáziák, amelyek a pornóból származnak. Mivel az iskolában és otthon gyakran nem esik szó a szexualitás iránti természetes, egészséges érdeklődésről, ezért a kamaszok első számú szexuális felvilágosító eszköze a pornó.

A fiatalok első találkozása a pornóval átlagosan 11 éves kor körül történik (Dines, 2010). Sőt, a pornográfiát tartalmazó felugró ablakoknak, valamint az okostelefonok és tabletek elterjedésének köszönhetően gyakran sokkal előbb találkoznak vele, és 15–16 éves korra már majdnem minden fiú rendszeresen fogyaszt pornót, nem csak otthon, de van, hogy az órán is, okostelefonon a pad alatt.

A lányoknál egészen más a helyzet. Az ő első találkozásuk a pornóval általában egy fiúosztálytársuk, ismerősük vagy rokonuk fogyasztásán keresztül történik. Nem ritkaság az iskolában, hogy a fiúk a lányok

provokálására, „tesztelésére” a lányok akarata ellenére mutatnak nekik olyan pornójelenetet, amely a női fél megalázásáról, a vele szemben elkövetett erőszakról szól. A lányok ilyenkor látszólagos döntési helyzetbe kényszerülnek: azaz vagy hangot adnak az undoruknak, féltelmüknek vagy azért, hogy megfeleljenek a fiúknak, elfogadják, hogy a pornót nemcsak nézniük kell, hanem örömeiket kell leljék a látottakban. Ezt hívjuk internalizálásnak, tehát az elvárások a személyiségbe/viselkedésbe való kényszerű beépítésének.

Mivel a felnőtt társadalom nagy része maga sem kritikus a pornóval kapcsolatban, nem ismeri a mai pornóoldalak tartalmát, vagy maga is fogyasztó, a gyerekek kérdései a pornóban látottakkal kapcsolatban sokszor válasz nélkül maradnak, vagy olyan válaszokat kapnak, melyek félrevezetik őket. A felnőttek nem hívják fel a figyelmüket arra, hogy amit a pornóban látnak az nem egyenlőségen alapuló szex, és veszélyes lehet rájuk nézve.

Ezért rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a felnőttek is tisztában legyenek a pornó hatásaival. A kézikönyvben külön figyelmet szentelünk a pornóiparnak, hiszen ez az ipar épp abból nyeri a bevételét, hogy már a gyerekek korai fejlődésében hierarchiát állít a fiúk és lányok közé, meghatározza szexuális viselkedésüket és vágyaikat úgy, hogy a lányok felnőtt korukra kiszolgáltatottak legyenek a férfiak szexuális igényeinek.

A pornóipar működése

Becslések alapján az internetnek körülbelül egyharmada pornográfia (Dines, 2010; „Things are looking up in America’s porn industry”, 2015). A közel százmilliárd dolláros ipart rengeteg tévhit lengi körül annak köszönhetően, hogy a visszaforgatott nyereség legnagyobb része nem a gyártásba, hanem a terjesztésbe megy, vagyis abba, hogy a pornó népszerű legyen és széles körben elfogadott.

Az egyik ilyen tévhit, hogy a pornóipar az emberi szexualitás természetes megnyilvánulása, egy szexuális forradalom része, a fantázia

tökéletes felszabadítása. Valójában a pornóipar egyik mozgatórugója, hogy a szexualitásból, a szexuális aktusból árucikket képez. Ezáltal a szexet és az abban résztvevő embereket tárgyként – az árucikk szerves részeként – használja fel. Felszabadítás helyett a pornó valójában egy olyan szexuális kultúrába szoktatja bele a fiatalokat, amely agresszióra és egyenlőtlenségre épül. A pornóból származó hatalmas profit azt is lehetségessé teszi, hogy az a pár vállalat⁷, amely monopóliumot élvez a pornógyártásban, nagy szerephez jusson az ezzel kapcsolatos törvénykezésben. Ebből következik, hogy a pornóipar fenntartásáért felelős vállalatok nem csupán a „szexuális fantázia felszabadulását” tesszik elérhetővé a felnőttek számára, hanem ennél jóval kiterjedtebb hatáskörrel rendelkeznek.

Jól példázza ezt a „tinipornó” kategória elterjedése. Ebben a típusú pornóban egy felnőtt férfi egy nála jóval fiatalabb – néha serdülőkorúnál is fiatalabbnak kinéző –, lánnyal létesít szexuális kapcsolatot. Ugyan a nyugati társadalmakban a kiskorúak szexuális abúza és a pedofília általánosan elítélt, jogi szempontból is körülhatárolt bűncselekmény, a pornóipar termékei mégis mentesülnek mind a morális, mind a jogi meg- és elítélés következményei alól.

A szólásszabadsághoz való alapvető emberi jogra hivatkozva a Free Speech Coalition (Koalíció a Szólásszabadságért) nevű egyesület olyan gyermekvédelmi törvényeket támad meg az USA-ban, melyek lehetlenné tennék, hogy a pornógyártásban kamasz lányokat, vagy kamasznak kinéző fiatal nőket használjanak. Elérték azt, hogy lehessen a pornóban 18 éven alulinak látszó szereplőket mutatni [Ashcroft v. Free Speech Coalition (Syllabus), 2002]. Több éves lobbitevékenységgel

⁷ A Mindgeek nevű vállalat működteti a legnagyobb pornóoldalakat: a Pornhubot, a RedTube-ot, a YouPorn-t, és több pornófilmgyártó céget is, például a Brazzerst. A Time Warner nevű cég tulajdonában áll az iN DEMAND fizetős kábelcsatorna, amely pornófilmeket is sugároz. Ugyanehhez a céghez tartozik az HBO, amelyet szintén felhasználnak a pornófilmek népszerűsítésére, pozitív hangvételű pornóiparról szóló dokumentumfilmekkel (Dines, 2010).

és befektetéssel 2018-ban kivívták azt is, hogy a forgatásokon ne legyen kötelező nyilvántartani a résztvevők korát.

A tinipornó – amelyben fiatal lányok és felnőtt férfiak vesznek részt –, azt erősíti a társadalomban, hogy normális dolog az, amikor egy felnőtt férfi egy serdülőkorú lányt szexualizál, lehetséges szexuális partnerként tünteti fel. Az ilyen fajta pornó azt üzeni, hogy kislányok szexualizálása rendben van még akkor is, ha a férfi szexuális igénye éppen abból a tényből fakad, hogy a lány még csak kamasz, és ki van szolgáltatva a férfinak. Ez nemcsak elmélyíti a fiúk és a lányok, illetve a férfiak és a nők közötti egyenlőtlenséget, de komoly veszélybe is sodorja a fiatal lányokat.

A pornóipar egyik fő célja, hogy a szexuális érdeklődés megjelenésekor, a felfedezés és a szexuális önismeret kezdetén láthatóvá tegye magát mind a kamasz fiúk, mind a lányok számára. Az ingyenesen és névtelenül elérhető pornó, a pornó tartalmú felugró ablak, az okostelefonokon való könnyű elérhetőség is – melynek technológiai fejlesztésébe rengeteg pénzt fektetnek a fent említett vállalatok –, olyan vállalati érdeket szolgáló lépések, amelyek a pornóipar fő célcsoportját és a tevékenységüknek legjobban kiszolgáltatott csoportot, a fiatal fiúkat tereli a pornóoldalakra (Gross, 2010).

Mit jelenít meg a pornó, és hogyan készülnek a pornófilmek?

(FELKAVARÓ TARTALOM)

A nagy pornóoldalakkal való találkozáshoz nem kell ismerni a nagy pornóoldalak nevét: bárki, aki beírja a keresőbe a *szex* vagy *pornó* szavakat, ezeket az oldalakat fogja látni az első találatok között. A ma már hétköznapiaknak számító, elfogadott pornográfia bevett alapelemei olyan aktusok, melyek a kétezres évek elején még a *hardcore*, azaz a durva pornó kategóriájába estek. A pornóoldalak első megnyitásra automatikusan olyan jeleneteket kínálnak fel, mint:

- pénisszel való fojtogatás addig, amíg a nő öklendezési reflexe beindul,
- egyszerre anális és vaginális behatolás,
- két pénisszel egyszerre anális behatolás,
- orális behatolás közvetlenül anális behatolás után mosakodás nélkül,
- öt férfi egyszerre a térdelő nő arcára ejakulál.

Ezekben a jelenetekben nem meglepő az sem, hogy a nőket rendszeren pofozzák, kurvának hívják, a hajukat húzzák, lefogják és megalázzák őket. Hasonló megalázás éri a filmben szereplő nőket a forgatás előtt és után is.

A pornóban megjelenített legnépszerűbb viszonyok a tanár-diák, a mostohaapa-mostohalány, a főnök – beosztott és a gazdag – szegény. Tehát az olyan viszonyok, ahol valamilyen formában hatalommal való visszaélés történik. Ennek következménye, hogy a *tini* évek óta az egyik legkeresettebb szó a pornóoldalakon, beleértve a férfi melegpornót is.⁸ A hatalommal való visszaélés és a felek közötti társadalmi és korkülönbségen túl a rasszista indíttatású nyelvezetben is megjelenik. Íme néhány példa arra, hogy a pornófilm címében hogyan jelenik meg a hatalommal való visszaélés:

⁸ 2018-ban az egyik legkeresettebb kifejezés a *daddy* volt, aminek jelentése magyarul apu.

FILM CÍME ⁹	A CÍM ÜZENETE
<i>Jól megrakják a buta sulis puncit</i>	Egy feltételezhetően idősebb férfi hatalmával és erejével visszaélve szexuális kapcsolatra kényszerít egy tapasztaltan, iskoláskorú lányt.
<i>Ázsiai bébit fingón vágják</i>	Egy fiatal, ázsiai származású lányt durva anális szexre kényszerítenek.
<i>Néger csajt hatalmas fehér fasszal szopatják hárman</i>	Egy fekete nőt három fehér férfi kényszerít alávetett pozícióba, péniszüket a szájába erőltetik.
<i>Szopja a faszt jó pénzért</i>	Egy anyagilag kiszolgáltatott nő orálisan kielégít egy pénzzel rendelkező férfit.

Tehát a pornóoldalak tudatosan használják az elnyomás, a gyűlöletkeltés nyelvezetét ahhoz, hogy szexuális tartalmat juttassanak el a fogyasztókhoz. Az égető társadalmi különbségeket a pornó szexuális fétisként, a vágykeltő elemként mutatja be, így azt az üzenetet közvetíti, hogy a gyűlölet és az erőszak rendben van, ha az zárt ajtók mögött, a szexualitás szférájában történik. A szexuális érdeklődés így keveredik össze az erőszakkal, komoly pszichés károkat okozva a fogyasztóban. Fontos kiemelni, hogy mivel társadalmunk azt a heteroszexuális kapcsolatot tartja normatívnak, mely a férfiak és nők közti egyenlőtlenség alapszik, a pornó erőszakos vizuális és nyelvi struktúrája kiemelt veszélyt jelent a nőkre. A nők elleni erőszak elfogadott részévé vált a pornókultúrának, amely szexualitásunk meghatározó részét képezi.

Az erőszak már a filmek gyártási folyamatának is bevett része, még akkor is, ha magukban a filmekben nem látható. A szereplők az esetek

⁹ Ezek a példák a nagy pornóoldalakon található filmek típuspéldái. Nagy számmal található ugyanez, vagy hasonló címmel ellátott film, így ezek nem kirívó, hanem tipikus példák.

túlnyomó többségében anyagilag kiszolgáltatott fiatal lányok, akiknek nagy része gyerekként szexuális abúzus áldozata volt. Ezeket a lányokat menedzsereik és producereik addig alkalmazzák, amíg testük el nem használódik, vagy lelkileg már nem bírják, majd a testi, vagy lelki törés után megválnak tőlük. Az iparban alkalmazott nők gyakori sérülései közé tartozik a végbélnyílás, a torok, a hüvely és a szem chlamydia- és gonorrhoeafertőzése, a torok székleteredetű fertőzése, a végbél előregedése, a szem HIV-fertőzése. A prostitúcióban és a pornóban használt nők nagyobb mértékben szenvednek poszttraumás stressz-zavartól, mint a háborús veteránok (Jamieson és Kate, 2017; Lewis Herman, 2011). A drog- és alkoholfüggőség szinte általánosan jellemző rájuk. A pornográfia tehát egyszerre hajtja végre és népszerűsíti a nők elleni erőszakot, és ebbe beleilleszti a gyerekekkel való szexuális visszaélést, valamint a rasszista gyűlöletbeszédet is.

A pornó üzenete a szexről

A pornó szexről alkotott általános üzenetei az alábbiakban foglalhatók össze:

- A nők mindig lelkesen készen állnak a szexre.
- A szex teljesítmény (a legnagyobb, a leghosszabb, a legdurvább stb.).
- A szex hatalmi viszony.
- A hatalmi viszony is szexualizálható.
- A szexben a női test a férfi orgazmusához szükséges eszköz, ezért normális, ha közben a nő teste sérülést szenved el.
- A szex fő célja a férfiak kiszolgálása.

A BDSM

A BDSM¹⁰ a kötözés, dominancia, szadizmus (bántás élvezete), mazo-chizmus (a megalázottság és kiszolgáltatottság élvezete) angol rövidí-tése, amely az egyik legelterjedtebb tematika a pornóoldalakon és az erotikus könyvekben. Ebben a viszonyban a domináns fél különböző kínzómodszerekkel (kötözés, korbácsolás, égetés, elektrosokk) ural-kodik a másik felett, aki pedig behódol neki.

Szerepe a szexuális kultúra formálásában és a felvilágosításban azért kulcsfontosságú, mert a fiatalokat körülvevő populáris kultú-rában is központi helyet kapott. Rengeteg olyan magyarázat él a gye-rekekben, hogy a kínzás elkövetésének és elszenvedésének élvezete normális, ha az egyéni döntésként van feltüntetve. A pornóipar üze-neteiben a szexuális ízlés egyik fontos és elsődleges elemeként merül föl. Ilyen további káros és a gyerekeket veszélyeztető elgondolás az is, hogy az erőszak lehet szexi, és a jelentős hatalomkülönbség szexuális viszonyban elfogadható, ha az alávetett fél beleegyezik az erőszakba.

A pornó hatása a szexualitásra és az erőszakra

A terjeszkedő pornóipar egyre inkább formálja a társadalom, és ezen belül a mostani fiatal generáció elképzelését arról, hogy mit nevezünk szexnek, vagy hol kezdődik az erőszak.

A pornóipar úgy szoktatja be a fiúkat a férfiszerepbe – melynek lé-nyege, hogy ők uralkodnak, és joguk van erőszakot alkalmazni annak érdekében, hogy megkapják, amit akarnak –, hogy vegyíti az izgalmi

¹⁰ Angol mozaikszó: *bondage, discipline, domination, submission, sadism and masochism*. Jelentése lekötözés, fegyelmezés, uralkodás, alávetettség, szadiz-mus és mazochizmus.

állapotot a nemi erőszak és a fizikai fájdalom látványával. Így egyszerre vált ki vágyakozást és undort, izgatottságot és szégyenérzetet. Eroti-zált erőszaknak teszi ki a gyerekeket, amit azoknak nincs alkalmuk felnőttek segítségével feldolgozni, hiszen a pornó, akárcsak a szex, tabu a legtöbb felnőtt-gyerek kapcsolatban. A lányokat pedig ugyanez az erotizált erőszak arra tanítja, hogy testi-lelki jólétük, önrendelke-zésük, önérvényesítésük és a szex egymást kizáró fogalmak.

Az erőszak és hatalommal való visszaélés erotizálása láthatatlan-ná teszi az erőszakot és a visszaélést, és ezzel arra szocializál, hogy az erőszak hétköznapivá váljon a szexuális kapcsolatokban. Mivel ahhoz, hogy egy fuldokló nő látványa orgazmust okozzon, és ne tiltakozást váltson ki belőlük, a nézőnek hatalmas érzelmi távolságra van szük-sége attól, amit lát, tehát az erőszak áldozatától. A pornó fogyasztása a tartalom pusztá befogadásával, nagy hatékonysággal és gyorsan érzé-ketlenít az erőszakra. Ez az elérzéktelenítő folyamat nagyon nehezen helyrehozható károkat okoz az empátiára és az intimitásra való képes-ségben.

Ugyanennek a folyamatnak a következménye, hogy a már megszo-kottá vált tartalmak az önkielégítéskor egy idő után már nem érik el az ingerküszöböt, ezért újabb és újabb, még izgalmasabb ingerekre lesz szükség. A pornóoldalak kíméletlen struktúrája előre kitervelt: az ingerküszöb kitolódásával tudatosan számoló algoritmusokkal és marketing-fogásokkal terel a brutálisabb, erőszakosabb pornótarta-lom felé.

Nem meglepő tehát, hogy sok fiatal férfi tapasztalja, hogy a por-nón kívül semmi más nem tud erekciót okozni nekik (Dines, 2010). Szexuális aktus közben gyakran pornójeleneteket kell a fejükben le-játszaniuk ahhoz, hogy elérjék az orgazmust. Ezzel párhuzamosan a sürgősségi osztályokon egyre több fiatal nő jelenik meg anális sérülé-sekkel annak köszönhetően, hogy párjuk a pornóban látottak újraját-zását várja el tőlük.

A pornó bizonyítottan növeli a fiúknál az agresszív, uralkodó vi-selkedést, normalizálja a kényszer és az erőszak alkalmazását, csök-kenti az empátiát nemi erőszak áldozatai iránt, a nőkkel szemben

negatív hozzáállást alakít ki, valamint elégedetlenséget okoz a női partner kinézetével és „teljesítményével” kapcsolatban (An overview of the issue, 2019). A lányoknál a „pornós” megjelenésre való törekvés testkép- és étkezési zavarokat okoz, erős megfelelési kényszert és internalizált tárgyiasítást idéz elő annak ellenére, hogy sokan közben erőszakot szenvednek el.

A pornókultúra

Az érzéketlenítésnek, az ipari befolyásnak és a nők társadalomban elfoglalt helyének az eredménye az is, hogy a reklámipar, a zeneipar, a filmipar és a szépségipar egyre pornográfabb tartalmakkal folytat marketinget, tovább normalizálva a hiperszexualizált alá-fölé rendeltségi viszonyt nők és férfiak között. Ezt nevezzük pornókultúrának.

A pornókultúrában a fiúk már azelőtt, hogy megtanulnának beszélni, olyan nők képeivel vannak körülvéve, akik úgy tűnnek, mintha felajánlkoznának a rájuk tekintő férfinak. A köztereken, a médiában és a kultúra legtöbb területén a pornóipar üzeneteinek hatására hiperszexualizált tartalmakkal találkoznak a gyerekek. Ilyen a fehérneműosztályon a kamasznak tűnő női fehérneműmodell „szexi” testhelyzetben, a hamburgerhús női testekkel való reklámozása vagy az erotikus masszázsszalonnak reklámjai. Ezek azt erősítik rendre a gyerekekben, hogy a szex egy megvásárolható tárgy vagy szolgáltatás, a kíváncsiság pedig egy állapot, amelynek állandóan fenn kell állnia. Ahhoz, hogy a gyerekek lássák ezeket a tartalmakat, nem szükséges felmenniük a pornóoldalakra. Pornófogyasztás nélkül is belekényszerülnek az őket körülvevő kultúrába, és igényeik, szokásaik nagy eséllyel ahhoz fognak igazodni. Ezért az a tanács, hogy aki nem szereti a pornót, az ne nézze, olyan megoldás, mintha a légszennyezés áldozatainak azt javasolnánk, hogy ne vegyenek levegőt.

A pornó hatása az online közösségi életre

A fiatalok szociális és romantikus életének tere és kerete évről évre egyre inkább a cset, közösségi média és képküldő alkalmazások. Az ezeket fejlesztő és működtető vállalatok pornóiparhoz hasonló stratégiákkal tartják maguknál a felhasználókat, sőt, gyakran pénzügyi érdekeikben is összefonódnak a pornógyártó cégekkel (*Exposing the serious porn problem on popular social media platforms*, 2018).

Az ismerkedés, a párkapcsolatok egyik bevett alapeleme a kamaszoknál a szexting vagy a szexcset, amelyben az írott szexuális tartalmak mellett a legnagyobb veszélyt az egymásnak küldött meztelen képek, szexuális tartalmú videók, a gyerekek által saját magukról gyártott, felnőttek által felhasználható gyermekpornográfia jelentik. Kialakult trend, hogy a fiúk és a lányokkal visszaélő felnőtt férfiak ismerkedés gyanánt képeket küldenek a lányoknak a péniszükről, és/vagy nyomást gyakorolnak rájuk, hogy magukról is küldjenek meztelen képeket. Ezek a lányokról készült képek amellest, hogy az alkalmazásokat fejlesztő és fenntartó cégeknél landolnak, gyakran körbejárják az osztályt, a későbbiekben a privát csetablakokból a csoportos csetekbe jutnak, gyakran egyenesen a tágabb internetre kerülnek ki.

Elterjedt az is, hogy a fiúk a pornót utánózva ráveszik barátnőiket, hogy a köztük folyó szexről videófelvételt készíthessenek. A lányok beleegyezése az internalizált, tehát beépített elvárásokban keresendő, hiszen úgy érzik, hogy akkor válnak „jó barátnővé”, ha teljesítik partnerük szexuális kéréseit. Ugyanígy gyakori elkövetési mód szakítás után, hogy az így szerzett videókat, képeket a fiúk vagy a férfiak nyilvánosságra hozzák, és esetlegesen azzal fenyegetőznek, hogy az erre a célra létesült oldalaknak, azaz bosszúpornó oldalaknak beküldik a képeket, videókat (Rényi, 2018).

Ahogy a fizikai valóságban is normálissá, hétköznapivá válnak azok az aktusok és viselkedésmódok, melyeket a pornó tanít a fiataloknak és felnőtteknek, úgy a virtuális térben is megtörténik az erőszak. Ezért fontos, hogy az internetes, online tartalmakkal is foglalkozzunk, ne

tekintsünk azokra kevésbé a valóság részeként, hiszen a kamaszoknak épp ebben a térben alakulnak ki a kapcsolataik.

A pornó kritikája a szexuális felvilágosításban

A gyerekek korai találkozása a pornóval szinte elkerülhetetlen: vagy az ipar fent említett, agresszív terjeszkedésének köszönhetően, vagy az otthon és az iskolában uralkodó szexuális kultúra miatt. Bármilyen felületen is találkoznak a gyerekek először a pornóval, valószínű, hogy ez jóval azelőtt történik meg, hogy a gyerekeknek lenne saját szexuális tapasztaltuk, vagy hogy az oktatási intézmény és a szülő felismernék a szexuális felvilágosítás szükségességét.

Ezért fontos elismerni, hogy a pornó lényegében teljesen átvette a szexuális felvilágosítás szerepét. Csak ennek megértésével és elfogadásával beszélhetünk a gyerekekkel a szexről. **Annak a szexuális felvilágosításnak, amelynek célja a fiatalok egészséges, egyenlőségen alapuló szexuális élete és jóléte, aktívan szembe kell helyezkednie a pornóiparral és a pornó káros üzeneteivel.**

Ennek eszközei többek között a következők:

- A pornóban látható hatalmi különbségekre való figyelemfelhívás, a hatalmi visszaélés és az erőszak fogalmi és gyakorlati összekapcsolása.
- Az erőszak megnevezése és felismerése a pornóban, a gyerekek és a nők helyzetének kiemelt vizsgálatával.
- Erkölcsi állásfoglalás az erőszak ellen.
- Érzékenyítés az erőszakra, az áldozat és az elkövető megnevezésével.
- Az ipari működés átláthatóvá és értelmezhetővé tétele. A figyelem felhívása arra, hogy a rendszer arra épül, hogy a fiatalok minél többet fogyasszanak.

- Médiakritikus szemlélet kialakítása.
- Marketing célok és fogások felismerése, és annak a megkérdőjelezése, hogy valóban a saját vágyaik vezérlik-e pornófogyasztásukat.
- A tágabb értelemben vett kulturális hatások megkülönböztetése a belülről jövő fantáziától.
- A fiúk teljesítménykényszerének csökkentése.
- A lányok megfelelési kényszerének csökkentése.
- A fiúk szexuális jogosultság tudatának elvitatása, annak megkérdőjelezése, hogy a szex egyszerűen jár nekik.
- A lányok szexuális jogosultság tudatának növelése, abban való megerősítésük, hogy egyáltalán nem kötelező megtenniük, amit a fiúk elvárnak tőlük.
- Egyenlőségi elvek képviselése.

Mivel a pornókultúra születésüktől befolyásolja a gyerekeket, ezért a pornóról való beszélgetést is minél korábban érdemes elkezdni és folyamatosan minden korban visszatérni rá. Különösen fontos ez 8 és 9 éves kor között, amikor a testiség iránti fellángoló érdeklődés kapujában állnak, illetve a 14–15 éveseknél, mivel a kamaszok rendszeres szexuális életüket átlagosan ebben a korban kezdik. Kiemelten szükséges felhívni a gyerekek figyelmét a szexuális tartalmú képek és videók készítésének rövid- és hosszútávú veszélyeire.

Adatok a pornóiparról

- Az internet egyharmada pornó („Mennyit ér a globális pornóipar?”, 2018).
- Az internetes pornó kb. 20%-a gyerekek ellen elkövetett szexuális abúzus (An overview of the issue, 2019).
- Az összes internethasználó 43%-a néz pornográf tartalmat (The internet porn „epidemic”, 2010).

- Az internetes keresések 25%-a pornóval kapcsolatos (Live presentations, 2019).
- A pornó 97 milliárd dolláros iparág („Things are looking up in America’s porn industry”, 2015).
- Az ipar fő célcsoportja a 12 és 17 év közötti fiúk (eChildhood, 2016a).
- Az átlagéletkor, amikor a fiúk elkezdnek pornót fogyasztani, világszinten 9 és 11 év között van (eChildhood, 2016b).
- Minden tizedik 12-13 éves aggódik, hogy rá van szokva a pornóra (Martellozzo, E. és Monaghan, A., 2018).
- A pornót néző kiskorúak esetében nagyobb az esélye annak, hogy maguk is szexuális tartalmú videó készítésében vegyenek részt (NSPCC, 2019).
- 10-ből 7 gyerek látott már akaratlanul online pornót (eChildhood, 2016b).
- A legjobbra értékelt pornójelenetek tartalmi elemzése azt mutatja, hogy közel 90%-uk tartalmaz agresszív cselekedetet, amelyben az elkövetők 70%-a férfi, az áldozatok majdnem 95%-a nő (Hald, Malamuth, és Yuen, 2010).
- A pornóiparban a nőket átlagosan 3 hónapig használják, mielőtt megválnának tőlük (Bauer és Gradus, 2015).
- 2015 legkeresettebb szava a Pornhub keresőjében a *tini* volt (Pornhub’s 2015 year in review – Pornhub insights, 2016).

Bibliográfia

- ▶ An overview of the issue. (é. n.). Elérés 2019. április 2., forrás: Fight the New Drug website: <https://fightthenewdrug.org/overview/>
- ▶ Ashcroft v. Free Speech Coalition (Syllabus), 535 U.S. 234 (U.S. Supreme Court 2002).
- ▶ Bauer, J. és Gradus, R. (2015). *Hot Girls Wanted*. Netflix.

- ▶ Dines, G. (2010). *Pornland: how porn has hijacked our sexuality*. Boston: Beacon.
- ▶ eChildhood. (2016). *The facts – Here are the facts on how #PornHarmsKids*. Elérés: 2019. március 9., forrás: https://www.echildhood.org/the_facts
- ▶ Exposing the serious porn problem on popular social media platforms. (2018). Elérés 2019. március 9., forrás: <https://fightthenewdrug.org/porn-problem-on-social-media/>
- ▶ Gross, D. (2010). In the tech world, porn quietly leads the way. CNN. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://edition.cnn.com/2010/TECH/04/23/porn.technology/index.html>
- ▶ Hald, G. M., Malamuth, N. M. és Yuen, C. (2010). Pornography and attitudes supporting violence against women: revisiting the relationship in nonexperimental studies. *Aggressive Behavior*, 36(1), 14–20.
- ▶ Jamieson, G. és Kate, M.-A. (2017). A soldier and a sex worker walk into a therapist’s office. Who’s more likely to have PTSD? *The Conversation*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://theconversation.com/a-soldier-and-a-sex-worker-walk-into-a-therapists-office-whos-more-likely-to-have-ptsd-71464>
- ▶ Lewis Herman, J. (2011). *Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig* (Ford. Kuszing G.). Budapest: Háttér – NANE Egyesület.
- ▶ Live presentations. (é. n.). Elérés 2019. április 2., forrás: Fight the New Drug website: <https://fightthenewdrug.org/live-presentations/>
- ▶ Martellozzo, E. és Monaghan, A. (2018). „I wasn’t sure it was normal to watch it” – *Research report into the impact of online pornography on the values, attitudes, beliefs and behaviours of children and young people*. Elérés:

2019. március 9., forrás: NSPCC website: <https://learning.nspcc.org.uk/research-resources/2016/i-wasn-t-sure-it-was-normal-to-watch-it/>

- ▶ Mennyit ér a globális pornóipar? (2018). <http://www.origo.hu/>. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://www.origo.hu/gazdasag/20180622-a-pornoipar-nagysaganak-becslesei.html>
- ▶ NSPCC. (2019). *Statistics briefing: harmful sexual behaviour*. Elérés: 2019. március 9., forrás: NSPCC website: <https://learning.nspcc.org.uk/media/1661/statistics-briefing-harmful-sexual-behaviour.pdf>
- ▶ Pornhub's 2015 year in review – Pornhub insights. (2016). Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://www.pornhub.com/insights/pornhub-2015-year-in-review>
- ▶ Rényi P. D. (2018). *6,5 millió dollárt kell fizetnie bosszúpornó miatt egy Los Angeles-i férfinak*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://444.hu/2018/04/11/65-millio-dollart-kell-fizetnie-bosszuporno-miatt-egy-los-angeles-i-ferfinek>
- ▶ The internet porn „epidemic”: by the numbers. (2010). *The Week*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://theweek.com/articles/493433/internet-porn-epidemic-by-numbers>
- ▶ Things are looking up in America's porn industry. (2015). *NBC News*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://www.nbc-news.com/business/business-news/things-are-looking-americas-porn-industry-n289431>

A NEMI ERŐSZAK KULTÚRÁJA

Bevezető

A pornókultúra, ahogy az előző fejezetben leírtuk, a nők és a gyerekek elleni erőszak normalizálásnak egyik eszköze. Ez nem az egyetlen eszköz a férfiak uralmi helyzetének megerősítéséhez. Kultúránkban a nemi erőszak gyakran a női élet velejárójaként szerepel. Ennek köszönhetően sok nő csak évekkkel, akár évtizedekkel az erőszak eseménye után tudja a vele történeteket erőszakként értelmezni. A nők és a gyerekek elleni erőszak rendszerszintű normalizálása miatt a nemi erőszak nemcsak gyakori tapasztalata a nőknek, hanem paradox módon a szex körüli tabuk egyike is. A következőkben azt fogjuk vizsgálni, hogy a nemi erőszak hogyan vált kultúránk egyik alapvető elemévé, és hogy ez milyen hatással van a gyerekek szexuális érdeklődésére.

A férfi és a női szerep a nemi erőszak kultúrájában

Az iskolákban egyre gyakoribb téma a nemi erőszak, ahogyan egyre gyakrabban előfordul a médiában is. A nemi erőszak kultúrájának fogalmával azért fontos megismerkednie a szexuális felvilágosítással foglalkozó szakembereknek, mert ez adja meg a háttérét sok másik témának: szexuális zaklatás és erőszak, a lányok és a fiúk alá-fölé rendeltsége, a pornó rendkívüli népszerűsége (lásd *A társadalmi nemi*

szerep – a gender és Pornóipar és pornókultúra). A nemi erőszak kultúrája miatt kell a lányokat megtanítani arra, hogyan vigyázzanak magukra az utcán vagy a buliban a fiúkkal, mert potenciális áldozatok. A nemi erőszak kultúrájának tanulmányozásával magyarázatot kaphatunk arra a rengeteg szexuális erőszakos esetre, amelyekről egyre többet hallhatunk.

A nemi erőszak kultúrájának azt a környezetet és társadalmi hozzáállást hívjuk, amelyben a nemi erőszak normalizált és tolerált esemény. Az Egészségügyi Világszervezet adatai szerint a nők 35%-a szenved el életében partner vagy nem partner által elkövetett szexuális erőszakot (García-Moreno és mtsai., 2013, o. 2). Valószínűsíthető azonban, hogy ennél több áldozat van. A nemi erőszak számos formáját se kulturálisan, se törvényileg nem tartják erőszaknak, ezért sok eset nem kerül feljelentésre, és így láthatatlan marad a statisztikák számára (García-Moreno és mtsai., 2013).

A nemi erőszakot a nők elleni erőszak egyik formájaként tartjuk számon. A nők elleni erőszakot mint az erőszak egy külön formáját, és mint a nők jogait csorbító jogsértést az 1990-es években kezdték el szervezetek és törvények is külön fogalomként alkalmazni a jogalkotásban (Johnsson-Latham, 2007, o. 24). Egyre több intézmény és szervezet foglalkozik a nők elleni erőszakkal és a nők egyenjogúságával, azonban gyakran csak a nőkre összpontosítva. Pedig a nők elleni erőszokról szóló diskurzus nagyon fontos része, hogy az elkövetőkről is beszéljünk.

A nemi erőszak miatt történt feljelentésekből és a témáról folyó kutatásokból tudjuk, hogy a nemi erőszak elkövetőinek nagy része férfi (Breiding, Chen, és Walters, 2013; WHO, 2003; Horváth, 2012, o. 7). Ennek oka nem a biológiai adottságokból fakadó viselkedés, hanem az, hogy a férfiak a jelenlegi társadalmi berendezkedésben hatalmi pozíciót töltenek be. A patriarchális erőszak a hatalmi pozíció fenntartásának egyik eszköze. Bár ebben a kézikönyvben nem taglaljuk az erőszak különböző formáit, és okait is csak érintjük, fontosnak tartjuk, hogy a hatalmi különbségek elemzése legyen a szexuális felvilágosítás irányvonala.

A nemi erőszak kultúrája az a társadalmi berendezkedés, amelyben a nők fenyegetettségben élnek, és amelyben a társadalmi gyakorlat úgy menti fel az elkövető férfiakat, hogy az erőszak megelőzését a nők felelősségének tartja. A nemi erőszak kultúrájának az egyik alapja az a tévhit, hogy a férfiak nem tudják – és ha tudnák, is nem volna feladatuk – megakadályozni az erőszak elkövetését, ezért a nőknek és lányoknak kell elkerülniük minden olyan viselkedésformát, amely azt kiválthatja.

A nemi erőszak elfogadottságát abban is megfigyelhetjük, hogy az emberek mit tartanak nemi erőszaknak. Egy 2016-os magyar kutatás rámutat, hogy a megkérdezettek 47%-a szerint elfogadható a nem kölcsönös beleegyezésen alapuló aktus, amennyiben az egyik fél részeg, kihívó ruhát visel, önkéntesen hazament valakivel, esetleg kába, vagy pedig csak nem mond egyértelműen nemet (European Union, 2016, o. 3).

A férfi és a női szocializáció a nemi erőszak kultúrájában

A nemi erőszakot normalizáló és annak megágyazó szexualizáció és tárgyiasítás kikerülhetetlen részei az emberek életének kicsi koruktól kezdve (WHO, 2003). Jelen van a médiában, a zenében, a tábori játékokban és az ünnepi szokásokban is. A férfiak fölérendeltségét, jogosultságtudatát a maszkulin szocializáció már gyerekkorban megalapozza. Ennek része a nemi alapon különbözően kezelt szexualitás.

Már óvodásoknál is megfigyelhető, hogy a fiúk azt gondolják, hogy rendelkezhetnek a lányok teste felett (pl. leszorítják a lányokat vagy lehúzzák a bugyijukat). A lányok szexualitása a kultúrában másodrendű, alárendelt és passzív. A lányok rengeteg helyről kapják azt az üzenetet, hogy várniuk kell a fiú döntésére, és ha az őket választja, akkor örülniük kell, erőszakos közelítés esetén is (pl. lányoknak sokat mondják, hogy “azért húzza a hajad, mert szerelmes beléd”). Ennek hatására a lányok szerelmi vagy szexuális döntései azokra az esetekre

korlátozódnak, amikor már kiválasztotta őket egy fiú: neki mondhatnak igent vagy nemet, noha utóbbit sokszor nem veszi komolyan a fiú.

A fiúszerep a nemi erőszak kultúrájában így írható le: a fiúknak mindig a szexen jár az eszük; elfogadott, hogy extrém, erőszakos dolgokat akarnak; és az a jobbik eset, ha tiszteletben tartják, amikor egy lány nemet mond (lásd *Pornóipar és pornókultúra*). A nemi erőszak kultúrájában a férfiaknak joga van a szexhez. A pornó és a prostitúció a férfiak szexhez való jogát tartja fent – bármikor igénybe vehetnek egy nőt, amikor úgy tartja kedvük, ráadásul olyan módon, hogy annak teljesen át kell adnia az irányítást a neki fizető férfinak. A pornó és a szexipar emellett azt az üzenetet közvetíti a lányoknak, hogy a súlyos erőszakot is el kell tűrniük, sőt akarniuk kell, mert akkor lesznek kíváncsi partnerek.

A nemi erőszak kultúrája tehát nagyon káros hatással van a szexualitásra. A lányokat megfosztja attól, hogy saját igényeiket képesek legyenek kifejezni és kialakítani, valamint folyamatos fenyegetettségben élnek, azaz már kislánykorukban is tudják, hogy félniük kell az utcán. A fiúkra ez a kultúra nagy nyomást helyez, hogy megfeleljenek a maszkulin elvárásoknak. Alakítja szexuális igényeiket, ráadásul megakadályozza őket a valódi érzelmi kötődések és az intimitás kialakításában. Megfosztja őket attól, hogy egészségesen fejlődjön a szexualitásuk.

Az erőszakra adott biológiai magyarázatról

Az erőszak elkövetését gyakran azzal magyarázzák akár még pszichológiai könyvek is, hogy a férfiaknak biológiailag több késztetésük van a szexre, mint a nőknek, és nem is tudják visszafogni magukat. Ez a magyarázat nagyon hasonlít arra, amikor például a feketéről és a cigányokról azt állítják, hogy a lopás genetikai tulajdonságuk, azzal

a különbséggel, hogy itt a cél az említett csoportok hátrányos megkülönböztetése, míg a férfiak szexualitásánál éppen felmentésként hozzák fel ezt az érvet. Tinédzserfiú-csoportoknál azt figyeltük meg, hogy elhiszik ezt a tévhitet, és megkérdőjelezés nélkül elfogadják, hogy ők a szexben nem uraik a tetteiknek. Ez a fiúk félrevezetése és egészséges, egyéni szexuális fejlődésük megakadályozása. Jó példája annak, hogyan hárul már kamaszkorban a lányokra a szexben vállalt felelősség. Lányok gyakran elmondják, hogy nem hiszik, hogy a fiúk többet akarnának szexelni, mint ők, de tény, hogy többet szexelnek, mert számukra – biológiailag és szociálisan is – kevesebb rizikót jelent a szex, vagyis kevesebb felelősséget.

A hatalmi viszonyok és nemi erőszak

A szexuális erőszak alapvetően a hatalomgyakorlásról szól (lásd *Pornóipar és pornókultúra*). A nemi erőszakkal kapcsolatban gyakran felmerül az az elemzési szempont, hogy mi közös az áldozatokban. Többnyire az, hogy alárendeltek, kiszolgáltatottak egy felettük hatalommal rendelkező személy javára. A gyerekek ellen elkövetett szexuális abúzust is 90–96%-ban felnőtt férfiak követik el (NANE Egyesület, 2016; NSVRC, 2012). Ezekben az esetekben a beleegyezés a gyerek részéről elvileg fel sem merülhetne a nyilvánvaló hatalmi különbség miatt. Azonban a nemi erőszak kultúrájában megjelenik a gyerekek felelősségre vonása is, például azzal, hogy az abúzust enyhítő szempont lehet, ha a gyereknek testileg jólesett az érintés.

A nemi erőszak kultúrájának az egyik legabszurdabb ellentmondása, hogy bár normának számít a nemi erőszak, az elkövetőket sokan kizárólag társadalmon kívüli, sötét alakokként képzelik el. A gyerekek és a nők ellen elkövetett nemierőszak-esetek 80%-át ismerős, családtag vagy partner követi el, gyakran az áldozatok otthonában vagy számukra ismerős helyen (Horváth, 2012, o. 13).

A férfiak által elkövetett szexuális erőszaknak gyakran kisfiúk az áldozatai, vagy felnőtt férfiak. Erről azonban még nehezebb leírni

adatot találni, mert a maszkulin kultúra elvárja a férfiaktól, hogy ne beszéljenek az őket érő erőszakról.

A gyerekek is a hatalmi különbségekre épülő rendszer részeként nőnek fel, mégpedig a hatalmi ranglétra egyik legalacsonyabb státusza az övék: kiszolgáltatottak a felnőttek viszonyainak, döntéseinek, a kultúrából érkező hatásoknak. Elvárják tőlük, hogy a berögződött hatalmi viszonyokat továbbvigyék, ezért történhet meg az, hogy a fiúk már gyerekkorban a lánytársaik fölé emelkednek. Ennek következménye az is, hogy a kevésbé „fiús” fiúkat kirekesztik a fiúcsoportokból. Az erőszak pedig terjed lefelé a hatalmi ranglétrán, a szerepek pedig összefüggenek: a kisfiúk és a tinédzserfiúk egyrészt veszélyeztetett célcsoportjai a gyerekek ellen elkövetett erőszaknak, másrészt elkövetői lehetnek a lányok elleni erőszaknak.

A beleegyezés és a kölcsönös lelkesedés közti különbség

A beleegyezés fogalma, amellyel a szexuális erőszak megelőzésére összpontosító programok többsége igyekszik kiküszöbölni a szexuális visszaélést, fenntartja a nemi erőszak kultúrájában elfogadott nemi szerepeket. Ez a megközelítés csak annyiban ruházza fel a lányokat választással, hogy igent és nemet mondhassanak és eldönthessék, alávetik-e magukat a másik igényének. Nem szól azonban az ő igényeiről, és ezzel fenntartja a férfiközpontú szexuális kultúrát. Ráadásul úgy tünteti fel a szexuális erőszak elkövetését, mintha az sok esetben kommunikációs félreértésből fakadna: például a lány nem mondta hangsúlyosan vagy elég határozottan, hogy nem szeretné, amit meg akar vele tenni a partnere. Annak a felismerése, hogy a beleegyezés az egyenlő szexuális kapcsolat feltétele, rendkívül fontos egy olyan világban, ahol a nők szexuális önállósága alapjaiban van korlátozva. Ugyanakkor az igazán egyenlőséget szem előtt tartó társadalmi megegyezés az lenne,

ha a kultúránkban kölcsönös és egyenlő, nem pedig elfogadó és beleegyező vonzalomról beszélhetnénk.

A nemi erőszak kultúrájának kritikája a szexuális felvilágosításban

Ahhoz, hogy a lányok feltérképezhessék, megismerhessék, alakíthassák a saját szexuális vágyaikat, arra van szükség, hogy máshogy gondolkozzunk a szexualitásról, és más gyakorlatokat alkalmazzunk mind a szexben, mind az arról való beszéd során. Egyrészt a lányok szexualitását, szexuális élvezetüket is a szex középpontjába kell állítani. Nekik is és a fiúknak is meg kell tanítani, hogy mi a csikló, és hogy milyen szexuális élvezetekre képes a női test. Viszont meg kell tanulniuk elutasítani azt az elvárást, amely szerint a lányoknak az erőszakos, fájdalmas szexet is el kell tűrniük azért, hogy a fiúk akarjanak velük szexelni. A fiúk számára pedig azt kell közvetíteni, hogy a szex központja nem az ő péniszük, és hogy a szexuális viselkedésük azon múlik, hogy milyen döntéseket hoznak, továbbá nincs joguk nyomást gyakorolni partnereikre.

Fontos a gyerekekkel a hatalomról beszélgetni és feltérképezni a hatalmi viszonyokat a társadalomban, a nemek között és a kapcsolataikban. Ez azért is fontos, hogy ők maguk is fel tudják ismerni a visszaélés áldozatait akkor is, ha éppen saját magukról van szó. A kultúránkból és a minket körülvevő egyenlőtlenségekből fakadóan folyton hatalmi különbségekkel fognak találkozni párkapcsolataikban – akkor is, ha azok azonos neműek. A legtöbb, amit a szexuális felvilágosításon tehetünk, hogy eszközöket adunk nekik arra, hogy ezt felismerjék, és amelyek segítségével aktívan tegyenek az igazságtalanságok ellen.

A lányokat fel kell készíteni arra, hogy potenciális áldozatok lesznek, de nem úgy, hogy őket hibáztatjuk érte, hanem hogy megerősítjük őket abban, hogy ez igazságtalan és nem szabad tűrni. A fiúkat

fel kell világosítani arról, hogy a pornóban erőszakot látnak, és hogy a férfitársadalom nagy része támogatja az erőszakot, ami pedig nem elfogadható. Bátorítani kell őket arra, hogy kérjék számon fiútársaikon, ha erőszakoskodnak, nyomást gyakorolnak egy lányra.

A szexuális felvilágosítás célja az egyenlőségi szex támogatása, amelynek alappillére a lányok megerősítése, valamint a macsó elvárások és viselkedések megkérdőjelezése és csökkentése. Az intézményeknek nemcsak a szexuális felvilágosító órákon kell elutasítani a nemi erőszak kultúráját, hanem a gyakorlatban is. Fontos, hogy legyen az iskoláknak működő, kidolgozott stratégiája és protokollja szexuális megfélemlítés, zaklatás és erőszak esetére.

Bibliográfia

- ▶ Breiding, M. J., Chen, J. és Walters, M. L. (2013). *National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 findings on victimization by sexual orientation*. Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- ▶ European Union. (2016). *Special Eurobarometer 449 – Gender-based violence*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion>
- ▶ García-Moreno, C., Pallitto, C., Devries, K., Stöckl, H., Watts, C. és Abrahams, N. (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Elérés: 2019. március 9., forrás: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf?sequence=1
- ▶ Horváth É. (2012). *Szexuális erőszak – Információk áldozatoknak, túlélőknek és segítőiknek*. Elérés: 2019. március 9., forrás: http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/03/0408_keret_kiadv%C3%A1ny_web.pdf

- ▶ Johnsson-Latham, G. (2007). *Patriarchális erőszak : Támadás az emberi biztonság ellen* (Ford. Recski Á). Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://mek.oszk.hu/14100/14115/14115.pdf>
- ▶ NANE Egyesület. (2016). *Gyerekek elleni szexuális visszaélés – Tények, megelőzés, támogatás*. Elérés: 2019. március 9., forrás: http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/03/0311_muszaj_kiadvany_web.pdf
- ▶ NSVRC. (2012). *Statistics about sexual violence*. Elérés: 2019. március 9., forrás: National Sexual Violence Resource Center website: https://www.nsvrc.org/sites/default/files/publications_nsvrc_factsheet_media_packet_statistics-about-sexual-violence_0.pdf
- ▶ WHO. (2003). *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://whqlibdoc.who.int/publications/2004/924154628X.pdf>

PROSTITÚCIÓ

Bevezető

A prostitúciónak azért szánunk egy külön fejezetet, mert egyrészt nagyon fontosnak tartjuk, hogy mind a gyerekek, mind a felnőttek tisztában legyenek a prostitúció áldozatainak valóságával, mivel gyakran találkozni olyan tévhitekkel, amelyek pozitívnak tüntetik fel a prostitúcióban élők helyzetét. Másrészt a prostitúció pusztá létezése befolyással van az egész szexuális kultúrára, és ebben a fejezetben azt fogjuk megvizsgálni, hogy ez a hatás hogyan érvényesül.

A prostitúció jelenléte a hétköznapi nyelvben és gondolkodásban

Felmerülhet a kérdés, hogy miért fontos a prostitúcióval foglalkozni a szexuális felvilágosítás keretein belül. A prostitúció általában távolinak tűnik a mindennapi életünktől, aminek két oka lehet. Az egyik, hogy a prostitúció tabu téma: a szülők csak suttogva magyarázzák el kisgyerekeiknek, akik először kérdezik meg, mit jelent a *kurva* szó, hogy „azok a nénik, akik melltartóban állnak az út szélén”. A másik ok pedig az, hogy a fogalom mégis annyira beépült a mindennapi nyelvezetünkbe, hogy észre sem vesszük, és a prostitúció létezése olyannyira természetes, hogy eszünkbe sem jut azt megkérdőjelezni.

A szexuális felvilágosító órák tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy a prostitúció témája minden korosztályban felmerül, általában két fő kontextusban és jelentéssel. Egyrészt a pénzért nemi szolgáltatást nyújtó személy, aki általában nő, másrészt mint nőkre alkalmazott sztereotípiára, tehát az a nő, aki erkölcstelen, buja. Az osztályban lévő lányokra gyakran használják a *kurva* szót, amikor azok elkezdenek szexuális életet élni, vagy ha csak megsértenek egy fiút.

Ebből is láthatjuk, hogy a prostitúció pusztá létezése, ha nincs is vele közvetlen viszonyunk, hatással van mindannyiunk szexualitás-fogalmára, valamint a lányok és a fiúk szexuális szerepére és a közöttük lévő viszonyra. A pornóban és a prostitúcióban a nők szextárgyak, melyeket a férfiak bármikor használhatnak igényeik kielégítésére. E két iparág azt az üzenetet közvetíti, hogy a nők feladata a férfiak szexuális igényeinek kielégítése; a férfiaknak pedig joguk van elvárni, hogy bármikor a rendelkezésükre álljon egy nő, ha máshogy nem, hát pénzért. Ez az üzenet azokat is eléri, akik soha nem kerülnek közvetlen kapcsolatba a prostitúcióval. A prostitúció létezése normalizálja azt a káros tévhitet, hogy a szexhez nem kell mindkét fél akarata, mert a vágy pénzzel kiváltható. A gyerekek és a fiatalok szexről kialakított képére több szinten is komoly hatással van a prostitúció.

A prostitúció szereplői és valóságuk

A prostitúció azt a célt szolgálja, hogy a férfiak szexuális igényeinek kielégítésére mindig rendelkezésre álljon egy nő. Társadalmunkban teljesen elfogadott, hogyha a férfi szexelni akar, akkor joga van ehhez igénybe venni valakit – akár pénzért is. A férfiak szerepének megkérdőjelezése teljesen hiányzik a közbeszédből. A fókusz többnyire azon van, hogy miért „választják” a nők prostitúciót, és vajon lehet-e legális „szakma”. Nagyon ritkán merül fel az a kérdés, hogy a férfiak miért használják a prostitúciót, és döntésük legitimálható-e.

Az első kérdésre a két gyakori válasz az, hogy vagy épp nincs partnerük, vagy ha van is, az nem tudja őket szexuálisan kielégíteni. Ezek

a magyarázatok rendszerint alapvetésnek tekintik, hogy a férfiaknak joguk van szexhez jutni, és az, hogy ezt hogyan teszik, nem képezi morális megítélés tárgyát.

A prostitúció használói így láthatatlanok maradnak az iparról szóló társadalmi párbeszédben, és a stigma a prostituált nőkre kerül. „Miért árulja a testét?”, „Ő választotta, biztos szeret szexelni!”, „Lusta volt tanulni” – halljuk gyakran a prostitúcióról szóló hétköznapi beszélgetésekben. Ahhoz, hogy megértsük, a prostitúció létezése miért hat károsan a szexualitásunkra, és hogyan termeli újra a nők és férfiak közötti egyenlőtlenséget az egész társadalomban, arra van szükség, hogy a hangsúlyt áthelyezzük a férfiak szerepére.

A prostitúció mint ipar és társadalmi jelenség oka az azt használók létezése és magatartása. A prostitúció azért létezik, hogy a használók igényeit kielégítse, akik szinte kizárólag férfiak (Ekman, 2013, 5. o.) Ennek a jelenségnek a feltérképezéséhez új kérdéseket kell feltenni. Miért természetes, hogy a férfiaknak bármikor joguk van szexhez jutni, akkor is, ha épp senki nem akar velük szexelni? Kinek áll érdekében a prostitúció létezése? Mit mond el a szexualitásról és a férfiak nőkhez való hozzáállásáról az, hogy férfiak világszerte évi 180 milliárd dollárt költenek prostituált személyek használatára (Havocscope, 2015)? Mit várnak el a használók a prostituáltaktól, és hogyan viselkednek velük? Elfogadható-e, hogy ilyen nagy azoknak a férfiaknak a száma, akik olyan nővel akarnak szexelni, aki velük nem akar?

A használók nem a társadalom peremére szorult emberek, hanem teljesen hétköznapi férfiak normális munkahellyel és párkapcsolattal. Nem igaz tehát az a közhiedelem, mely szerint a prostituált nőket használó férfiak máshogy nem jutnak szexhez. Éppen ellenkezőleg: a kutatások szerint a prostitúcióhasználó férfiaknak sok esetben az átlagnál több szexpartnere van (Farley és Bindel, 2009, 9. o.). Az sem ritka, hogy a használónak van állandó partnere vagy felesége, és valószínűleg gyerekei is. Franciaországban például a használók 41%-a házas, míg az Egyesült Államokban ez az arány 70–90% (Havocscope, 2015).

A használók közös jellemzője az is, hogy nagyobb anyagi és társadalmi hatalommal rendelkeznek, mint a prostituált személy. Anyagi

hatalmuk gyakorlásával a használók azt vásárolják meg, hogy a prostituált ne fejezhessen ki saját igényeket, és ne mond hasson nemet az aktus közben. Az olyan aktust, amit csak az egyik fél akar, és amelyikben ez a fél rákényszeríti az akaratát a másikra, nemi erőszaknak hívjuk. Így valójában a prostituáltakat használó férfiak pénzért cserébe büntetlenül követhetnek el nemi erőszakot. Számos használó beszámolójában lehet olvasni, hogy pontosan azt élvezik, hogy a prostituálnak le kell mondani a döntési jogáról szex közben, ráadásul a pénzért úgy kell tennie, mintha a megerőszakolást élvezné (Janson, 2013).

A prostitúció tehát olyan szex, amelyet az egyik fél akar, a másik nem – az egyiknek van pénze, a másiknak pedig pénzre van szüksége, és emiatt kiszolgáltatottá és kizsákmányolhatóvá válik. A prostitúciót mint ipart, a beszerzők, a futtatók és az emberkereskedők szegénységben élő nőkkel töltik fel, akiket kiszolgáltatnak a fizetőképes férfiaknak. A prostitúció épít a nők és férfiak közötti hatalmi és gazdasági különbségekre. Amíg léteznek mélyszegénységben és kilátástalanságban élő nők, valamint a hatalomgyakorlásért fizetni hajlandó férfiak, addig mindig lesz olyan nő, akit prostitúcióra lehet kényszeríteni – akár erőszakkal, akár a jobb munka- és életlehetőségek hiányával.

Többnyire a gazdasági egyenlőtlenségnek és a rasszizmusnak leginkább kiszolgáltatott, legelnyomottabb lányok és nők kényszerülnek prostitúcióra. Magyarországon a leginkább kiszolgáltatott csoportok az állami intézetekben nevelt lányok, valamint a mélyszegénységben élő fiatal roma lányok és nők (Fondation Scelles, 2016, 52. o.). A magyar prostituáltak egyik részét jellemzően az utcán vagy internetes hirdetések segítségével az országon belül dolgoztatja futtatójuk, másik részüket nyugat-európai országokba csábítják hamis ígéretekkel, vagy pedig akaratuk ellenére viszik ki őket (Makki, 2017). Ezekben az országokban a magyar lányok és nők jellemzően a legrosszabb helyzetben lévő prostituáltak csoportjába kerülnek (Dés, 2013).

Fontos már gyerekkorban elkezdni a prostitúcióról való beszélgetést, mert nagyon komolyan érinti a gyerekeket és a fiatalokat. A közvetett hatások mellett az is előfordul, hogy a kamasz fiúk első szexuális élménye egy prostituált személy használata, mivel a kortárs csoport-

ban vagy a családban szégyellni kell, hogy még nem szexeltek. A kiszolgáltatott nő használata a macsóság fontos jellemzője, az ugyanerre való biztatás pedig lehet egy beavatási ceremónia fiatal fiúk részére. Ráadásul a fiatal fiú és a prostituált a pornóban is elterjedt kategória. Egy 2009-es kutatás szerint a prostituált-használók alsó életkora 16 év (Farley és Bindel, 2009, 10. o.). Ez az életkor az okostelefonokra letölthető applikációk terjedésével mára valószínűleg még alacsonyabbra tehető.

A sztriptízbarok hétköznapi szórakozóhelynek számítanak, azonban gyakori helyszínei a beavató buliknak is. Ez az iparág hasonló a prostitúcióhoz: a férfiak azért fizetnek a nőknek, hogy saját szexuális igényeik kiszolgálására használják őket. A *puncs.hu* és egyéb hasonló „társskeresőnek” titulált internetes oldal pedig közép- és munkássztyábeli, saját egzisztenciával még nem rendelkező fiatal lányoknak adja el a prostitúciót vonzó pénzkereseti lehetőségként. Az oldal gazdag, idősebb férfiaknak (*sugar daddy*) nyújt teljesen elfogadott teret arra, hogy fiatal nőket béreljenek ki saját szexuális és társas igényeik kielégítésére (Fondation Scelles, 2016, 24. o.).

Ahhoz, hogy csökkentsük az esélyét annak, hogy a fiúk használóvá váljanak, valamint annak, hogy a lányok a beszervezők könnyű prédái legyenek, különösen fontos nyíltan beszélni a prostitúció és a tágabb szexipar valóságáról, és megtanítani őket arra, hogy ezeket a jelenségeket kritikusan vizsgálják. Ez magában foglalja azt is, hogy a gyerekekkel megvizsgáljuk a prostitúcióban élők valóságát, hiszen ez az egyik legfontosabb eszköz az érzékenyítéshez. A gyerekek és a fiatalok vajmi keveset hallanak a prostituáltak életkörülményeiről – jellemzően csak a tévhitek jutnak el hozzájuk. Gyakran úgy képzelik el, hogy a prostitúcióban élők élete nem sokban különbözik a mienktől, vagy egyenesen luxus körülményeket feltételeznek. Így nagyon fontos pedagógiai hatása van annak, amikor megtudják, hogy a legtöbb prostituált milyen szenvedésben és szegénységben él.

Nagyon nehéz felmérni, hogy hányan élnek prostitúcióba kényszerítve, mivel nincsenek hiteles nyilvántartások és hatalmas a fekete-piac. Egy felmérés úgy becsülte, hogy 2012-ben 40–42 millió ember

élt prostitúcióban, akiknek körülbelül 80%-a nő és 18 évnél fiatalabb lány (Fondation Scelles, 2012). A prostitúcióba kerülési életkor átlagosan 12 év (Dés, 2017), és az elmúlt pár év tendenciái azt mutatják, hogy egyre több fiatal lesz az ipar áldozata (Fondation Scelles, 2016). A prostitúciós kereskedelembe való bekerülés okai és az abból való kilépést akadályozó tényezők többek között: a rokontól elszenvetett gyerekkori szexuális visszaélés, a rossz anyagi helyzet, a futtatók kényszerszergyakorlása, a kilátástalan jövőkép, valamint a megélhetési lehetőségek hiánya (Farley és Bindel, 2009, 4. o.). A prostitúcióban élők mindennapjainak része a használók és a futtatók részéről egyaránt elszenvetett folyamatos fizikai bántalmazás (Raymond, 2004). A nők gyakran nagyon veszélyes, szexuális úton terjedő betegségeket kapnak el, mert sok használó egyáltalán nem hajlandó óvszert húzni (Raymond, 2004). A pornóban látható erőszakos aktusokat (lásd *Pornóipar és pornókultúra*) a vásárló férfiak rendszeresen kipróbálják a prostitúcióban élő nőkön (Farley és Bindel, 2009, 21–22. o.). A futtatók a prostituáltak keresetének nagy részét elveszik, és gyakran ők is megerőszakolják, bántalmazzák őket (Raymond, 2004). A prostitúciós kereskedelem hasznélvezői a nők kizsákmányolásából és az ellenük elkövetett erőszakból termelik a pénzt, a nőket a használók rendelkezésére bocsájtva, akik valójában szexuális erőszakot társadalmilag elfogadott formában elkövető férfiak.

Fontos, hogy a prostitúciót mint ipart is megnevezzük. A futtatón és egyéb, az iparban közvetlenül érdekelt szereplőkön kívül az államok is nyereszkednek rajta, különösen, ha a prostitúció-használat és a prostitúció legális vagy dekriminalizált. Németországban például, ahol a bordélyházak is legálisak, évente 18 milliárd dollár folyik be az államháztartásba prostituált nők kizsákmányolásából (Havocscope, 2015).

A prostitúció társadalmi hatása

A prostitúció létezése nem csak a belekényszerített nők és használóik életére van hatással, hanem az egész társadalomra, így felszámolása közös érdekünk. A prostitúció a nőket megvásárolható szextárgyaként kezeli, fenntartja és elmélyíti a nők és férfiak közötti egyenlőtlenséget. Lehetővé teszi és normalizálja, hogy a szex ne közös vonzalmon és kapcsolódáson alapuló élmény, hanem azonnali kielégülés, szolgáltatás, árucikk legyen. Emellett a prostitúció kialakít a köztudatban egy olyan, nőkre vonatkozó kategóriát, amely szerint egyes nők arra valók, hogy a férfiak érzelemmentesen használják őket saját szexuális igényeik kielégítésére, valamint levezethessék rajtuk az agressziójukat és kiélhessék rajtuk erőszakos fantáziáikat. Amikor nők az elvárttól eltérő módon viselkednek, különösen, ha ezt férfiakkal és/vagy szexszel kapcsolatban teszik, gyakori reakció, hogy „lekurvazzák” őket, büntetéképp besorolva őket a használatra és erőszakra érdemes nők kategóriájába.

Ezt a kategóriát annak minden velejárójával, az ide kapcsolódó attitűdökkel és viselkedésformákkal az iskoláskorú fiatalok is ismerik. Az iskolákban is megtörténik, hogy a lányokat lekurvazzák, büntetik azért, ha párkapcsolaton kívül (is) szexelnek, ha visszautasítanak egy fiút, vagy ha meggondolják magukat azzal kapcsolatban, hogy szeretnének-e egy fiúval együtt lenni. Ezzel bekerülnek a használatra és erőszakra érdemes nők kategóriájába. A lányokat megalázzák azért, ha szexuális döntéseket hoznak, a fiúk pedig elismerést kapnak ugyanezért. Ez az igazságtalan megkülönböztetés megjelenik az osztályközösségekben, és természetesen a fiatalok szexuális viszonyaira is hatással van.

A svéd modell

Különböző országokban különböző megközelítés és törvénykezés vonatkozik a prostitúcióra. Magyarországon legális, de szabályozva van,

hogy hol lehet „üzni ezt a tevékenységet”, és a prostituált magánvállalkozóként bejegyezheti magát. Vagyis a magyar törvények, ahogy sok más országéi is, a prostituáltakra koncentrálnak és őket büntetik meg, a használókra pedig nem térnek ki. Ráadásul a törvényben meghatározott türelmi zónák gyakorlatilag nem léteznek, így a prostitúcióba kényszerült nők állandó rendőri zaklatásra és pénzbírságra számíthatnak (Dés, 2016).¹¹

Ezzel szemben az úgynevezett svéd közpolitikai modell a prostitúció visszaszorítására a szex vásárlását bünteti, míg a prostituáltak nem büntetendők, és számukra kilépési programokat biztosítanak. Ezt a modellt 2019-re Svédországon kívül már Norvégiában, Izlandon, Észak-Írországon, Franciaországban és Izraelben is bevezették. Ez a modell nem áldozathibáztató, a felelősséget nem a prostitúció áldozatára, hanem az elkövetőkre (használókra) helyezi. Nagyobb eséllyel csökkenti – és egyszer talán felszámolja – a nők és a gyermekek szexuális kizsákmányolását. A svéd modell szembe megy azzal az elképzeléssel, hogy a szex vásárlásához a férfinak joga van. Ezt a szemléletet fontos a szexuális felvilágosításban is alkalmaznunk.

A prostitúció kritikája a szexuális felvilágosításban

Magyarországon a prostituáltak használatát megengedő törvények vannak érvényben, ezért a szexuális felvilágosítás keretein belül igyekszünk empátiát ébreszteni a fiúkban a prostitúcióban kizsákmányolt nők iránt. A cél, hogy kritikusan fogadják az uralkodó kultúrából jövő üzeneteket arról, hogy a férfiaknak joga van szexuálisan kihasználni

¹¹ Bár a kiskorúakkal való szexuális visszaélésekre vonatkoznak törvények, prostitúciós kontextusban a kiskorú lányokat használó férfiakat jellemzően nem büntetik, sőt előfordul, hogy a lányra szabnak ki bírságot (Dés, 2017).

a nőket. Kulcsfontosságú a gyerekekkel arról beszélni, hogy olyan személyrel szexelni, akinek a saját és a gyereke lakhatása és ellátása múlik azon, hogy szexuálisan rendelkezésre áll-e valakinek, minden körülmények között annak kiszolgáltatottságával való visszaélés. Ezért a prostitúcióban nem beszélhetünk a nők valódi döntési lehetőségéről, még kevésbé arról, hogy ők erre vágnának.

Érdemes a prostitúcióba kényszerített személyek mindennapjairól is beszélgetni a gyerekekkel, akár a pornóval párhuzamba állítva azt. A pornó gyakorlatilag filmre vett prostitúció, amely így még több embernek eladható. A gyerekekkel folytatott munkánk folyamán azt tapasztaltuk, hogy nagyon fogékonyak és érzékenyek. Amint világossá válik számukra a prostitúcióba kényszerített nők szenvedése és az őket érő erőszak, képesek együttérezni velük, és hozzáállásuk megváltozik.

Fontos, hogy a gyerekeknek legyenek eszközeik, melyek segítségével eligazodnak a prostitúcióról terjedő információk és álláspontok között, és felismerik, hogy a nőket tárgyasító prostitúció milyen hatást gyakorol az ő szexről alkotott képükre. Ez a tudás a partnerválasztásnál is fontos: a prostitúcióhoz való hozzáállás árulkodik a szexhez és a nőkhöz való hozzáállásról is. A gyerekeknek szüksége van tudásra és megfelelő szavakra, amivel leírják az erőszakot és a hatalmat, mert csak így tudják ők maguk is felismerni az elnyomást.

Felmerülhet az a kérdés, hogy traumatizáló lehet-e a gyerekek számára a prostitúcióról hallani? Nem jobb-e hallgatni róla? A prostitúció nem egy rejtett, kikerülhető része a társadalmi berendezkedésnek. Nagyban formálja a szexuális kultúrát és a társadalmat is. Nagy az esélye annak, hogy a gyerekek személyesen is találkoztak vagy a közeli jövőben találkoznak majd a prostitúcióval valamilyen formában.

Tapasztalataink alapján a felső társadalmi osztályból jövő gyerekek számára a prostitúció ismerős jelenség, mivel akárcsak a sztriptíz, része a szüleik és a környezetük által elfogadott szórakozási tevékenységeknek. A szegényebb rétegekből jövő gyerekeknek a téma közelségét az adhatja, hogy a prostitúció áldozatai a környezetükből, az övékhez hasonló családokból kerülnek ki, esetleg hozzájuk hasonló tinédzser lányok közül (Dés, 2017). Fontos tudatában lenni annak, hogy társa-

dalmi pozíciójukból fakadóan a foglalkozásokon résztvevő gyerekek milyen személyes tapasztalattal és ismeretekkel rendelkezhetnek a prostitúcióról.

Előfordulhat, hogy a gyerekek megemlítik azt az álláspontot, hogy a prostitúció is egy munka, és hogy hasonló szabályok, jellemzők vonatkoznak rá, mint más szakmákra. Amikor ez az érv megjelenik, érdemes elmondani az adatokat a prostitúció valóságáról, valamint rávilágítani arra, hogy a prostitúció valójában a büntetlen erőszak elkövetésének biztosít teret, és erre az igényre nem lenne jogos szakmát teremteni. Valamint érdemes arra vonatkozó kérdéseket feltenni, hogy valóban munkának nevezhető-e, amikor valakinek a fizetéséért cserébe le kell mondania minden szabadságáról, el kell tűrnie bármilyen erőszakot, és ahonnan semmilyen más munkahelyre nem veszik át.

A prostitúció témájánál is nagyon fontos a megfelelő alanyokat használni és lehetőség szerint kerülni a passzív megfogalmazásokat. Beszéljete a prostitúcióban élők helyzetéről, életkörülményeiről, valamint a használókról és a futtatókról, akik valójában felelősek a szexkereskedelem létezéséért, és akik jogot formálnak arra, hogy nőket szexuálisan használjanak, vagy nyereséget termeljenek a használatukból.

Bibliográfia

- ▶ Dés F. (2013). *Kurvák közt az utolsók - Jelentés Amszterdamból*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://magyarnarancs.hu/szex/kurvak-kozt-az-utolsok-jelentes-az-amszterdami-piros-lampas-negyedbol-87182>
- ▶ Dés F. (2016). *Nincs olyan, hogy szabadon választott prostitúció. Kettős MÉRCE*. Elérés: 2019. március 9., forrás: https://merce.hu/2016/05/11/_nincs_olyan_hogy_szabadon_valasztott_prostitutio/

- ▶ Dész F. (2017). *A gyermekprostitúció nem a prostitúcióba kényszerített gyerekek, hanem a társadalom felelőssége*. Elérés: 2019. március 9., forrás: https://kettosmerce.blog.hu/2017/08/29/a_gyermekprostitucio_nem_a_prostitucio_ba_kenyyszeritett_gyerekek_hanem_a_tarsadalom_felelossege
- ▶ Ekman, K. E. (2013). *Being and being bought - Prostitution, surrogacy and the split self*. North Melbourne: Spinifex Press.
- ▶ Farley, M. és Butler, E. (2012). *Prostitution and trafficking - quick facts*. Elérés: 2019. március 9., forrás: Prostitution Research és Education website: <http://www.prostitution-research.com/Prostitution%20Quick%20Facts%2012-21-12.pdf>
- ▶ Fondation Scelles. (2012). *Sexual exploitation - Prostitution and organized crime*. Paris: Economica.
- ▶ Fondation Scelles. (2016). *Prostitution - Execution, Persecution, Repression*. Paris: Economica.
- ▶ Janson, L. (2013). *Our great hobby: an analysis of online networks for buyers of sex in Illinois*. Elérés: 2019. március 9., forrás: Chicago Alliance Against Sexual Exploitation website: <https://humantraffickinghotline.org/resources/our-great-hobby-analysis-online-networks-buyers-sex-illinois>
- ▶ Makki M.-R. (2017). Európa bordélyháza. *Hetek Közéleti Hetilap*. Elérés: 2019. március 9., forrás: http://www.hetek.hu/hatter/201706/europa_bordelyhaza
- ▶ *Prostitution: prices and statistics of the global sex trade*. (2015). Elérés: 2019. március 9., forrás: <https://www.havocscope.com/prostitution-book/>
- ▶ Raymond, J. G. (2004). Prostitution on demand: legalizing the buyers as sexual consumers. *Violence Against Women*, 10(10), 1156–1186.

FOGAMZÁSGÁTLÁS

Bevezető

Bár a fogamzásgátlás módszereivel és eszközeivel a legtöbb iskola foglalkozik, arról már kevés szó esik, hogy milyen szerepe van a tudatosságnak, a biológiai önismeretnek és a kritikai hozzáállásnak a megfelelő módszer kiválasztásában. A különböző módszerek és eszközök részletezése éppen ezért nem kézikönyvünk célja. Mi inkább azt göngyölítjük fel, hogy milyen etikai kérdések merülnek fel a fogamzásgátlás körül, illetve, hogy milyen tudással kell rendelkezniük a gyerekeknek ahhoz, hogy valóban tudatosan tudjanak védekezni.

A fogamzásgátlás alapvető kérdései

A fogamzásgátlás témakörét különösképp meghatározza a férfiközpontú szexuális kultúra és a női-férfi alá-fölérendelt viszonyrendszer, arról a biológiai tényről nem is beszélve, hogy teherbe esni a lányok tudnak, nem pedig a fiúk. Ez kulturálisan megerősített, kiszolgáltatott helyzetet teremt az előbbieik számára. A férfiközpontú szexuális kultúra tehát a férfiak igényeit szolgálja ki. Ugyanez mondható el a gyógyszeriparról is, amely sokkal több pénzt fektet a női fogamzásgátlók fejlesztésébe, azt sugallva ezzel, hogy a fogamzásgátlás egyedül a nők feladata.

Az iskolai szexuális felvilágosító órák fontos része annak a tudásnak az átadása, hogy mely védekezési módszernek milyen mellékhatásai

lehetnek a lányok szervezetére; hogy a legtöbb módszerrel a lányokra hárul a védekezés teljes felelőssége; és hogy egy párkapcsolatnak miért fontos része a fogamzásgátlásról való beszélgetés. Azonban a biztonságos és rendszeres fogamzásgátláshoz, így a nem kívánt terhességek és a nemi betegségek elkerüléséhez is, a felvilágosítás csak részben tud hozzájárulni. A hozzáférhetőség és az eszközök ára nagyon meghatározó okai annak, hogy a fiatalok nem mindig védekeznek. A felvilágosítással párhuzamosan az eszközök könnyebb elérhetőségének kellene megvalósulnia.

A nemek közötti felelősség megoszlása a fogamzásgátlásban

Miután a biológia könyvekben van szó a fogamzásgátlásról, felmerülhet az elvárás, hogy ne övezze tabu a témát. Az általános helyzet ezzel szemben az, hogy vagy a lányok szednek fogamzásgátló tablettát, és onnantól a védekezés felelőssége teljes mértékben rájuk hárul; vagy a fiatalok óvszerrel védekeznek, de bizonytalanok abban, hogyan kell azt helyesen használni; vagy egyáltalán nem védekeznek.

Természetesen nagyon fontos téma a tinédzserek között a fogamzásgátlás: a legtöbb lány retteg a teherbe eséstől és a kamaszkori terhességgel járó megbélyegzéstől. A lányok ekkor szembesülnek azzal, hogy mivel a védekezés teljes felelőssége rájuk helyeződik, teherbe esés esetén őket fogják felelőtlennek bélyegezni kortársaik és a felnőttek is. Ugyanakkor sok lánynak nincs megfelelő tudása arról, mit tehetnek, ha teherbe esnek. Akiknek van, azok tudják, hogy ezek a lehetőségek korlátozottak. Az abortuszhoz nem csak szülői beleegyezés szükséges, de pénzbe is kerül: tehát a lányokat sújtja az anyagi felelősség is. Ez a példa jól mutatja, hogy mennyire elemi szinten érinti a kamaszokat, főként a lányokat az ellentmondás, hogy míg a fiúknak jár a szex, addig a lányokat a társadalom és a kultúra azzal bünteti

szexualitásukért, hogy a fogamzásgátlás, illetve az esetleges abortusz felelősségét rájuk helyezi.

A kamaszoknak joguk van ahhoz, hogy szexuális életüket egyenlőségen alapuló párkapcsolatokban kezdjék meg, ezért a fogamzásgátlásról szóló diskurzus legfontosabb üzenete, hogy a fiúknak és a lányoknak egyenlően kell osztozniuk a felelősségben. Mivel a felvilágosításnak ez az irányvonala szembemegy az uralkodó szexuális kultúrával, a fiúk szerepét különösen hangsúlyozni kell, tudásukat pedig pontosítani. A teherbe esés veszélye a lányokat hátrányosan érinti több szempontból is: ők fognak hiányozni az iskolából, ha abortuszra kell menniük, a tinédzserkori anyaság pedig az ő további megélhetésüket fogja veszélyeztetni. Ők szenvedik el a hibáztatást, a megbélyegzést, és övék a döntéssel járó felelősség. Ha pedig a szülők kötelezővé teszik vagy tiltják az abortuszt, az is a lányokat sújtja. A szexuális felvilágosító órákon ezekre felhívjuk a figyelmet, és ellensúlyozzuk a lányokra helyezett morális felelősséget.

A medikalizáció és elidegenítés hatása a tudatos fogamzásgátlásra

Korunk egyik jellemzője az emberi test medikalizációja. Ez azt jelenti, hogy a test működésére, változásaira és jeleire, valamint érzelmeinkre és azok testi megnyilvánulásaira kizárólag orvosi magyarázatokat keresünk: kezeléseket, gyógyszereket kínálva akár teljesen természetes folyamatokra is.

A medikalizációnak több káros hatása van: egyrészt rendszeresen kémiai anyagok és gyógyszerek kerülnek a testbe, amelyeknek rövid- és hosszútávú negatív mellékhatásai lehetnek, másfelől akadályozza testi folyamataink értelmezését az orvosi vonatkozásokon kívül. Így a testi önrendelkezés – hogy az emberek maguk hozhassák meg a testükkel kapcsolatos döntéseket –, többé-kevésbé eltűnik, a testről való tudás az orvosok kezébe kerül. Az orvosok válnak a test változásainak

hiteles értelmezőivé, és nem azok, akik átélnek ezeket a változásokat. Ez megfosztja őket a döntéshozatal lehetőségétől, és ha mégis élnek vele, akkor gyakran megszegyenítik őket érte.

Elidegenítésnek hívjuk azt a jelenséget, amikor a test az emberről leválasztva, attól idegenként jelenik meg. Történik ez akkor, amikor a kultúra természetes testi folyamatokat természetellenesnek, esetleg betegségnek állít be. Például a mosakodógél-reklámok azt sugallják, hogy a nők hüvelye piszkos, holott a hüvelyi folyás természetes folyamat,¹² vagy amikor egészséges testsúlyú lányokat egészségügyi szakemberek túlsúlyosnak titulálnak a jelenleg uralkodó – sovány testalkatot idealizáló – szépségkép miatt. Elidegenedésről beszélünk abban az esetben is, amikor az ember undorral gondol bizonyos testi működéseire – pl. az izzadásra vagy a menstruációra –, vagy amikor testrészeit módosítandó tárgyként kezeli (pl. pénisz- és mellnagyobbítás, zsírleszívás, szőrtelenítés; lásd *Szépségkultusz*).

A szexuális felvilágosítás során főként a női test medikalizációjával találkozunk. A gyerekek azt a tévhitet tanulták meg, hogy a menstruáció, a terhesség, a menopauza, a szexualitás orvosi kezelést és ellenőrzést igénylő folyamatok, abban az esetben is, ha nem kötődik hozzájuk orvosi beavatkozást igénylő probléma. Ez történik, amikor a lányokat az első szexuális aktus után nőgyógyászhoz küldik, „csak azért, hogy minden rendben legyen”. A kamaszkorral járó pattanásokra sok esetben azonnali válasz a hormonális fogamzásgátló tabletta. A medikalizáció és az elidegenítés gátolja a lányokat és a nőket abban, hogy a fogamzásgátlásukról megalapozott, tudatos, saját döntéseket hozzanak, és oda vezet, hogy menstruációjukat takargatnivalónak, tőlük idegennek találják.

A szexualitás medikalizációja természetesen a fiúkra is hatással van. A leggyakoribb kérdés, amivel tinédzser fiúknál találkozunk,

¹² Az intim mosakodógélek felborítják a hüvely természetes baktériumflóráját, és ez a fertőzések kialakulásának esélyét növeli (Crann, Cunningham, Albert, Money és O'Doherty, 2018). Ráadásul gyakran vannak olyan vegyi anyagok ezekben a termékekben, amelyek a bőr irritációját okozhatják.

hogy egészségtelen-e naponta többször maszturbálniuk, vagyis rögtön orvosi keretbe helyezik a bizonytalanságukat. Nem arra fordítanak figyelmet, hogy mire vágnak, hanem kizárólag arra, hogy a péniszüknek eshet-e baja.

A férfiak erekciója szintén medikalizált téma. A teljesítménynövelő szereknek nem csak veszélyes mellékhatásai lehetnek, hanem azt az üzenetet közvetítik a fiúknak, hogy az erekció meghatározta teljesítmény az egyedüli lényeg a szexben, ami kizárólag a behatolásról szól. A tévhit, hogy a fiúk és a férfiak számára káros, illetve fájdalommal jár, ha nincsen lehetőségük elélezni, amikor erekciójuk van, szintén a medikalizáció egyik formája: egészségügyi indoklás a férfiak jogosultságának igazolására. Ez egyrészt becsapja a fiúkat, akik tarthatnak tőle, hogyha nem élveznek el, akkor megbetegedhet a péniszük; másrészt e tévhit segítségével szexuális nyomást gyakorolhatnak partnereikre, akiknek annak érdekében kell őket kielégíteniük, hogy ne ártsanak az egészségüknek.

Az abortusz

A nők önrendelkezési jogának része a terhességről való döntés. A terhességmegszakítás olyan állandó politikai téma és mindennapi morális kérdés, amelyről mindenkinek van véleménye. Magyarországon jellemző a büntudatkeltő kampányolás, miközben a magyarok nagy része támogatja az abortusz lehetőségét (Bíró-Nagy és Laki, 2018, p. 83).

Az abortuszról való oktatás része kell, hogy legyen a szexuális felvilágosításnak: egyrészt megfelelő információkat kell adni az eljárásról, másrészt ellensúlyozni kell a büntudatkeltést, amely a kamaszokat is eléri. Fontos a lányok megerősítése abban, hogy ugyan jogilag szükség van a szülői hozzájárulásra az abortuszhoz, a lányok maguk rendelkezhetnek a saját testükről, és senki másnak nincs joga dönteni helyettük.

A kampányok és tájékoztatók rendszeresen rosszul informálják a lányokat, vagy igyekeznek egyenesen elriasztani őket azzal, hogy az

abortusz meddőséget okoz. Kutatások bizonyítják, hogy ez nincs így. A szakszerűen, a terhesség 12. hetéig elvégzett abortusz egyáltalán nem növeli meg a meddőség esélyét (Rédai és Szabó, 2013). Természetesen, mint minden más orvosi eljárás során, a terhességmegszakítás során is előfordulhatnak komplikációk, melyeknek lehet meddőség a következménye. A műtétnél biztonságosabb az abortusztábléta, ami jelenleg – kézikönyvünk összeállítása idején – Magyarországon nem hozható forgalomba.

A lányok és a nők abortuszról való lebeszélésére gyakran használt érv, hogy az abortusz súlyos lelki traumát okozhat. A feltételezett trauma elkerülése sem lehet indok arra, hogy a nőket rábeszéljék terhességük kihordására és a születendő gyermek felnevelésére. Az abortusz korlátozása valójában a nők kontrollálásáról szól, az abortusz tiltása pedig kényszerterhességeket eredményezhet. Ezek a büntudatkeltésre, megfélemlítésre épülő kampányok gyakran arra is építenek, hogy hosszabbra nyújtsák a lányok és a nők gondolkodási idejét, elérve ezzel, hogy kicsússzanak a határidőből. A jelenlegi szabályozás szerint a terhesség 12. hetéig lehet abortuszt elvégezni, azonban 18 éven aluliak esetében a 18. hétig.

Nagyon fontosnak tartjuk a nők abortuszhoz való jogát, és hogy valóban elérhető lehetőség legyen számukra a terhességmegszakítás. Azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy a műtéti abortusz testi és lelki is megterhelő. Nem csak azért, mert valódi műtéti beavatkozás történik, amely mindenképpen megviseli az ember szervezetét, hanem mert a vaginán keresztül történik a beavatkozás, amely kiemelkedő fontossággal bíró szerv, és valóban hatással lehet a későbbi szexuális élményekre és a szülésre.

Nagyon fontos lenne az abortusztáblétához való hozzáférés engedélyezése, mert ezzel csökkenthető lenne a műtétek száma, és így az abból fakadó következményeké is. Ugyancsak gyakori, hogy az abortuszon átesett nőknek nincsen lehetőségük műtét utáni rehabilitációra, és hogy az abortuszról hallgatniuk kell, – ami hosszútávú lelki problémák kialakulásához járulhat hozzá.

A fogamzásgátló eszközök hozzáférhetőségéről

A fogamzásgátló eszközök azért drágák, mivel nagy nyereséget hozó piaci termékek, és nagy részük – a tabletták, a hüvelygyűrű vagy az injekció – csak orvosi vényre vásárolható meg. Egy 2015-ös kutatás azt mutatta ki, hogy a 16–25 év közöttiek egyharmada még sosem használt fogamzásgátló eszközt, tízből csak egy szülő finanszírozza gyermeke fogamzásgátlását, és minden 10. fiatal alkalmazott már sürgősségi fogamzásgátlót, ami szintén csak orvosi vénnel váltható ki (Rónyai, 2016). A statisztika eredményei mögött az áll, hogy a fogamzásgátlás tabu téma, nincs megfelelő felvilágosítás, és sok fiatal küzd anyagi nehézségekkel.

A fogamzásgátló eszközök elérhetetlensége leginkább a mélyszegénységben élőket sújtja, akiktől ezzel teljesen elveszik a szükséges ellátást, valamint a tudatos szexuális életre és családtervezésre való esélyt.

A hormonális fogamzásgátlás kritikája

A fogamzásgátló tabletták több szempontból is káros módszer, amely nem csak a fogamzást akadályozza, hanem teljesen leállítja a lányok ciklusát. Sok kellemetlen és veszélyes mellékhatása van a lányok szervezetére, amelyeket a beteg tájékoztatón is megtalálhatunk. Okozhat depressziót és libidócsökkenést, valamint növeli a trombózisveszélyt¹³, miközben tulajdonképpen az a célja, hogy a lányok bármikor elérhetőek legyenek a szexre. A tabletták eltünteti a fogamzásgátlást mint témát a szexuális partnerek között: nagyobb távolságot képez, mint

¹³ Ezekről a mellékhatásokról a fogamzásgátlók beteg tájékoztatójában is lehet olvasni. A Meliane nevű tabletták leírása itt érhető el: https://www.hazipatika.com/gyogyszerkereso/termek/meliane_0020_mg_0075_mg_bevozt_tablata/6709

bármelyik másik fogamzásgátló módszer, ugyanis nincs hozzá szükség együttműködésre.

Nagyon káros, hogy akár pattanásokra, menstruációs fájdalmakra is felírják kamasz lányoknak a tablettát, akiktől ezzel már fiatalon, akár aktív szexuális életük megkezdése előtt elveszik annak lehetőségét, hogy tudatosan, testi és lelki egészségüket szem előtt tartva gondolkodjanak a fogamzásgátlásról, valamint, hogy elvárják partnerüktől a fogamzásgátlásban való aktív részvételt.

A fogamzásgátlás jelentősége a szexuális felvilágosításban

Két fogamzásgátló módszert tartunk nagyon hangsúlyozandónak tinédzsereknél: az óvszert és a természetes fogamzásszabályozást. Ez utóbbinak feltétele a lányok ciklusának ismerete és tudatosítása. Sok lány valójában nem ismeri a testét, ezért abban a tévhitben élnek, hogy bármikor teherbe eshetnek. A szexuális felvilágosítás egyik fontos célja, hogy a fiúk és a lányok tabuk nélkül megismerjék a lányok ciklusának működését, és a lányok megtanulják figyelni és értelmezni a testi jeleiket. Ehhez ajánljuk a *Természetes fogamzásszabályozás* című könyvet minden szakembernek (Szil és Norberg, 2001).

A természetes fogamzásszabályozás a hüvelyváladék, a testhőmérséklet és a méhszáj helyzetének megfigyelésén alapuló, az Egészségügyi Világszervezet által is elismert kombinációs módszer, amely nem tévesztendő össze az úgynevezett számolós vagy megszakításos módszerekkel. A nem tartós párkapcsolatokban élő és nem különösebben rendszeres életmódot és szexuális életet folytató tinédzserek esetében a természetes fogamzásszabályozás nem elsősorban a nem kívánt terhesség elkerüléséről szól, hanem az önismeretről is. Az önvizsgálat közelebb hozza a lányokat a saját testükhöz, és segítségével szembemehetnek a korábban taglalt elidegenítéssel. A lányok dönthetnek úgy, hogy amíg ovulálnak, nem hatolhat beléjük fiú. Ennek

tudatosítása azért is hasznos, hogy ne a penetrációs szex legyen a szexuális életük középpontja. Fontos, hogy a fiúk is tisztában legyenek a lány ciklusának részleteivel, mivel a tudáshiány önmagában is akadályozza felelősségteljes részvételüket a fogamzásgátlásban.

Az óvszer használatának hangsúlyozását nem csak azért ajánljuk nagyon, mert az egyetlen biztonságos védekezés a nemi betegségek ellen, hanem mert tudjuk, hogy férfiak körében, – és természetesen tinédzserkorban is – nagy az ellenállás ezzel kapcsolatban. Valószínűleg a tinédzserkori terhességek egyik gyakori oka a megszakításos szeretkezés, mivel sokan nem tudják, hogy már az előváladékban is vannak spermiumok.

Az óvszer elleni fő érv az szokott lenni, hogy „elveszi a szex spontaneitást, ezzel megöli a romantikát”. A spontaneitás mítosza, avagy az, hogy „bármikor lehet szexelni”, az alapüzenete a pornónak és a romantikus filmeknek is. Ez teljesen szembemegy azzal, hogy a szexnek biztonságosnak kell lennie. A pornóban szinte soha nem használnak óvszert, ami szintén hatással van arra, hogy a fiúk nem akarnak óvszert húzni. Pedig az óvszer az egyetlen olyan módszer a nem kívánt terhesség és a szexuális betegségek megelőzésére, amely mindkét félre egyenlő felelősséget helyez, és amelynek használatához a partnereknek beszélgetniük kell egymással. A lányokban fontos tudatosítani, hogy attól a fiútól, aki nem hajlandó óvszert húzni, nem számíthat egyenlőségen alapuló, figyelmes bánásmódra. A szex vele nemcsak kerülendő, hanem veszélyes is lehet. Az óvszer használata megalapozza a tinédzserek szexben való tudatosságát: a fiúkét abban, hogy felelősséget vállaljanak, a lányokét pedig abban, hogy határokat húznak. Az óvszerhasználatot valószínűleg nagyban elősegítené, ha az iskolákban az ingyen hozzáférhető lenne.

Bibliográfia

- ▶ Bíró-Nagy A. és Laki G. (2018). *Szociáldemokrata értékek Magyarországon*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14495.pdf>
- ▶ Crann, S. E., Cunningham, S., Albert, A., Money, D. M. és O'Doherty, K. C. (2018). Vaginal health and hygiene practices and product use in Canada: a national cross-sectional survey. *BMC Women's Health*, 18(1), 52.
- ▶ Rédei D. és Szabó G. (2013). *Finom manipuláció, kedves félreinformálás*. Elérés: 2019. március 9., forrás: http://abortusz.info/doc/abortusz_tanacsadas_kutatas_tanulmany.pdf
- ▶ Rónyai J. (2016). Riasztó statisztika: „Hiba, hogy nem mondjuk el a gyerekeinknek, hogyan kéne jól szexelni”. *24.hu*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://24.hu/élet-stilus/2016/09/26/riaszto-statisztika-hiba-hogy-nem-mondjuk-el-a-gyerekeinknek-hogyan-kene-jol-szexelni/>
- ▶ Szil P. és Norberg, B. (2001). *Természetes fogamzásszabályozás*. Budapest: Oliver Games Kft.

SZÉPSÉKGULTUSZ

Bevezető

Utolsó fejezetünkben az vizsgáljuk, hogy a lányok és fiúk önképében milyen szerepet játszanak a kortárs szépségideálok, illetve azt, hogy azok milyen hatással vannak a szexről alkotott képükre. A szépség-trendek elemei és a tökéletes testkép eléréséhez vezető módok az előző fejezetekben tárgyalt témákhoz is erősen kapcsolódnak. A közösségi média, a reklámpar és a pornóipar egyaránt közvetítenek a fiatalok felé olyan üzenetet, melynek köszönhetően a fiatalok a testüket a külső megfigyelő szemével, gyakran negatívan látják.

A szépségkultusz jelenléte az iskolában

A pubertáskorral, de akár már azt megelőzően is a testi fejlődés, az érettség kerül a kamaszok érdeklődésének középpontjába. A fiúk minél gyorsabban és zökkenőmentesebben szeretnének a férfiak köréhez tartozni, a lányok pedig szeretnének minél hamarabb kíváncsi nők-ké válni. Itt fontos újra megemlíteni a két társadalmi szerep közötti eltérést: míg a fiúk a saját fejlődésükkel vannak elfoglalva, a lányok esetében a fiúk tetszésének elnyerése a cél.

A gyerekekre igen korán az a nyomás helyeződik, hogy kinézetükkel kell bizonyítaniuk nemi hovatartozásukat: aki nem elég nőies, az nem lány, aki nem elég férfias, az nem fiú. A nemi szerepekből fakadó

elvárások egyik legnagyobb színtere a szépségipar és az általa diktált szépségkultusz.

A tökéletességre való törekvés önmagában is nagy terhet tesz a fiatalok vállára. A testi változások kezdetével a lányok megjelenésére fordított idő és pénz jelentősen megnő, és gyakran a kinézetükre fókuszálnak a kívülről érkező visszajelzések is, melyek egyre fontosabbá válnak számukra. Emellett az iskolában elkezdődik a versengés a „tökéletes nő” és a „tökéletes férfi” szerepéért. A lányok a tökéletességért való harc mellett a fiúk visszajelzéséért is kénytelenek megküzdeni, ami a lányok közti konfliktusokhoz és kirekesztéshez vezet. A lányokat a fiúk szexualizálják, rangsorolják egymás között, és ítéletüknek köszönhetően a lányok egymás felé is elvárásokkal lépnek fel.

A megfelelési versenyben az anorexia, a bulimia és a folyamatos fogyókúrázás már nagyon korán felüti a fejét a lányok között (Carey, 2013; Wolf, 1999). A szépség felülrértékelése és az ebből eredő nyomás elsősorban a lányokat érinti hátrányosan, bár egyre inkább helyez nyomást fiúkra is, akiknek a hipermaszkulin, izmos férfi képének kell megfelelniük. Ez a gyerekeket támogatni kívánó szakemberek számára az egyik legnehezebben ellensúlyozható kulturális körülmény, ugyan- is az élet számos területén megmutatkozik, és szinte mindenkire életre szóló hatást gyakorol.

A szépségkultusz fogalma

A szépségkultuszban a szépség az ár, amit a lányoknak kell fizetniük azért a jogért, hogy nőként élhessenek, pedig éppen a szépség az, ami személyiségük legfontosabb aspektusa (Wolf, 1999). Ezért a lányokat arra tanítják, hogy a szépségre törekedjenek.

Ennek hatására a lányok folyamatosan külső szemmel figyelik magukat, kinézetük felértékelődik, és felülírja minden más emberi értéküket. Ez a leszűkült értékrend keretezi a testiség, az intimitás és a szexualitás megélését is. Folyamatos félelmet teremt a lányokban, akiket állandóan gyötör a kérdés, hogy partnerük akar-e majd velük

szexelni, hogy „elég jól néznek-e ki” szexuális aktus közben, és tartanak attól, hogy a partnerük elhagyja őket, ha nem felelnek meg a külsőjükre vonatkozó elvárásoknak.

A szépségideálnak nem megfelelő lányok büntetésben és kirekesztésben részesülhetnek a kortársaiktól, állandó megszégyenítésnek és sorozatos gúnyolódásnak lehetnek kitéve. Azok a lányok, akik közelebb állnak ehhez az ideálhoz, intenzívebb szexuális zaklatásnak vannak kitéve a fiúk által, akik gyakran szexuális tárgyként kezelik őket. A lányok tehát mindenképp állandó zaklatásnak és/vagy megvetésnek vannak kitéve a kinézetük miatt.

A média hatásának köszönhetően egyre inkább megjelenik az elvárás a fiúk felé is, hogy ugyancsak külsejükkel testesítsék meg az ideális férfiszerepet: legyenek erősek, izmosak és magasak. Ez teljesítmény- és megfeleléskényszert okoz, gyakran szorongást és szégyent keltve bennük. Ennek köszönhető, hogy a fiúk is gyakran a külső megfigyelő szemszögéből tekintenek a testükre, és attól a felnőtté válás során lassan elidegenednek.

Fontos különbség azonban, hogy míg a nők szexuális tárgyként, addig a férfiak szexuális cselekvőként jelennek meg a médiában. Bár valóban magasak az elvárások a fiúk felé is, az uralkodó szépség- és szexkultúrában a férfiak kinézete nem a legfontosabb értékük. A lányokra viszont ez nem igaz. Arra számos példa akad a mozivásznon és az életben is, hogy a szépségideálnak megfelelő nő egy okos és vicces, ám mégsem egy konvencionálisan vonzó férfival köti össze az életét, azonban azt igen ritkán láthatjuk, hogy egy kinézetében megnyerő férfi az uralkodó ízlés alapján csúnyának tartott nőt választ magának.

A szépség- és a reklámipar

A férfiak és nők közötti egyenlőtlenségek kevés ellenállásra találnak a társadalomban, ugyanis számos ipar éppen abból termel profitot, hogy a nők testét úgy ábrázolja, mint egy szabadon átalakítható és átalakítandó tárgyat. A divat-, a film-, a zene- és a pornóipar abból húz

hasznát, hogy örök egyenlőtlenséget tart fent a természetes és az ideális test között, arra ösztönözve a nőket és a férfiak egy kisebb hányadát, hogy a saját testüket megváltoztassák. A szépségipari terméket, például a szempillaspirált – amely mennyiség-ár arányában az egyik legdrágább termék a világon (Wolf, 1999) –, a cég úgy teszi eladhatóvá, hogy meggyőzi a fogyasztót arról, hogy szempillája nem elég hosszú, hanem csupán átlagos, és semmitmondóvá teszi a tekintetét. Így a nők vágyani fognak arra, hogy különlegessé tegyék szempillájukat és a tekintetüket¹⁴.

A lányok önértékelését és a fiúk lányokhoz való viszonyát nagyban befolyásolja az is, hogy a reklámaparnak köszönhetően állandóan olyan képek vesznek minket körül, melyek azt sugallják, hogy a nők akkor kíváncsiak, ha passzív és szexuálisan felajánlják magukat a férfiak használatára. A kitékert pózban fekvő, szexuális készenlélet utánzó nő képe azt üzeni, hogy a szexben ez a természetes, kíváncsi pozíció, és bármi más testhelyzet, tekintet vagy alsónemű választása megzavarhatja ezt az idealizált képet. Egy épp most felnőtt lány szinte egyáltalán nem találkozik olyan nőt ábrázoló képpel, amely valamilyen módon nincs megszerkesztve, és sehonnan nem kap arra eszközt, hogy különbséget tudjon tenni a manipulált – megszépített, a bőr természetes foltjait eltüntető, testrészeket átformáló – és a nem manipulált test képe között.

¹⁴ A „női tekintet” a festőművészetben, plasztikában, filmművészetben is örök téma, amely abból a mítoszból táplálkozik, hogy a női lét misztikum. Az igazi női tekintet pedig a nyugati kultúrák nagy morális dilemmái elé állíthatja a férfit (pl. a bűnbeesés, a test vágyainak kiélése, a hódítás).

A szépségkultusz a közösségi médiában és a telefonos applikációkban

Az okostelefon, a Facebook, az Instagram, a Snapchat, a Tinder és a szelfik köré rendeződött szociális élet soha nem látott mértékben teszi ki a fiatalokat annak, hogy a külső legyen számukra a képernyőbe sűrítendő legfontosabb érték. Ezek az eszközök és applikációk, melyek instant szépítő rétegekkel látják el a fotókat, nagyobbak mutatják a szemet, eltüntetik a pattanásokat, sminket illesztenek az arcra –, a kamaszok folyamatosan alakuló énképét olyan virtuális valóságba utalják, amelynek lehetetlen megfelelni. Már az óvodás kislányok között is elterjedtek azok a játékalalmazások, amelyekben a saját arcukról készült képet sminkelhetik. Az alkalmazásokat fejlesztő cégek ilyen, gyerekekre irányuló trendeket teremtve újabb és újabb funkcióval gazdagítják az alkalmazásaikat, és ebből kovácsolnak nyereséget.

A szépséget központba helyező, öltözködéssel és sminkeléssel kapcsolatos videóblogok és Instagram-oldalak készítése, valamint a tőlük remélt népszerűség és hírnév sok lány számára az egyedüli és legfontosabb visszajelzést nyújtó fórumok. Az Instagram, ami a hétköznapi fotókészítés és megosztás legnagyobb virtuális színtere, még közelebb hozta a celeb-példaképeket a gyerekekhez. Híres modellek, színésznők osztanak meg magukról úgynevezett „hétköznapi” képeket, melyek valójában többszörösen módosított, megszépített, beállított fotók. Ezzel azt üzenik, hogy „igazi” vagy sikeres nőnek a hétköznapi napokon is tökéletes a haja, a bőre és a sminkje. Az ilyen posztokhoz nem ritkán tartozik valamilyen szépségstílus is, ami tovább erősíti az összefüggést az állandó megosztás, telefonozás, önmegfigyelés és a tökéletességre való törekvés között. Sok tinédzser ezt próbálja leutánozni a saját Instagram-profilján, ahol egyre több beállított, erős sminkben, szexi ruhákban pózoló tinédzserlány fotójával találkozhatunk. Ez még kiszolgáltatottabbá teszi a lányokat a szexuális zaklatóknak, illetve a szexuális *bullying*nek. Idegen, felnőtt férfiak minden nehézség nélkül tudnak így kapcsolatba lépni velük, valamint kortársaik számára is mindig elérhető a tartalom, melynek köszönhetően egyre több

az internetes, szexuális zaklatás és megfélemlítés által öngyilkosságba hajszolt lány.

Az anorexia és a testképzavarok

A soványságnak mint a szépség legalapvetőbb kritériumának kultusza hatalmas nyomást helyez a lányokra. Elvárás, hogy minden lány vékony legyen, így rengetegen fogyókúráznak, fogyasztószereket szednek vagy önkínzó módon sportolnak, ami sokuknál anorexiához vezet. Sok lány már a pubertás kezdetén anorexiával vagy más étkezési- és testképzavarral válaszol a környezet nyomására. Ilyenkor ugyanis a lányok teste átalakul, csípőjük körül zsírréteg jelenik meg, amelynek a funkciója az, hogy védelmet biztosítson a fejlődő belső nemi szerveknek, megágyazzon a méhnek (Szil és Norberg, 2001). A lányok társas vagy családi közege gyakran nem rendelkezik erről tudással. Ezért ahelyett, hogy elmagyarázná a lányoknak, hogy a testük fontos változásokon megy át, a lányok érvényesülése iránt érzett aggodalomból fogyókúrára ösztökéli a lányokat. Ez beláthatatlan fiziológiai következményekkel járhat egy éppen változásban lévő szervezet metabolismusában, valamint maradandó kárt okozhat a lányok önképében.

A reklámokban látott ideálok elérése érdekében a lányok gyakran éheztenni vagy éppen hánytatni kezdik magukat. Nem ritka, hogy olyan internetes tartalommal (blog, cikk, kép vagy videó) találkozunk a lányok, ami gyakorlatilag az anorexiát reklámozza, elhallgatva a súlyos fiziológiai károkat, amelyek az éhezés elkerülhetetlen velejárói. **Az étkezési önfegyelem dicsőítése, amely sok ártalmatlannak tűnő diéta alapja, valójában az anorexiához vezető egyik út. Kettősséget alakít ki a kamaszokban: azért foglalkoznak a testükkel, mert szégyellik, ezért a testről nem gondoskodnak, hanem büntetik.**

A közösségi média énközpontú, a testet állandóan dokumentáló kultúrája azt üzeni, hogy minden vékony lány modell, csak így lehetnek híresek, csak így kereshetnek pénzt, és juthatnak pozitív visszajelzéshez, szélsőséges esetben szeretethez. Az viszont nem a közbe-

széd része, hogy a szépségversenyeken és a reklámokban megjelenő fiatal modellek súlyos visszaéléseknek vannak kitéve a testsúlyuk és kinézetük miatt, és az sem, hogy az ilyen versenyek hátterében a prostitúciós emberkereskedelem áll.

A táplálék hiánya vagy az egészségtelen étkezés nem csak fizikai kényelmetlenséget okoz, hanem csökkenti a koncentrációs képességet, gátolja az idegrendszer fejlődését, így sok más rendkívül káros hatása mellett hosszútávú hátrányokat okoz a gyerekek értelmi fejlődésében is. Az anorexia hatása nem tér el attól, mint amit a gyermekéhezés illetve alultápláltság okoz, amely ebben a formában Magyarországon is égető társadalmi ügy. Bár a gyerekek egészséges, teljesértékű és rendszeres étkezéshez való egyenlőtlen hozzáférést egy társadalom sem engedheti meg magának, az étkezési zavarok a mai napig választott, „tinibetegségként” élnek a köztudatban, és gyakorta a kamaszokat hibáztatják ezek kialakulása miatt. Mivel a gyerekek ritkán kapnak támogatást, és sokkal gyakrabban kapják azt a visszajelzést, hogy étkezési zavaraikkal csak mások figyelmét akarják kiderőszakolni maguknak, ezért a zavarok nagy része észrevétlen marad mindaddig, amíg az már alig, vagy csak nehezen visszafordítható. Ezért is nagyon fontos, hogy a felvilágosító órákon szó essen a lányok és a fiúk testképéről.

A pornókultúra hatása a szépségideálra

A pornó által keretezett kultúrában a lányoknak választaniuk kell a kíváncsiság és a láthatatlanság között. A felnőtt nőknek diktált hiperszexualizált öltözködés korhatára egyre korábbra tolódik. A ruhaosztályokon nem ritka a pubertás előtt álló lányoknak kínált szivacsos melltartó, kislány méretű tangák, és szexuális felhívásokkal díszített, kivágott pólók sem.

A pornókultúra mára a popkultúra szerves részévé vált, így azok az impulzusok, melyek a kamaszokat a videoklipekből és filmekből érik, gyakran egybevágnak a pornó ideáljaival. Így lehetséges, hogy a vékony és a telt alak egyszerre lett szexuális fétis, és a lányok egy ré-

sze vékony szeretne lenni, a másik része pedig teltebb. Az arról kialakult képük, hogy milyen a szép és egészséges mell szintén a pornókultúrából fakad. A lányok gyakran már tizenévesen attól rettegnek, hogy a mellük megereszkedik, a fiúk pedig péniszük méretét, heréik alakját mérik a pornóban látottakhoz. A pornó által idealizált testképtől való eltérés a kamaszok elképzelésében egybeesik a beteg, egészségtelen, hibás test képével, így mindent, ami eltér a filmekben látottaktól, kórosnak élhetnek meg.

A szépségideál és az egészség

A pornófilmek számos eszközt alkalmaznak a hatalmi különbségekkel való visszaélés erotizálására. A nők fanszörzetét teljesen eltávolítják annak érdekében, hogy a férfinál egyértelműen fiatalabbnak – sőt gyerekeknek látszódjon –, illetve azért, hogy a behatolást rögzítő kamerafelvételeken a nemi szerv minél jobban és részletesebben látszódjon. Ebből fakad, hogy a fiúk, a közösségi média és a kozmetikai ipar – amely közvetíti a szépségipar és az egyén között – nyomást gyakorolnak a lányokra, hogy ők is megfeleljenek ennek a szőrtelenítési szokásnak. Mivel a fanszörzet egyik funkciója, hogy a hüvelyt megvédje a különböző fertőzésektől, az ajkakát a súrlódástól, valamint segítse a női nemi szerv pH értékének rendben tartását, a szőrzet eltávolítása önmagában is okozhat betegséget. A szőr eltávolításához általában használt gyanta, epilátor és borotva pedig tovább növeli a fertőzések kockázatát (Truesdale et al., 2017).

Az állandó szexualizálásnak kitett lányok a mellek kifejlődését válságnak élik meg, mert hirtelen azzal az elvárással találják szembe magukat, hogy testüket állandó megjegyzés éri. Növekedésben lévő mellüket a fiúk és a felnőtt férfiak szexuális felhívásként kezdi kezelni. Sok lány azért vesz fel tudattalanul is mellet takaró testtartást, hogy ne legyen kitéve az állandó szexualizáló megjegyzéseknek. Ez gyakran gerincferdüléshez vezet. Van olyan is, aki ugyanezen okból leszorítja, lekötözi a mellét, vagy bő ruhákat kezd hordani.

A szépségkultusz kritikája a szexuális felvilágosításban

A lányokat gyakran tünteti fel a kultúra genetikailag hiúnak és narcisztikusnak. Gondoljunk csak az olyan sztereotip gondolatokra, mint hogy a lányok szeretik a gyémántot, a vásárlást, a pénzt és a tükroket. Ez azt erősíti a fiúkban és lányokban, hogy az intelligencia és a szépség kétpólusú egyenesén a nők születésüktől fogva a „szebbik nem” helyét foglalják el, tehát az intelligenciával ellentétes oldalon állnak. Ez a tévhit egyúttal normalizálja azt is, hogy a nők jelentősen több pénzt és időt fektetnek a férfiak igényeinek való megfelelésre. Az „inkább szépségre, mint észre vágyó” nő mítosza azt a funkciót szolgálja, hogy a nők megelégedjenek a környezetük bókjaival, és életük nagyrészt önmaguk kritikus vizsgálatával töltsék.

Az egyik bevett reakció erre az, hogy elismerjük, hogy mindenki lehet szép, szexi és kíváncsi, ami nem elég kielégítő válasz a kamaszok szépséggel kapcsolatos kérdéseire. Az a hozzáállás, miszerint mindenkinek szépnek kell lennie, valójában nem kérdőjelezi meg a kultúra által diktált szépségközpontúságot. Ez a hozzáállás hiába megengedőbb azokkal szemben, akiket a hagyományos szépségideálok kiakasztanak, a szépség ugyanúgy elsődleges emberi érték marad – azaz továbbra is nyomást gyakorol a kamaszok (és a felnőttek) önképére. Jó példa erre a túlsúlyos nőkről készült erotikus képsorozatok divatja, aminek az az üzenete, hogy ők is lehetnek szexik, válhatnak ki ereciót. Ezek az üzenetek továbbra is abból indulnak ki, hogy a lányok értékének alapját a szexuális vágykeltésre való képességük adja. Ezen kívül a túlsúly ünneplése önmagában is jelenthet veszélyt, hiszen figyelmen kívül hagyja kialakulásának okát, ami lehet az egészséges étkezés hiánya, traumatizált előtörténet vagy a túlevés, mint lelki szenvedésre adott válasz. Az sem építő hozzáállás, amely ugyanezeket a külsővel kapcsolatos nyomásokat a fiúkra is ráteszi.

A külső miatt kialakuló folyamatos összehasonlítás és kegyetlen versengés rombolja a fiatalok kapcsolatait, és akadályozza a támogató

közösségek kialakulását, amely az egyetlen ellenszere lehetne a szépség miatti szorongás elmagányosító hatásának.

Ezért mi elsősorban a kulturális befolyás felismerését és a kamaszok közötti szolidaritás támogatását tartjuk a legjobb módszernek arra, hogy ne legyenek teljesen magukra hagyva a kulturális nyomással szemben. Fontos külön hangsúlyt fektetni a lányokkal való munkára, mivel ők nagyobb mértékben vannak kitéve a szépségkultusz káros hatásainak.

Erre eszköz lehet:

- A reklámok üzeneteinek és hatásának közös elemzése.
- Feltárni a szexiség és szépség kulturális eredetét, és megkérdőjelezni a kapcsolatokban betöltött szerepét.
- Felismerni, kik a pénzügyi haszonélvezői a szépséggel kapcsolatos gyakorlatoknak. Például, valóban szükség van-e két-három típusú és funkciójú alapozóra, illatos betétre vagy dizájnos tamponra.
- Összekötni a lányokat egymással, keresni a közösséget a szépségkultusz okozta szenvedésében az egyénileg megélt szégyen feloldásaként.
- Összegyűjteni a párkeresésben a partner megjelenésén kívüli fontos szempontokat.
- Pubertás előtt beszélgetni az anorexiáról.

Bibliográfia

- Carey, T. (2013). *Hová tűnt a kicsi lányom? Hogyan védjem meg a gyermekemet attól, hogy túl korán felnőjön?* (Ford. Kiss J.). Kolozsvár: Koinónia.
- Szil P. és Norberg, B. (2001). *Természetes fogamzásszabályozás*. Budapest: Oliver Games Kft.

- Truesdale, M. D., Osterberg, E. C., Gaither, és munkatársai (2017). Prevalence of pubic hair grooming-related injuries and identification of high-risk individuals in the United States. *JAMA Dermatology*, 153(11), 1114–1121.
- Wolf, N. (1999). *A szépség kultusza* (Ford. Follárdt N.). Debrecen: Csokonai.

FOGLALKOZÁS- TERVEK

1. FOGLALKOZÁS

A NŐK HELYZETE A TÁRSADALOMBAN

Foglalkozás témája: A nők elnyomása az élet különböző területein; a nők és a férfiak közötti hatalomkülönbség.

Korosztály: 13+.

Csoport létszáma: 30 fő (min. 15 – max. 36; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 30 fővel számolunk).

Időtartam: 90 perc.

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: ragasztó (5 db), olló (5 db), zsírkréta vagy filctoll vagy színesceruza (legalább 15 db), A/3-as lap (6 db).

Függelékéből: 5 szett a 1.2 Adatok a nők helyzetéről a társadalomban – kártyák kinyomtatva.

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, A nemi erőszak kultúrája, Prostitúció.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek feltérképezik, hogy mi a nők szerepe az uralkodó kultúrában, és ez hogyan függ össze azzal, hogy milyen hatások érik a kamasz fiúkat és lányokat.
- A gyerekek adatokat kapnak a nők elnyomásáról.
- A gyerekek megértik, hogy a nők elnyomása az ő szexualitásukra is hatással van – azaz a lányok alárendeltek lesznek a fiúknak –, és tudatosítják, hogy erre érdemes odafigyelniük a kapcsolataikban.

Képesség

- A gyerekek képesek lesznek felismerni a hatalmi viszonyokat nők és férfiak, valamint gyerekek és felnőttek között.
- A gyerekek megértik, mit jelent a hatalmi viszony, és tudnak példát hozni annak jellemzőire és lehetséges következményeire.

Attitűd

- A gyerekek felismerik, hogy a nők használata a pornóban és a prostitúcióban hatalommal való visszaélés, és azt, hogy ezért az elkövetők a felelősek.

1.1. Hatalmi viszonyok – bevezető feladat

Időtartam: 20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 1 db A/3-as lap, 1 db filctoll.

A feladat célja: Ez a feladat a hatalmi különbségek és a hatalmi viszony fogalmát vezeti be. Ez adja meg a további feladatok kontextusát; a résztvevők hatalmi viszonyokat elemeznek, és erre fog alapulni a 2., 3. és 4. feladat, amelyek során a nők és férfiak közötti hatalmi különbségről lesz szó.

A feladat leírása: A résztvevők különböző hatalmi viszonyokat elemeznek; körüljárják, hogy mit jelent a hatalmi különbség, a hatalmi viszony fogalma adott ellentétpárok segítségével. A résztvevők meghatározzák, hogy milyen tényezők eredményeznek hatalmi különbségeket a társadalomban.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Írd fel egy A/3-as lapra a következő ellentétpárokat, és helyezd a lapot a kör közepére, hogy mindenki jól láthassa!

Elkövető-áldozat

Gyerek-felnőtt

Gazdag-szegény

Vezess le egy beszélgetést a résztvevőkkel a következő irányító kérdések segítségével:

- Milyen viszony van a párokban szereplő felek között?
  - Amennyiben maguktól nem mondják a résztvevők, kérd meg őket, hogy jellemezzék egyesével a párokat, írják le őket a lehetőségeik és a különbségeik alapján. Kérd meg őket, hogy kezd-

jék a gyerek-felnőtt párral, akár hozzanak példát saját tapasztalataikból. Néhány segítő kérdés:

- „Szerintetek mi a különbség köztetek és a szüleitek között?”
- „Volt-e már olyan, hogy úgy éreztétek, hogy valamiben felnőttek segítségére, jelenlétére szorultok?”
- „Ugyanolyan lehetőségeitek vannak-e, mint a felnőtteknek?”
- Kérd meg őket, hogy ezek alapján a másik két ellentétpárt is elemezzék, és keressenek közös jellemzőket mindháromban. Hangozzon el, hogy hatalmi viszony van a párok két fele között. A beszélgetés végén emeld ki, hogy a mai foglalkozás témája a hatalmi viszonyok és különbségek.
- Mit jelent az, hogy hatalmi különbség van a két fél között a párokban? Milyen tényezők határozzák meg a hatalmi különbséget (pl. anyagi helyzet)?
  - Elemezd a résztvevőkkel az ellentétpárokat egyenként, különös tekintettel a gyerek-felnőtt és az elkövető-áldozat kapcsolatra. A gyerek-felnőtt hatalmi különbségeket valószínűleg könnyebben meg tudják nevezni. Beszéljete az arról is, hogy a hatalmi különbség önmagában nem feltétlenül káros. Mutass rá, hogy az elkövető-áldozat ellentétpárban nem csak hatalmi különbség van, hanem hatalommal való visszaélés is történik. Kérd meg a résztvevőket, hogy mondjanak példát olyan helyzetre, ahol van elkövető és áldozat, és nevezzék meg, hogy mi-ből fakad a hatalmi különbség (pl. a rabló és a károsult esetében megnevezhető az erőfölény vagy a fegyver használata).
- Melyik fél hozhat döntéseket a felírt párokban?
- Hogyan tekintenek mások a párokban szereplő felekre? Kinek számít jobban a véleménye? Az áldozat-elkövető esetén milyen tényezők befolyásolhatják, hogy kinek hisznek a többiek?
  - Itt térj ki arra, hogy milyen hatalmi különbségek befolyásolhatják azt, hogy kinek hisznek egy áldozat-elkövető viszonyban.
- Ha hatalmi viszony van egy kapcsolatban, kinek a feladata figyelni arra, hogy ne történjen visszaélés?

1.2. A nők és a férfiak közötti hatalmi különbség az élet különböző területein

Időtartam: 30-35 perc.

Forma: 5 db egyenként 6 fős kis csoport körben ül le a teremben egymástól távol.

Eszközök: 5 szett kinyomtatott kártya a Függelékéből (1.2 Adatok a nők helyzetéről a társadalomban – kártyák), összesen 30 db, A/3-as lapok a plakátkészítéshez (annyi lap ahány csoport, 30 fő esetén 5 db), ragasztó, olló, színes filctollak, lehetőség szerint régi képesújságok.

A feladat célja: Ebben a feladatban a résztvevők megismerkednek néhány adattal a nők elnyomásáról, társadalmi helyzetéről, amelyek segítségével feltérképezik a nők és férfiak közötti hatalmi különbségeket. Ebben a feladatban a kis csoportok a kapott kártyák alapján készítenek egy plakátot a nők helyzetéről, amelyet a 3. és 4. feladatban is használni fognak.

A feladat leírása: A kis csoportok minden résztvevője kap egy kártyát, amelyen információt talál a nők helyzetéről. Kis csoportokban beszélgetnek a kártyáról kérdések segítségével, majd készítenek egy plakátot a válaszaikkal.

A feladat produktuma: A *nők helyzete a társadalomban* című plakátok.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Oszd a résztvevőket 5 db 6 fős csoportra. Kérd meg a kis csoportokat, hogy egymástól távolabb helyezkedjenek el a teremben, majd minden csoportnak adj egy szett kártyát (összesen 6 kártyát csoportonként),

egy ragasztót, egy ollót, egy A/3-as lapot és pár színes ceruzát, filctollat vagy zsírkrétát. A csoportok dolgozzanak önállóan, de járják körbe, és ha elakadnak valahol, segítsd őket.

Instrukciók a kis csoportoknak:

Olvassátok el a kártyákon található szövegeket! Beszélgetsetek a kártyákról a következő szempontok alapján:

- Mit jelentenek az egyes kártyákon található mondatok? Mit árulnak el ezek az adatok a nők helyzetéről a társadalomban?
- Mit árulnak el ezek az adatok a nők és a férfiak közötti viszonyról? Megjelenik a hatalmi különbség? Ha igen, akkor az milyen tényezők-ből fakad?
- Mit árulnak el ezek az adatok a szexről? Mit árulnak el az erőszakról?
- Ki a felelős azokban az esetekben, ahol a nők áldozatok?

Készítsetek egy plakátot, amelyen megválaszoljátok ezeket a kérdéseket! Használjátok fel a kártyákat is! Lehet a plakátra rajzolni, képeket ragasztani is. A plakát címe: *A nők helyzete a társadalomban.*

1.3. Beszélgetés a nők és férfiak közötti hatalmi viszonyról

Időtartam: 15-20 perc; 2 perc plakátonként (összesen 10 perc), majd 7-10 perc egész csoportos beszélgetés.

Forma: Egész csoport együtt egy körben ül, az 1.2 feladat kis csoportjai egymás mellett foglalnak helyet.

Eszközök: Az 1.2 feladatban készített plakátok.

A feladat célja: Az előző feladatban kis csoportokban megvitatott kérdések, és közösen készített plakátok megbeszélése az egész csoporttal. Ebben a feladatban a résztvevők fejlesztik az előadói és érvelői készségüket. A feladat célja az is, hogy személyes példákat osszanak meg a nők és a férfiak közötti hatalmi különbségekről.

A feladat leírása: Az 1.2 feladatban együtt dolgozó kis csoportok bemutatják egymásnak a plakátjaikat, majd utána az egész csoport beszélget a plakátokról kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Ültesd vissza a csoportokat egy nagy körbe, és kérd meg a kis csoportokat, hogy mutassák be a plakátjaikat a többieknek! Mérd az időt, hogy egy csoportra maximum 2 perc jusson.

Vezess le egy beszélgetést a résztvevőkkel a következő irányító kérdések segítségével:

- Melyik kártya volt számotokra a legmeglepőbb?
- Láttok-e ezekre az adatokra példát a saját életetekben?
- Mely adatok érintenek titeket, a ti korosztályotokat a legjobban?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A nők és a férfiak között egyenlőtlenség áll fenn a férfiak javára, amely megjelenik az élet minden területén: a párkapcsolatban, a szexuális életben, a családban, ahol a férfi a családfő, a munkahelyen a keresetkülönbség miatt. Kérhetsz tőlük példákat ezekre, vagy te említs nekik néhányat.
- Ezek a különbségek elfogadottak, vagyis normálisnak számítanak, így sokakban nem is tudatosul az egyenlőtlenség, és annak igazságtalansága.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

- Előfordulhat, hogy vannak résztvevők, akik nem fognak egyetérteni, és igyekeznek ellenpéldákat hozni. Ez főleg kifejezetten férfiközpontú családok gyerekeire jellemző. Ilyenek lehetnek például, hogy „nálunk anyukám keres többet”, „anyukámnak a háztartásban több hatalma van, mint apukámnak”, vagy „anyukám is szokta apukámat bántatni”. Soha ne mondd, hogy a gyerek példája rossz. Igyekezz általánosságokban válaszolni az egész csoportnak címezve a választ: „Igen, előfordul, hogy egyes nők többet keresnek egyes férfiaknál, de többnyire nem ez a jellemző. Ugyanolyan pozícióban pedig általában a férfiak többet keresnek női kollégáiknál.” Jó módszer az is, ha visszakérdezel, hogy valóban hatalomnak számít-e, ha valakinek egyedül kell intéznie a háztartást, és nem inkább sok pluszmunkát jelent-e.

1.4. Lezárás

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Az 1.2 feladatban készített plakátok a teremben körbe kitéve a falon vagy asztalokon, vagy a földön.

A feladat célja: A foglalkozás lezárása, a még felmerülő kérdések megválaszolása, a nők helyzetében történő lehetséges változtatásokról való közös ötletelés.

A feladat leírása: A résztvevők körbejárnak, és még egyszer megnézik a plakátokat. Majd visszaülnek a körbe, és lezárják a foglalkozást kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Kérd meg a résztvevőket, hogy nézzék meg még egyszer a plakátokat, álljanak fel, járják körbe őket. Utána ültessd őket vissza körbe és zárd le a foglalkozást a következő kérdések segítségével.

- Milyen érzések vannak bennetek most?
- Miről beszélgetnétek még szívesen?
- Ti mit gondoltok, minek kellene változnia a nők helyzetében? Hogyan lehetne ezeket a változásokat elérni? A saját kapcsolataitokban mit tudtok ezért tenni?

2. FOGLALKOZÁS: A FÉRFIAK HELYZETE A TÁRSADALOMBAN

Foglalkozás témája: A férfiak felé támasztott társadalmi elvárások, a férfias viselkedés és annak hatásai a nőkre.

Korosztály: 13+, csak fiúknak szóló foglalkozás

Csoport létszáma: 15 fő (min. 5 – max. 25, az eszközök meghatározásánál, a csoportok beosztásánál 15 fővel számolunk).

Időtartam: 90 perc.

Feladatok száma: 6 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezetés).

Eszközök: A/2-es lap (1 db), 5×4 cm-es cetli (15 db), filctoll (1 db), golyóstoll (15 db).

Függelékéből: Az 1.2 Adatok a nők helyzetéről a társadalomban – kártyák a függelékéből, az 1.2.6 kinyomtatott kártya (1 db).

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezetés, A társadalmi nemi szerep – a gender, Pornóipar és pornókultúra, A nemi erőszak kultúrája.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek feltérképezik, hogy a milyen elvárásokat támaszt feljüket a társadalom a férfiszerepbe való beletanulás, beilleszkedés érdekében.
- A gyerekek felismerik, hogy a macsóság, azaz a társadalom által elvárt „férfias férfiviselkedés” káros a személyiségükre és a kapcsolataikra, valamint a lányokra és a nőkre.

Képesség

- A gyerekek meg tudnak nevezni viselkedéseket és érzelmeket, melyeket a férfikultúra tiltásai miatt eddig kerültek vagy elnyomtak.

Attitűd

- A gyerekek kritikusan állnak a macsósághoz, nem tartják elérendő, dicsőítendő viselkedésnek.

2.1 A férfiak felé támasztott elvárások – bevezető feladat

Időtartam: 20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 1 db A/2-es lap, 1 db filctoll.

A feladat célja: Ez a feladat a nemi szerep szerinti elvárások fogalmát, valamint a macsóság fogalmát vezeti be. A célja az, hogy a résztvevők összegyűjtsenek minél több elvárást, amit a társadalom és a kultúra támaszt a férfiak felé az élet minden területén.

A feladat leírása: A résztvevők a *Légy férfi!* felszólítás jelentését magyarázó listát állítanak össze.

A feladat produktuma: *Légy férfi! – Férfiak felé támasztott társadalmi elvárások listája.*

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Írd fel a lap közepére, hogy *Légy férfi!*. Kérdezd meg a résztvevőket, hogy szerintük mit takar ez a felszólítás, kérj tőlük rá példákat! Úgy rendezd el a felmerülő kulcsszavakat a lapon, hogy mindegyik mellett hagyj helyet az 5×4 cm-es cetliknek, mert egy későbbi feladatban ezek kerülnek majd rá a jegyzetre. Jegyzeteld le a lapra, amiket a résztvevők mondanak.

Ha nehezen mondanak példákat maguktól, említs meg te néhányat: pl. „Ha férfi vagy, legyél erős, izmos, legyen pénzed”. Kérdezz rá azokra a szabályokra, amelyek a férfilétre vonatkoznak: pl. „Hallottátok-e, hogy a férfiasság összefügg bizonyos fizikai tulajdonságokkal, mint az izmosság?”; „Hallottátok-e azt, hogy a férfiak nem sírnak?”.

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Kerüljön elő a teljesítmény szó, és hogy mi ennek a jelentése a férfiak életében. Az élet milyen területein kell a férfiaknak teljesíteni? Hangsúlyozd, hogy kultúránk a férfiak esetében a teljesítményt tartja a legfontosabb mércének, míg minden más tulajdonságuk másodlagos.
- Mi jellemző a férfiak és a munkahely kapcsolatára? (Pl. a vezetők többnyire férfiak, és azonos beosztásban a férfiak többet keresnek, mint a nők.)
- Mi a társadalom által megszabott férfiszerep a párkapcsolatban? Milyen az „igazi férfi”? (Pl. a férfi dolga a pénzkeresés és a párja védelmezése.)
- Milyen a társadalom által elvárt „igazi férfi” szexuális élete? (Pl. sok nővel van szexuális kapcsolata, gyakran szexel.)
- Milyen a férfikép a pornóban? (Pl. a férfiak szexualitását a teljesítmény határozza meg, ezért elvárás, hogy a péniszük nagy legyen, a testük izmos. Sokáig tudjanak szexelni, mindig szexelni akarjanak, viselkedésük pedig legyen erőszakos, leteperő.)
- Mit jelent a testi erő a férfiak számára, miért elvárás? Milyen elvárásokat támaszt a férfiak felé a sport?
- Mondd el nekik, hogy ez a lista a macsóságról szól, vagyis arról, hogy milyen a „férfias férfi”. Ezt az ideált a következő feladatokban együtt fogjátok megkérdőjelezni.

2.2 Rossz élmények a férfiasságról szóló elvárásokkal kapcsolatban

Időtartam: 15-20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A 2.1 feladatban készített lista, filctoll.

A feladat célja: A feladat célja, hogy a résztvevők az előző feladatban összegyűjtött elvárásokat felismerjék saját életükben, személyes példákat osszanak meg egymással, és kimondják, hogy a férfiak felé támasztott elvárások sokszor terhesek, nyomasztóak. Ez megalapozza azt, hogy a résztvevők a későbbiekben megkérdőjelezzék a hagyományos férfiasságra való törekvés fontosságát.

A feladat leírása: A résztvevők az 1.2 feladatban készített listán szereplő elvárásokkal kapcsolatban személyes, rossz élményeket osztanak meg.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

Kérd meg a résztvevőket, hogy sorolják fel a „*Légy férfi!*” listából azokat elvárásokat, amelyekkel kapcsolatban már volt rossz élményük. Az elhangzott elvárást karikázd be, és kérdezd meg, milyen rossz élmény kötődik hozzá, de ne tedd kötelezővé a személyes élmény megosztását! Kérdezd meg a többi résztvevőt, hogy ismerős-e nekik a helyzet, és ha igen, akkor biztasd őket, hogy soroljanak fel rá példákat. Az összes listán szereplő elvárást karikázd be, amellyel kapcsolatban a résztvevők megosztanak személyes történetet.

Vezesd le a beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Melyik elvárással kapcsolatban volt már rossz élményetek?
- Mi okozta a rossz élményt?
- Milyen közegben, kik támasztották felétek ezeket az elvárásokat?
- Van-e olyan elvárás a listán, amelynek rossz érzés megfelelni?
- Volt rá lehetőségetek, hogy kifejezzétek, hogy az elvárás rossz érzéseket kelt bennetek? Ha nem, miért nem?
- Van-e olyan elvárás a listán, amelynek a pusztán jelenléte rossz érzéseket kelt bennetek?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Mondd el nekik, hogy a fiúkat kiskoruktól arra tanítják, hogy a társadalom férfiak felé támasztott elvárásainak megfeleljenek. Amennyiben ezeknek nem tudnak vagy nem akarnak megfelelni, azért gyakran büntetés jár. Erősítsd meg őket abban, hogy ezek az elvárások sokszor ártalmasak, és nem kell nekik megfelelniük.

2.3 Milyen érzelmeket élhetnek meg a férfiak és hogyan?

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A 2.1 feladatban készített lista, filctoll (15 db), 5×4 cm-es cetli (15 db), golyóstoll (15 db).

A feladat célja: A gyakorlatban a résztvevők előtt kirajzolódik, hogy a férfiak felé támasztott elvárások arra is vonatkoznak, hogy ők milyen érzelmeket élhetnek meg és hogyan. A résztvevők feltérképezik, hogyan kontrollálja az érzelmeiket a macsóságra nevelés.

A feladat leírása: A feladat 1–4. pontjában a résztvevők különböző érzelmeket gyűjtenek, és azokat egyesével felírják a cetlikre, majd ezekről beszélgetnek különböző szempontok alapján. A feladat végén a résztvevők felhelyezik a cetliket a 2.1 feladatban készített listára az elvárások mellé.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy soroljanak fel érzelmeket! Egyesével írd fel az érzelmeket a cetlikre. (Ki is oszthatod nekik a cetliket, és írhatják azokat a résztvevők is). Kerüljenek az elkészült cetlik a padlóra.
2. Kérdezd meg a résztvevőket, melyek azok a padlón lévő érzelmek közül, amelyeket nem szabad kimutatniuk a férfiaknak! Rendezd az érzelmeket két oszlopba a válaszaik alapján. Az egyikbe kerülnek az érzelmek, amelyeket megengedhetnek maguknak, a másikba, amelyeket – többnyire – nem.
3. Kérdezd meg őket, hogy vannak-e olyan érzelmek, amelyeket a fiúk csak a lányok felé érezhetnek (pl. szerelem vagy vonзалom),

és olyanok, amelyeket csak fiúk felé (pl. legjobb barátaik felé), ahhoz, hogy férfiasnak tartsák őket? Rendezd át az érzelmeket két újabb oszlopba a válaszaik alapján.

4. Kérdezd meg őket, hogy van-e különbség a felírt érzelmek között az alapján, hogy milyen kapcsolatban élhetik meg őket! Van-e olyan érzelem, amelyet csak párkapcsolatban lehet kimutatni? Vagy amelyet csak haverok felé? Kérdezd saját tapasztalataikról őket. Ha nehezen megy nekik megfogalmazni, hozz fel konkrét példákat, és kérdezd meg tapasztaltak-e hasonlót. Pl. szomorúságot párkapcsolatban könnyebb, megengedettebb megélni, kimutatni, mint fiúkkal való barátságokban.

Kérd meg a résztvevőket, hogy illesszék be az érzelmeket a 2.1 feladatban készített listára összeírt elvárások mellé. Pl. a *Ne sírj!* mellé kerüljön a *szomorúság*. – Azokat az érzelmeket is tegyék fel a listára, amelyek megélésére a (macsó) kultúra bátorít, és azokat is, amelyeket tilt. Külön beszéljete azokról az érzelmekről, amelyeket nem tudtak feltenni a listára, mert nem kapcsolódnak egy elváráshoz sem.

2.4 A fiús viselkedés és a kapcsolatok

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A 2.1 feladatban készített lista, filctoll.

A feladat célja: A résztvevők felismerik, hogy a férfiak felé támasztott elvárások gyakran olyan viselkedésre buzdítanak, amely mások számára bántó, és akadályozza a jó kapcsolatok kiépítését. Ebben a feladatban merül fel az is, hogy a fiúk, férfiak gyakran egymást támogatják a bántó, ártalmas viselkedésben, így a kultúra elvárásait közvetítik ők is.

A feladat leírása: A résztvevők a 2.1 feladatban készített listáról kiválasztják azokat az elvárásokat, amelyek másokkal szemben bántó, ártalmas, helytelen viselkedésre biztatnak. Ezekről beszélgetnek irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy válasszák ki azokat az elvárásokat a listáról, amelyek szerintük helytelen viselkedésmintákra biztatnak másokkal szemben (pl. agresszió, erőszak), vagy nincsenek jó hatással a kapcsolataikra! Amennyiben nem kerültek fel könnyen azonosítható, kifejezetten „rossz” viselkedésformák, mint az erőszak, akkor kérdezz rá, hogy van-e olyan elvárás a listán, ami lehet bántó. Pl. hátráltathatja-e kapcsolataikat, ha mindig erősek akarnak lenni; ha nem lehetnek érzékenyek; ha mindig jópofának kell lenniük? Hozhatsz nekik példákat, vagy megkérdezheted, hogy volt-e már olyan tapasztalatuk, hogy pl. szorosabbá vált egy barátságuk, amikor kimutatták a szomorúságukat?

2. Ezután kérd meg őket, hogy mondjanak példát olyan viselkedésmintákra, amelyek fontosak egy jó baráti, szerelmi vagy családi kapcsolatban, de a kultúra nem támogatja, hogy a férfiak kövessék ezeket! Ezt mutatja a 2.1 feladatban elkészített elvárás-lista is.

Vezess le egy beszélgetést a résztvevőkkel a következő irányító kérdések segítségével:

- Voltatok már olyan helyzetben, amikor szerettetek volna kedvesnek lenni, de féltetek, hogy akkor a többiek kiröhögnek vagy kicsúfolnak?
- Tudtok-e példát mondani arra, amikor egy fiút vagy férfit megszégyenítettek, megbüntettek azért, mert nem viselkedett elég férfiasan?
- Milyen viselkedésmintákra bátorítanak a fiúközösségek a lányokkal szemben? Voltatok-e olyan helyzetben, amikor nem helyes viselkedésre bíztattak titeket a lányokkal szemben?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

Ha egy fiú kifejezi a szeretetét, szomorúságát vagy fájdalmát, akkor gyakran azzal büntetik, hogy azt mondják rá *lányos* vagy *buzis*. Mondd el a résztvevőknek, hogy ebben a megkülönböztetésben az is benne van, hogy a lányok kevesebbet érnek, mint a fiúk, hiszen azt üzeni, a lányos viselkedés lenézendő és csak lányoknak való. Térj ki arra is, hogy ez a megkülönböztetés akadályozza a lányok és fiúk közötti barátságok kialakulását.

2.5 A fiús viselkedés és a lányok

Időtartam: 20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Az 1.2 Adatok a nők helyzetéről a társadalomban – kártyák függelékéből az 1.2.6 kinyomtatott kártya (1 db), melyen ez a felirat áll: Minden harmadik lány első szexuális tapasztalata erőszakos vagy kierőszakolt.

A feladat célja: Ebben a feladatban a résztvevők felismerik, hogy a társadalom által elvárt férfias szexuális viselkedés elnyomó és erőszakos a lányokkal szemben.

A feladat leírása: A résztvevők a férfias szexuális viselkedésről és annak hatásairól beszélgetnek az 1.2.6 kártya és irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

1. *Olvasd fel, mi áll a kártyán, és tedd ki a kör közepére!*
Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:
  - Mit jelent szerintetek az a mondat, hogy „Minden harmadik lány első szexuális tapasztalata erőszakos vagy kierőszakolt”? Mit jelent az, hogy erőszakos vagy kierőszakolt? Mit mond el ez a fiúk viselkedéséről?
  - Milyen érzéseket kelt bennetek ez a mondat?
  - Milyen összefüggést láttok a kártyán szereplő adat és a foglalkozás elején feltárt férfiszerep között?
  - Hallottatok már hasonló esetről? Láttátok már buliban, filmen vagy akár az, utcán, hogy férfiak, fiúk erőszakoskodnak a lányokkal, nőkkel?

- Mondjatok még példát arra, hogy a férfiak jellemzően hogyan tekintenek a nőkre! Itt mindenképp hangozzon el, hogy a férfiak gyakran szexuális tárgyként tekintenek nőkre. Emögött az az elvárás áll, hogy egy férfinak minél több nővel le kell feküdnie, azaz a nők „skalpok”, akiknek kinézetük a legnagyobb értéküket, és azért vannak, hogy a férfiakat kielégítsék.
- Mit tudtok ti tenni azért, hogy ez az adat megváltozzon?

2. *Kérd meg őket, hogy alakítsák át ezt a mondatot úgy, hogy ne a lányokról, hanem a fiúkról szóljon!*

Többféleképpen hangozhat a mondat: pl. „Sok fiú erőszakosodással éri el, hogy a lány vele feküdjön le először”. Beszélgetsetek arról, mit tudnak tenni a résztvevők azért, hogy ez a helyzet megváltozzon!

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

Itt mindenképpen beszéljete az arról, hogy az egyik legjobban működő módszer az, ha a fiúk visszajeleznek annak, aki bántóan viselkedik a lányokkal. Ha azt látják, hogy egy fiú barátjuk vagy ismerősük nem rendesen viselkedik a lányokkal, vagy úgy beszél róluk, mintha szexuális tárgyak lennének, akkor figyelmeztessék, hogy ez a viselkedés helytelen. Beszéljete az arról is, hogy visszajelezni nehéz, mert erős elvárásokkal kell szembemenni. Akkor lesz könnyebb, ha minél többi fiú jelez vissza és támogatják egymást ebben.

2.6 Lezárás

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Nincsenek.

A feladat célja: A foglalkozás lezárása, a még felmerülő kérdések megválaszolása, a foglalkozással kapcsolatos érzelmek megosztása.

A feladat leírása: A résztvevők lezárják a foglalkozást irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Zárd le a foglalkozást a következő kérdésekkel! A csoport méretétől és a hátralévő időtől függően akár körbe is mehettek, hogy mindenki tudjon válaszolni, vagy hagyhatod, hogy csak az a résztvevő válaszoljon, aki szeretne.

- Hogyan éreztétek magatokat a foglalkozás közben? Melyik feladat volt a legnehezebb és melyik tetszett a legjobban?
- Hogy érzitek magatokat most?
- Van olyan gondolat vagy kérdés, amit még szeretnétek megosztani, mielőtt befejezzük a foglalkozást?

3. FOGLALKOZÁS

A PORNÓKULTÚRA HATÁSA A SZEXRE

Foglalkozás témája: A pornóban bemutatott szexuális aktusok és az egyenlőségi szex közti különbség, a pornóban szereplő nők körülményei a forgatásokon.

Korosztály: 15+.

Csoport létszáma: 15 fő (min. 5 - max. 15; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 15 fővel számolunk).

Időtartam: 90 perc.

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat, de a 3.4 feladat kihagyható.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: filctoll (1 db), golyóstoll (15 db), A/2-es lap, 7×5 cm-es piros, sárga és zöld kartonlap (minden színből 20 db), 5×4 cm-es papírcetli (15 db).

Függelékéből: 3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyák, 3.3 A pornó és az egyenlőségen alapuló szex – kártyák, 3.4 Tények a pornóban szereplő nők körülményeiről – kártyák.

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, Pornóipar és pornókultúra, A nemi erőszak kultúrája.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek definiálják, hogy mi az erőszak a szexben, mit jelent elkövetőnek és áldozatnak lenni, és milyen köztük a viszony; felismerik, hogy kinek a felelőssége a pornóban látható erőszak.
- A gyerekek információval rendelkeznek a pornóipar kizsákmányoló működéséről, és a pornógyártás során elkövetett erőszakról.
- A gyerekek tudást szereznek arról, hogy a pornóipar erotizált nemi erőszakot mutat be.
- A fiúk tudatosítják, hogy a pornófogyasztás negatívan hat a szexualitására, erőszakossá teheti őket, elvárásaikat negatívan befolyásolja, valamint hogy a pornóban erőszakot néznek végig. Felismerik, hogy az erőszak vált ki náluk szexuális izgalmat, és erre válasz a maszturbáció.
- A lányok tudatosítják, hogy a feléjük irányuló szexuális elvárások nem jogosak.

Képesség

- A gyerekek meg tudják különböztetni az erőszakot az egyenlőségi szextől.

Attitűd

- A gyerekek empátiával gondolnak a pornó áldozataira.
- A gyerekek tudják, hogy az elkövető felelős az erőszakért, nem az áldozat, azaz nem áldozathibáztatók.
- A gyerekek kritikával néznek a pornóra, megkérdőjelezzik a pornó által közvetített viselkedésmintákat és nemi szerepeket.
- A gyerekek megkérdőjelezzik saját pornófogyasztásukat.

3.1 Mi a szex? – bevezető feladat

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A/2-as lap (1 db), filctoll (1 db).

A feladat célja: Ennek a feladatnak a célja, hogy a résztvevőknek legyen közös szókinccse a szexről és a szexuális kultúráról. A feladat célja az is, hogy a szexszel kapcsolatos kifejezéseket ne övezze tiltás és tabu, mert csak ez tudja megalapozni, hogy a további feladatokban oldott legyen a beszélgetés. Ez a feladat segít feltérképezni, hogy milyen szavakkal vannak tisztában a résztvevők, és azt is, hogy mennyire tájékozottak a pornóban.

A feladat leírása: A résztvevők olyan szavakat gyűjtenek szabad asszociáció alapján, amelyek a szex szóhoz kapcsolódnak. Káromkodásnak és tabunak minősülő szavak is felkerülhetnek a lapra.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Írd fel egy A/2-es lapra a szex szót, és kérd meg a résztvevőket, hogy mondjanak bármilyen szót, ami erről eszükbe jut. Minden szót írd fel a lapra, ami elhangzik. Amennyiben személynév hangzik el, azt soha ne írd fel!

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Mondd el, hogy bármilyen szót szabad használni, semmi sem kínos vagy szégyellnivaló, asszociáljanak szabadon!
- Kérdezz rá, hogy mindenki érti-e az összes szót, és ha nem, akkor magyarázd meg őket.
- Ha elakad a folyamat, mert a gyerekek nem mernek szavakat mondani, ajánlj fel egy-egy szót, amire lehet szabadon asszociálni!

- Mindenképpen kerüljenek fel a nemi szervek és a fogamzásgátló eszközök nevei. Akár indíthatod ezzel a feladatot, különösen akkor, ha a résztvevők maguktól nem kezdenek el szavakat mondani.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

- Ez a feladat gyakran indul vihogással, suttogással, az első pár szó nehezen kerül fel a lapra, de utána általában felbátorodnak a résztvevők. Nagyon sokat segít, ha te teljesen komoly arccal kimondasz pár szót (pl. *pénisz*, *vagina*, *ondó*), és ha komoly, de semmiképp sem szigorú arccal fogadod az ő szavaikat. Amikor leírsz egy szót, mondd ki hangosan, ezzel is megerősítve, hogy szabadon használhatják ezeket a szavakat.
- Gyakran említenek a résztvevők trágár szavakat (pl. *fasz*). Ezeket is vedd komolyan, és írd fel. Minél könnyebben és szabadabban mondhatnak ki szavakat, annál gördülékenyebb lesz a beszélgetés.
- Gyakran előfordul, hogy a résztvevők az osztálytársak nevét kiabálják be szavak helyett, ezeket soha ne írd fel, és ne is kérdezz rá, mire gondoltak vagy miért mondják.
- Van olyan, hogy nagyon sok szó hangzik el a pornóból, akár konkrét filmcímek vagy pornóban látható aktusok. Ezeket is írd fel, kivéve, ha pornófilm-szereplők neveit kezdik el sorolni – ilyenkor egy-két név megemlítése után tereld el a témát, hogy ne menjen át a feladat azon való versengésébe, hogy a résztvevők közül ki ismer több pornóstárt.
- Előfordulhat, hogy olyan pornóból jövő fogalmat hoznak be, amelyeket te nem ismersz. Ilyenkor nyugodtan kérd meg a résztvevőket, hogy magyarázzák el neked a jelentését. Nem kell azt a látszatot keltened, hogy mindent tudsz. Valószínűleg a résztvevők között is nagy különbségek vannak abban a tekintetben, hogy mennyire ismerik ezeket a szavakat és aktusokat.

3.2 Mi megengedhető a szexben? – A szex-jelzőlámpa

Időtartam: 30 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Kinyomtatott kártyák a Függelékből (3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyák), 7×5 cm-es piros, sárga és zöld kartonlap (minden színből 20 db).

A feladat célja: Ebben a feladatban a résztvevők felismerik, hogy sok, ma már hétköznapi tartott, szexuális aktus a pornó hatására terjedt el, és hogy ezek gyakran erőszakosak, megalázóak és fájdalmasak lehetnek a partner számára. A résztvevők azt is tudatosítják, hogy ők sem veszik mindig észre, ha egy szexjelenet erőszakos, vagy ha igen, akkor hajlamosak azt relativizálni, jelentőségét alábecsülni.

A feladat leírása: A résztvevők különböző kategóriákba helyezik a kártyákat aszerint, hogy a rajtuk szereplő szexuális aktus megengedhető-e az egyenlőségen alapuló szexben vagy sem. Majd ezekről beszélgetnek irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Rakd le a piros, sárga és zöld kartoncetliket a földre, mintha egy jelzőlámpát építenél papírból! Ez a *szex-jelzőlámpa*. (Kezd a piros kártyákkal, 5 db kártya kerüljön egy sorba; amikor elfogytak a pirosak, folytasd a sárgákkal, majd a zöldekkel. Így kialakul egy 5 oszlopból és 12 sorból álló kártyaoszlop (4 sor piros kártya, 4 sor sárga kártya, 4 sor zöld kártya).
2. Oszd ki az összes függelékből kinyomtatott kártyát a résztvevőknek (így egy résztvevőhöz több kártya is fog kerülni).

3. Kérd meg őket, hogy helyezték el a kártyákat a *szex-jelzőlámpán* az alábbi instrukciók alapján.

Ne irányítsd őket saját véleménynyel (pl. „Szerintem a csókolózás mindig megengedhető, azt rakhatjátok a zöld mezőbe.”). Az első körben a résztvevők rakják le a kártyákat, úgy, ahogy gondolják!

Instrukciók a résztvevőknek:

- A *szex-jelzőlámpa* hasonlóan működik, mint a közlekedési lámpa.
- Helyezzétek a kártyát a zöld mezőbe, amennyiben a rajta szereplő aktusról azt gondoljátok, hogy teljesen megengedhető minden szexuális helyzetben, amennyiben azt mindkét fél akarja. (Pl. „Ha azt gondoljátok, hogy szex közben mindig megengedhető a másik simogatása, akkor ezt rakjátok a zöld mezőbe.”)
- Helyezzétek a kártyát a sárga mezőbe, amennyiben a rajta szereplő aktusról azt gondoljátok, hogy nem minden szexuális helyzetben megengedhető, mert előkészületeket igényel vagy kifejezetten időigényes, vagy pedig nem mindig van kedve hozzá az embernek.
- Helyezzétek a kártyát a piros mezőbe, amennyiben a rajta szereplő aktusról azt gondoljátok, hogy semmilyen esetben sem megengedhető!

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

Miután minden kártya felkerült a *szex-jelzőlámpára*, a következő irányító kérdések segítségével vezess le egy beszélgetést, melynek során a kártyák áthelyezhetőek más színű mezőbe:

- Van-e olyan szó a kártyákon, amelyet nem értetek?
- Van-e olyan kártya, amit máshová tennétek? Miért? Hova raknátok át?
  - Ha egy résztvevő egy kártyát áthelyezne, akkor érveljen mellette, hogy miért. Miután a többiek meghallgatták, a csoport megszavazza, hogy kerüljön-e új helyre.

- Bátran érvelj te is, vagy tegyél fel kérdéseket, amelyekkel segítheted a gyerekeket, hogy végiggondolják, mit hova szeretnének helyezni. Te is indítványozhatod a kártyák áthelyezését!
- Például gyakran kerül a „Beszélgetés szex közben” kártya a sárga mezőbe. Kérdezz rá, hogy ez miért került oda? Mit gondolnak a résztvevők, fontos-e, hogy a partnerek kommunikáljanak szex közben arról, hogy mit szeretnének, jól érzik-e magukat, mondják-e, ha valamit nem szeretnének vagy máshogy szeretnének csinálni? A rövid megbeszélés után szavaztasd meg a résztvevőkkel, hogy áttennék-e a kártyát a zöld mezőbe.
- Milyen szempontok alapján kerültek a kártyák a piros mezőbe? Van-e olyan kártya, ami nem ott van, de áttennétek oda, ha ott lenne a helye minden olyan aktusnak, amely erőszakos, megalázó, fájdalmas vagy veszélyes lehet az egyik fél számára? Melyek ezek a kártyák?

Tapasztalataink alapján első körben sokkal több kártya kerül a zöld és a sárga mezőbe, mint a pirosba.

- Melyek azok az aktusok, amelyek csak az egyik fél igényét elégítik ki, mégis megengedhetőek az egyenlőségen alapuló szexben, mert nem bántó vagy fájdalmas a másik félnek sem, és jó érzést nyújt örömet okozni vele? Melyek azok, amelyek nem megengedhetőek?
  - Az első kérdésre lehet példa a „csikló izgatása nyelvvel” kártya. Ez nem feltétlenül okoz testi élvezetet annak, aki csinálja, de ez az egyik módja annak, hogy a lányoknak orgazmusa legyen. Veszélyes, illetve fájdalmas aktusra lehet példa a „mélytorok”, ami gyakran kerül zöld vagy sárga mezőbe.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

Szexuális fetisizmus – fétis

Az a tapasztalat ezzel a feladattal kapcsolatban, hogy a zöld mezőbe, tehát a megengedhető kategóriába, rendszeresen kerülnek erőszakos aktusok. A résztvevők indoka az, hogy „ha valaki élvezi, hogy fojtoztatják, akkor miért ne lehetne megengedhető”. „Ha fétis, akkor oké.

Ha beleegyeztél, akkor oké”, hangzik el gyakran. Ilyenkor cseréljétek meg a cselekvés alanyát és elszenvetőjét, az erőszak elkövetőjét tegyék alannyá, és úgy kérdezzetek rá: „Elfogadható-e, ha valaki azt élvez szex közben, ha fojtogatja a partnerét?”; „Elfogadható-e, ha valaki erőszakos akar lenni a partnerével szex közben?”

Meztelen képek

Rengetegszer felmerül, hogy a résztvevők biztonságosnak tartják, ha a szerelem jeleként meztelen videót és képet küldenek annak, akiben nagyon bíznak. Fontos felhívni a gyerekek figyelmét arra, hogy ami az internetre felkerül, az onnan nem kerül le soha, és hogy az üzenetküldő applikációkat üzemeltető cégek is gyűjtik ezeket a képeket. A meztelen kép vagy videó nagy hatalmat ad a másik fél kezébe, aki szakítás után, vagy akár évekkel később is, bármit tehet a meztelen fotókkal. Hangsúlyozd, hogy bármennyire szeretnek valakit, meztelen fotókat ne bízzanak rá senkire.¹

Arról is világosítsd fel őket, hogy a 18 éven aluli személyekről készült pornográf felvétel gyermekpornográfiának számít, és az ilyen felvételek tárolása, küldése bűncselekménynek minősül (Btk. 204. §²).

Részezen szexelni

Gyakran hangzik el a résztvevőktől, hogy „ha mindketten részegek vagytok (és esetleg jártok), akkor miért ne lehetne részezen szexelni”. Itt érdemes hangsúlyozni, hogy az alkohol hatására az emberek sokkal

¹ Ritkán, de megtörténhet az is, hogy a lányok kérés nélkül küldenek magukról meztelen képeket. A pornókultúra által diktált viselkedésmintákkal a lányok ugyanúgy azonosulnak, mint a fiúk, és azokat internalizálják még akkor is, ha azok rájuk valójában nagyobb veszélyt jelentenek. Ez a kézikönyv számos témájával összefüggésben áll, mint a férfiakra és nőkre alkalmazott kettős mérce vagy a nyomásgyakorlás. Ha ilyen eset felmerül, arra koncentráljunk, hogy milyen veszélyt jelenthet egy ilyen fotó rájuk nézve.

² Btk. 204. §. Gyermekpornográfia (Gyermekpornográfia, 2012) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>

kevésbé tudják eldönteni és kifejezni, hogy mit akarnak és mit nem, és hogy az ittas állapottal könnyű visszaélni. Emeld ki, hogy abban sem lehetnek biztosak, hogy ők maguk felelősséget tudnak vállalni azért, amit részegen csinálnak.

Korkülönbség

A nagy korkülönbségen alapuló kapcsolatok mellett gyakran felmerül érvként az *érettség*, illetve a *szerелеm*. Mutass rá, hogy a korkülönbség egyben hatalmi különbség is, ami visszaélésre ad lehetőséget! Hangsúlyozd, hogy minden körülmények között elfogadhatatlan, ha egy tanár vagy más tekintélyszemély közeledik feléjük szexuálisan!

A heteroszexuális anális szex és a mélytorok

A legtöbb csoportban az anális szexre teljesen hétköznapi aktusként és jogos elvárásként tekintenek. Ugyanakkor a lányok gyakran adnak hangot annak, hogy bennük félelmet kelt, és a fájdalomról kérdezőnek. Mondd el, hogy az anális szex a pornó miatt lett ennyire elterjedt. Emeld ki, hogy nem jogos elvárás, hogy megengedjék és maguk is akarják, hogy análisan beléjük hatoljanak. Veszélyes is lehet, mivel az ánus nem síkosodik és nem táguul könnyen. Ha mégis szeretnének próbálkozni, használjanak síkosítót, csinálják lassan, óvatosan, és ne pénisszel, hanem kézzel. Az ánuval kapcsolatba kerülő testrészt azonnal mossák meg, hogy az utána ne kerüljön egyenesen a szájba vagy a vaginába. Mondd el, hogy míg a fiúknak van prosztatája, amelynek az izgatása orgazmust okozhat, a lányoknak nincs, ezért nagyon ritka esetben okoz testi örömet számukra az anális behatolás, azzal ellentétben, amit a pornóban látnak.

A mélytorok szintén a pornó miatt terjedt el. A mélytorok nagyon veszélyes lehet, mert a pénisz olyan mélyre megy a lány torkában, hogy a lány nem kap levegőt és öklendezni kezd.

Arcra és mellre élvezés

Hangsúlyozd, hogy ez is a pornófilmek hatására terjedt el, és hogy a funkciója a lányok látványos megalázása.

A csikló

Azért fontos kihangsúlyozni a csikló szerepét, mert a résztvevők sokszor nincsenek tisztában azzal, hogy milyen fontos szerve ez a lányok orgazmusának. Mondd el, hogy teljesen természetes, hogy a legtöbb lány csak a csikló izgatásától tud elélvezni, nem pedig a behatolástól.

3.3 A pornóban látott és az egyenlőségen alapuló szex összehasonlítása

Időtartam: 25 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Kinyomtatott kártyák a Függelékből (3.3 A pornó és az egyenlőségen alapuló szex – kártyák).

A feladat célja: Ebben a feladatban a résztvevők kártyák segítségével megfogalmazzák, hogy milyen a pornó által bemutatott és milyen az egyenlőségen alapuló szex. Ez a feladat bevezeti az erőszak szexualizálásának fogalmát.

A feladat leírása: A résztvevők megkapják a 3.3 A pornó és az egyenlőségen alapuló szex – kártyákat, amelyeket szétválogatnak két oszlopba. Az egyik oszlopba a pornóban bemutatott szex, a másikba az egyenlőségen alapuló szex jellemzői kerülnek.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Oszd ki a résztvevőknek a függelékből kinyomtatott 3.3 A pornó és az egyenlőségen alapuló szex – kártyákat! Kérd meg őket, hogy csoportosítsák a kártyákat két oszlopba. Az egyikbe kerüljenek azok a kártyák, amelyek a pornóban bemutatott, a másikba pedig, amelyek az egyenlőségen alapuló szexet jellemzik.
2. Ha ezzel elkészültek, kérd meg őket, hogy keressék meg a két oszlopból az összetartozó ellentétpárokat (pl. „A szex független a szeretettől.” – „A szex a szeretet kifejezése.”).

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Volt-e olyan kártya, amelyet nehéz volt besorolni a két oszlop egyikébe? Ha igen, miért?
- Egyetértetek azzal, hogy ezek a pornóban látott szex jellemzői? Ki-egészítenétek-e még valamivel?
- Egyetértetek azzal, hogy ezek az egyenlőségi szex jellemzői? Kiegészítenétek-e még valamivel?
- Miben mutatkozik meg, hogy a pornó káros hatással van a szexualitásra?
  - Beszéljetelek arról, hogy a pornó felszámolja az intimitást. Aki-ben a pornóban bemutatott erőszak kelt szexuális izgalmat, nehezen vagy egyáltalán nem lesz képes női partnerével valódi intimitást megélni.
- Hogyan határozza meg és mutatja be a pornó a szexuális izgalmat?
  - Itt hangozzon el, hogy a pornó az erőszakot, a másik fél irányítást és a megalázást mutatja be szexuálisan izgatóként, vagyis ezeket szexualizálja.
- Mi a vonzó az egyenlőségen alapuló szexben?
  - Beszéljetelek a gyengédség szerepéről, és arról, hogy az egyenlőségen alapuló szexben fel sem merül, hogy olyan történjen, amit a másik fél nem akar, vagy ami fájdalmat okozhat és veszélyes lehet.
- Gondoljatok vissza a *szex-jelzőlámpára* kitett aktusokra! Van-e olyan kártya, amit a mostani feladat után máshová tennétek, mert úgy gondoljátok, nem fér bele az egyenlőségen alapuló szex kereteibe?

3.4 A pornóban szereplő nők valódi körülményei

(Ez a feladat kihagyható.)

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Kinyomtatott kártyák a Függelékből 3.4 *Tények a pornóban szereplő nők körülményeiről* – kártyák.

A feladat célja: A feladat célja a résztvevők érzékenyítése a pornóban szereplő nők mindennapjairól szóló adatok segítségével. A résztvevők többnyire azokból a marketingszövegekből indulnak ki, amelyeket a pornóipar terjeszt a pornószínészek életéről (pl. „Sokat keresnek.”; „Azért csinálják, mert így ünneplik a szexualitásukat.”).

A feladat leírása: A résztvevők megkapják a 3.4 *Tények a pornóban szereplő nők körülményeiről* – kártyákat, és ezekről beszélgetnek irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Olvasd fel egyesével a kártyákon szereplő szövegeket!

1. A szereplők a képek és a videók felett soha nem rendelkezhetnek, mivel azok a pornóipar tulajdonát képezik, és a tulajdonosé lesz a terjesztés joga. A szereplőknek a felvételekből az egyszeri fizetésen kívül nem származik bevételük.
2. A pornóban szereplőket kötelezik arra, hogy olyan szexuális aktusokban vegyenek részt, melyekről határozottan azt nyilatkozták, hogy nem hajlandóak rájuk.
3. A pornóban szereplők többféle nemi úton terjedő betegséget kapnak el a forgatások során.

4. A pornó szereplőit folyamatosan fenyegeti az a veszély, hogy a leendő munkáltatóik megtalálják a róluk készült pornográf képeket és videókat, és emiatt elbocsátják őket.

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Mi a pontos kifejezés arra, ha valakit olyan szexuális aktusra köteleznek, amelyben nem akar részt venni?
- Mi a célja annak, hogy a pornóban szereplőket szándékosan olyan aktusra kötelezzék, melyekről már az első forgatás előtt azt nyilatkozták, hogy nem vállalják?
- Melyik adatot találjátok a legmeglepőbbnek?
- Melyik adatot találjátok a legfelháborítóbbnak?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Ezekkel az információkkal a legtöbb szereplő nincs tisztában az első forgatása előtt. A pornóipar nagyon fiatal lányokat céloz meg. A rendkívül hatékony propaganda azt terjeszti, hogy a lányok sokat kereshetnek könnyű munkával, és ők választják majd meg, hogy ki-vel és milyen szexjelenetet vállalnak.
- A producer és a rendező célja, hogy már az első pornóforgatáson megtörje a filmben szereplő lányokat. Ennek eszköze az, hogy olyan szexuális aktusokra kötelezzék őket, melyekről azt nyilatkozták, hogy nem vállalják.
- A pornószínészek gyakran napi több órán keresztül forgatnak. A forgatásokon történő erőszak komoly testi sérüléseket okoz a nőknek.
- A pornóipar a nőket átlagosan három hónapig használja. A felvételek viszont örökre az interneten maradnak.

3.5 Lezárás

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: papírcetli (15 db), golyóstoll (15 db).

A feladat célja: A foglalkozás lezárása, a még felmerülő kérdések megválaszolása és a legfontosabb üzenetek összefoglalása.

A feladat leírása: A résztvevők felírják egy cetlire, hogy mi az az egy-két legfontosabb üzenet, amit erről a foglalkozásról magukkal visznek. Akinek van kedve, megoszthatja a csoporttal is.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Kérdezd meg a résztvevőket, van-e még kérdésük a korábbi feladatokkal kapcsolatban!
2. Ossz minden résztvevőnek egy cetlit és egy tollat. Kérd meg őket, hogy írják fel rá azt az egy-két üzenetet, amit a mai foglalkozásról magukkal visznek. Mondd el nekik, hogy ezeket nem kötelező megosztaniuk, de kérdezz rá, van-e olyan, aki szeretné. Az üzeneteket most már ne beszéljétek meg, hanem csak felsorolás legyen, ha többen meg szeretnék osztani. A cetliket a résztvevők eltehetik.

4. FOGLALKOZÁS

BDSM – TÉVHITEK A SZADIZMUSRÓL A SZEXBEN

Foglalkozás témája: A BDSM, az erőszak és a pornó.

Korosztály: 15+.

Csoport létszáma: 15 fő (min. 5 – max. 25, az eszközök meghatározásánál, a csoportok beosztásánál 15 fővel számolunk).

Időtartam: 90 perc.

Feladatok száma: 5 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: A/4-es lap (2 db), A/3-as lap (1 db), A/2-es lap (1 db), golyóstoll (1 db).

Függelékéből: kinyomtatva 3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyák, 4.3 Az erőszak formái – lista (10 db).

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, Pornóipar és pornókultúra, A nemi erőszak kultúrája, valamint A pornókultúra hatása a szexre foglalkozásterv.

Fontos! Ezt a foglalkozást csak olyan csoportban tartsd meg, amely már részt vett a 3. Pornóipar és pornókultúra foglalkozáson.

Azért tartjuk fontosnak a BDSM-ről³ szóló foglalkozást, mert az egyre inkább az általános kultúra része, melyet népszerű videoklipek⁴ és olyan bestsellerek népszerűsítene, mint a közismert *A szürke ötven árnyalata*⁵. A téma szinte minden foglalkozáson felmerül, és a résztvevő gyerekek hozzák be. Igen gyakran az a kérdésük, hogy helyes-e azzal szadistának lenni, aki élvezi, ha bántják.

A szexuális fetisizmusból⁶ származó *fétis* szó teljesen jelen van a gyerekek gondolkodásában, és mintegy felmentésként használják bármilyen szituációban. Gyakran elhangzik például a következő kijelentés: „Neki az a fétise, hogy fojtogassák, úgyhogy akkor az rendben van”. Erre válasz a fordított megközelítés, ami többnyire elgondolkodtatja a gyerekeket. Visszakérdezünk, hogy elfogadhatónak tartják-e, hogy valakinek az legyen a „fétise”, hogy másokat fojtogasson?

Arra is felhívjuk a figyelmüket, hogy a vágyakat a kultúra formálja – például a pornón keresztül –, és hogy a BDSM az erőszakot erotizálja (vagyis szexuálisan izgatónak mutatja be), amivel azt éri el, hogy az erőszak elfogadottá váljon a szexben. Célunk, hogy a gyerekek felismerjék az erőszakot, és ezzel hozzájáruljunk annak megelőzéséhez. A BDSM kulturális hatásával szembe menni nem könnyű, mert a pornóipar a szeretet és az érzékiség jelmezébe öltöztette. Épp ezért fontos, hogy a gyerekeknek legyenek eszközeik arra, hogy felismerjék és megkülönböztessék a valóban szeretetteljes viselkedést az erőszaktól.

³ Angol mozaikszó: *bondage, discipline, domination, submission, sadism and masochism*. Jelentése leköötözés, fegyelmezés, uralkodás, alávetettség, szadizmus és mazochizmus. lásd 2.2 Pornóipar és pornókultúra)

⁴ Pl. Rihanna – S&M, Christina Aguilera – *Not myself tonight*, Lady Gaga – *Bad romance*.

⁵ E. L. James: *A szürke ötven árnyalata*, Budapest: Libri (2016).

⁶ Szexuális fetisizmus: a test valamely részére, vagy a vele érintkező tárgyakra irányuló nemi vágy. Szélesebb jelentésben bármely viselkedésmóddal, viszonyrendszer, helyzet, amely nemi izgalmat okoz.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek tudatosítják, hogy a pornó és a szexuális kultúra eroti-
zálja az erőszakot.
- A gyerekek tudatosítják, hogy joguk van az erőszakmentes szexhez.
- A gyerekek felismerik, hogy a pornó és a BDSM átírja a szexualitás és
a szeretet definícióját, és összeférhetővé teszi őket az erőszakkal.

Képesség

- A gyerekek felismerik a hatalmi viszonyokat, tudják azonosítani a
hatalmi pozícióban lévőket, és állást foglalnak amellett, hogy a hata-
lommal való visszaélés nem elfogadható.
- A gyerekek meg tudják különböztetni a szeretetteljes szexuális visel-
kedést az erőszakos, elnyomó szexuális viselkedéstől.

Attitűd

- A gyerekek elsajátítják a szexuális gyakorlatokhoz való kritikus hoz-
záállást, és felismerik, hogy a szex nem magánügy, valamint szexuá-
lis életük és a kultúra kölcsönösen hatnak egymásra.
- A gyerekek megkérdőjelezzik az erotizált erőszak létjogosultságát az
egyenlőségen alapuló szexuális gyakorlatban, és kritikusan állnak az
úgynevezett fétisekhez.

4.1 A hatalom fogalma – bevezető feladat

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 1 db A/2-es lap, 1 db filctoll.

A feladat célja: A résztvevők feltérképezik, hogy mi jelent hatalmat
a társadalmunkban. A résztvevők felismerik, hogy a hatalmi külön-
bségeket lehet helyesen is használni, de lehetőséget teremtenek a visz-
szaélésre is.

A feladat leírása: A résztvevők először összegyűjtik azokat a tényező-
ket, amelyek hatalmat biztosítanak valakinek; majd példákat keres-
nek a hatalom pozitív felhasználásának módjaira, és végül a hatalmi
visszaélésekre.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Írd fel a lap tetejére a *hatalom* szót. Alatta oszd a lapot három egyenlő
oszlopra.

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy soroljanak fel olyan tényezőket,
amelyek hatalmat adnak valakinek. Ezeket írd fel az első oszlopba.
2. Kérd meg a résztvevőket, hogy mondjanak példákat arra, hogyan
lehet a hatalmat jó módon felhasználni. Ezeket írd fel a második
oszlopba.
3. Kérd meg a résztvevőket, hogy mondjanak példákat a hatalommal
való visszaélésre. Ezeket írd fel a harmadik oszlopba.

4.2 A BDSM eszközei és az erőszak

Időtartam: 15-20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A/3-as lap, filctoll.

A feladat célja: Bemutatni, hogy a BDSM-ben használt eszközök alapvetően erőszakos, hatalmi szempontból egyenlőtlen helyzetekben használt tárgyak. A résztvevők felismerik, hogy a BDSM az erőszakot és a hatalommal való visszaélést szexuálisan kíváncsnak állítja be.

A feladat leírása: A résztvevők a BDSM alapvető eszközeinek eredeti használatáról, kontextusáról beszélgetnek.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Írd fel a lapra a *bilincs*, *korbács*, *maszk*, *kötél* szavakat. Mondd el a résztvevőknek, hogy ezek a BDSM alapvető eszközei, és hogy ebben a feladatban ezek eredeti használatáról fogtok beszélgetni.

Elképzeltethető, hogy a résztvevők nem ismerik a BDSM kifejezést.
– Magyarázd el nekik, hogy mit jelent ez a mozaikszó.

Vezess le egy beszélgetést a résztvevőkkel a következő irányító kérdések segítségével:

- Mire valók ezek az eszközök eredetileg? Hol használják őket? (Pl. a bilincset arra használják a rendőrök, hogy korlátozzák viselőjének mozgását, és így az irányítható legyen.)
- Ki használja ezt az eszközt és ki ellen? Milyen a kapcsolat kettejük között? (Pl. a korbácsot a szolgák és a gyerekek fenyegetésére. A rabszolgatartó vagy a ház ura ezzel az eszközzel gyakorolta a hatalmát.)

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Ezeknek a tárgyaknak a célja a szabadságkorlátozás, a kontrollgyakorlás és a fenyegetés. A hadviselés, a kínzás, a bűnüldözés és a terrorizmus használati eszközei. A BDSM-ben szintén szabadságkorlátozásra, kontrollgyakorlásra, fenyegetésre használják ezeket a tárgyakat, az a különbség, hogy szexuális vágyat kapcsolnak ezekhez a tevékenységekhez, valamint a hatalomgyakorló és az alárendelt fél szerepéhez. A BDSM az erőszakos viselkedést és a hatalommal való visszaélést szexuálisan kíváncsnak állítja be, így ezzel hozzájárul az erőszak és az elnyomás normalizálásához.

4.3 A BDSM és az erőszak erotizálása

Időtartam: 15-20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Függelékéből kinyomtatva 10 példányban a 4.3 Az erőszak formái – lista.

A feladat célja: A résztvevők felismerik, hogy a BDSM a hatalommal való visszaélést, az erőszakot tünteti fel szexuálisan kíváncsnak, valamint azt terjeszti, hogy az erőszak elfogadható, ha abba mindkét fél beleegyezik. A résztvevők felismerik, hogy a BDSM a szeretet definícióját is átalakítja, és a szeretetben, a szeretetteljes (szexuális) kapcsolatokban is elfogadhatóvá teszi az erőszakot.

A feladat leírása: A résztvevők szókapcsolatokat képeznek az erőszak különböző formái és az *erotikus* jelző összekapcsolásával. Ezután a résztvevők arról beszélgetnek, hogy hogyan erotizálja, és ezzel normalizálja a BDSM az erőszakot a szexualitásban.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Oszd ki a résztvevőknek a 4.3 Az erőszak formái – listát. Háromával kapjanak egy listát úgy, hogy mindenki jól láthassa. Kérdezd meg őket, hogy van-e olyan szó, amit nem értenek.
2. Kérd meg a résztvevőket, hogy nézzék végig a listát, és illesszék be gondolatban mindegyik szó elé azt, hogy *erotikus* (pl. erotikus fenyegetés).

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Az *erotikus* jelző nélkül hogyan hangzanak ezek a kifejezések? Milyen érzések fűződnek hozzájuk, milyen helyzetekben fordulnak elő?

- Amikor gondolatban beillesztettétek az *erotikus* jelzőt a szavak elé, létrejött-e olyan szókapcsolat, amit már hallottatok?
- Mi változott meg, amikor beraktátok elé az *erotikus* jelzőt? Elfogadhatóbb lett-e a kifejezés ezáltal? Miért?
- Valóban más-e, elfogadható-e fájdalmat okozni, ha az szex közben történik?
- Ha a szex a szeretet kifejezésének egyik formája, akkor hogyan hat a szeretet definíciójára a BDSM, amelyben az erőszak szexinek van feltüntetve?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A BDSM az erőszak teljes skálájáról azt a képet festi, hogy az lehet szexuálisan kíváncsnak; hogy normális és megengedett arra vágyni, hogy valaki erőszakot gyakoroljon mások felett, illetve arra, hogy mások erőszakot gyakoroljanak rajta. A BDSM felfogása szerint az erőszakos szexuális viselkedés nem elkerülendő, hanem nagyon is követendő.
- A BDSM azzal magyarázza az erőszakelkövetést és a hatalomgyakorlást, hogy a szexben két egyenlő fél vesz részt, akik beleegyeztek a szadista szexbe, és hogy bármikor kiléphetnek a helyzetből, ha már nem akarják folytatni. Azonban az emberek nem maguktól találják ki, hogy erőszakos szexet szeretnének. Kultúránkban az erőszak folyamatosan jelen van, a pornóipar pedig nagyon sok pénzt fektet abba, hogy az erőszakot szexuálisan kíváncsnak állítsa be.
- A BDSM a szeretet definíciójára is hat. Gyakorlatilag összeférhetővé teszi a nyilvánvaló erőszakot, a fájdalomkøozást és a szeretetet.

4.4 Megengedhető-e a szadizmus a szexben?

Időtartam: 20 perc (érvek gyűjtése 5 perc, vita 5 perc, beszélgetés 10 perc).

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül, majd két kis csoportban folytatódik a munka. Végül visszaáll a nagy kör, melynek közepére két szék kerül egymással szemben.

Eszközök: A/4-es lap (2 db), golyóstoll (2 db).

A feladat célja: A feladat célja, hogy a résztvevők minél több pro és kontra érvet gyűjtsenek össze. Ebben a feladatban a szadizmuson és a fájdalmat okozó félen van a hangsúly. A szimulált vitában a gyerekek felismerhetik, hogy milyen üzeneteket közvetít felénk a kultúra a szadista szex elfogadhatóságáról, és tapasztalatot szereznek abban, hogyan lehet ezek ellen érvelni.

A feladat leírása: A résztvevők egy megrendezett vitában érvelnek a szadista szex jogosultsága mellett és ellen.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Alkoss két csoportot a résztvevőkből. Az egyik csoport amellel fog érvelni, hogy jogos a szexben kiélni szadista vágyakat („A” csoport), a másik csoport pedig amellel, hogy nem („B” csoport). Mondd el nekik, hogy itt most nem a saját véleményük alapján foglalnak állást, hanem a feladatban kapott álláspont alapján. A csoportokat véletlenszerűen oszd be, semmiképp a résztvevők véleménye alapján! Ismerd el, hogy nehéz olyan álláspont mellett érvelni, amivel az ember nem ért egyet, viszont alkalmat ad arra, hogy végiggondolják a másik fél ellenérveit. A csoportoknak 5 perce van érveket gyűjteni egy papírra.

Instrukciók az A csoportnak:

- Gyűjtsetek érveket arra, hogy jogos a szexben kiélni a szadista vágyakat! (pl. „Ha csak így tud szexuálisan kielégülni, akkor jogos.”)
- Miután összegyűjtöttétek az érveket, válasszatok ki három képviselőt a csoportból.
- A vita három körös: az első körben egy-egy ember érvel mindkét csoportból, egyenként max. 60 másodpercük van érveiket felsorakoztatni. Az érvelőket nem lehet félbeszakítani. A második körben szintén egy-egy ember érvel a két csoportból, a vita szabályai ugyanazok. A második körben az érvelők reagálhatnak az első körben elhangzott érvekre is. A harmadik kör az utolsó. Ugyanazok a szabályok, mint az első két körben, de ekkor az érvelőknek le kell zárniuk a vitát akkor is, ha nem egyeznek meg.

Instrukciók a B csoportnak:

- Gyűjtsetek érveket arra, hogy soha nem jogos a szexben kiélni a szadista vágyakat! (Pl. „A szex mivel a szeretet kifejezése, soha nem okozhat fájdalmat a partnernek.”; „A hatalommal való visszaélés és az egyenlőségi szex nem férnek össze.”; „Az, aki fájdalmat akar valakinek okozni, nem megbízható.”)
- Miután összegyűjtöttétek az érveket, válasszatok ki három képviselőt a csoportból.
- A vita három körös: az első körben egy-egy ember érvel mindkét csoportból, egyenként max. 60 másodpercük van érveiket felsorakoztatni. Az érvelőket nem lehet félbeszakítani. A második körben szintén egy-egy ember érvel a két csoportból, a vita szabályai ugyanazok. A második körben az érvelők reagálhatnak az első körben elhangzott érvekre is. A harmadik kör az utolsó. Ugyanazok a szabályok, mint az első két körben, de ekkor az érvelőknek le kell zárniuk a vitát akkor is, ha nem egyeznek meg.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

Miután lejárt az érvek gyűjtésére szánt idő, kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a nagy körbe, és a kör közepére tegyél be két széket egymással szemben. Ezeken foglaljanak helyet az első érvelők.

Vezesd fel a vitát a következő szavakkal:

A mai vitában arra a kérdésre keressük a választ, hogy jogos-e a szexben kiélni sadista vágyakat. Mindkét oldal képviselőit meghívtuk a vitára. Sikerül-e vajon egyetértésre jutniuk? A vita szabályai a következők. Először az A csoport képviselője érvelhet az álláspontja mellett egy percben, ezután a B csoport képviselője sorolja fel az érveit. Jelezni fogom az érvelőknek, amikor az utolsó 5 másodpercbe lépnek, hogy lekerekíthessék mondandójukat.

Mérd az időt, és ne hagyd, hogy az érvelők túllépjék az egy percet. Miután lement az első kör, kérd meg a második körben érvelőket, hogy foglaljanak helyet a székeken. Vezesd le az ő körüket ugyanúgy, mint az elsőt, majd a harmadikat is, annyi különbséggel, hogy a második körben reagáljanak az első körben elhangzott érvekre is, a harmadik körben pedig zárják le a vitát.

A vita után kérd meg a résztvevőket, hogy lépjenek ki a szerepük-ből, és a beszélgetésben saját véleményük alapján vegyenek részt.

Vezess le egy beszélgetést a következő kérdések segítségével:

- Melyik álláspont mellett volt könnyebb érvelni? Miért?
- Melyik álláspont mellett ismertetek már korábban érveket?
- Nehéz volt-e olyan álláspont mellett érvelni, ami nem a tiétek?
- Mit gondoltok a vita után, jogos-e a szexben sadista vágyakat kiélni?
- Melyik elhangzott érvet találjátok a legmeggyőzőbbnek? Melyiket használnátok foglalkozáson kívüli vitában is?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A szex azért nem magányügy, mert a média és a pornóipar nagy erővel dolgozik azon, hogy a szexualitást megváltoztassa, az igényeket erőszakossá tegye, annak érdekében, hogy növelje a bevételt.

Az erőszak nem magányügy, így az erőszakos szex sem az. A BDSM-nek egyre nagyobb kampánya van, ami az erotikus könyvekkel, videoklipekkel azoknak az életébe is beszivárog, akik nem néznek pornót.

- A BDSM-ben elvileg az legitimálja az erőszakot, hogy mindkét partner beleegyezik. Azonban a hatalmi különbségek és a pornóipar üzenete, amely szerint az erőszakot élvezni kell, gyakorlatilag lehetlenné teszik a teljes kölcsönösséget és az őszinte beleegyezést is, ami könnyen hatalmi visszaélésnek ad teret. A BDSM-ben a hatalmi szerepek elvileg változtathatók, és előfordul, hogy a nők kerülnek a domináns szerepbe, azonban semmilyen szerepjáték nem képes felszámolni a valódi hatalmi különbségeket. A beleegyezést pedig azért nem lehet beleegyezésnek hívni, mert egy olyan szexuális kultúrában, amelyben a nők azt tanulják, hogy az erőszakos, fájdalmas szexet is tűrniük, sőt élvezniük kell ahhoz, hogy férfiak kívánják őket, ott az erőszak nélküli, szeretetteljes, kölcsönösségen alapuló szexualitás gyakran nem elérhető, és sok embernek nincs is róla tapasztalata.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

- Előfordulhat, hogy vannak olyan résztvevők a csoportban, akik nagyon védik azt az álláspontot, hogy ha valaki azt szereti, hogy bántják szex közben, akkor elfogadható az erőszakos viselkedés. Az is gyakori lehet, hogy egy lány ragaszkodik ehhez. Ilyenkor sejteni lehet, hogy volt már része erőszakos szexuális élményben, és az is előfordulhat, hogy megosztja, hogy a barátja miket szokott vele csinálni. Ilyenkor semmiképp ne használd példának a résztvevő személyes történetét! Igyekezz általánosságban válaszolni az egész csoportnak, és válaszaiddal képviseld továbbra is az erőszakmentes szexualitást.

4.5 Lezárás

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Függelékből kinyomtatva 3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyák.

A feladat célja: A résztvevők alkalmazzák azt a szemléletet, hogy az erőszak akkor is erőszak, ha szexuálisan kíváncsnak mutatják be. A résztvevők belátják, hogy az erőszakos szex és az egyenlőségi, szerepteljes szexuális viselkedés nem férnek össze.

A feladat leírása: A résztvevők a 3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyákon található szexuális aktusokból kiválasztják azokat, amelyek erőszakmentesek.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Oszd ki a résztvevőknek a 3.2 Szex-jelzőlámpa – kártyákat. Mindenki kapjon párat. Kérd meg a résztvevőket, hogy válasszák ki azokat a kártyákat, amelyeken erőszakmentes szexuális tevékenység szerepel, és tegyék be a kör közepére. Amikor kész vannak, kérd meg őket, hogy járják körbe a kártyákat.

Zárd le a foglalkozást a következő kérdések segítségével:

- Van-e olyan erőszakmentes szexuális viselkedés, ami itt nem szerepel, de hozzátennétek a listához?
- Van-e kérdések a foglalkozással kapcsolatban?

5. FOGLALKOZÁS

A NEMI ERŐSZAK ÉS A SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉS

Foglalkozás témája: A nemi erőszak kultúrája, a nemi erőszak, a szexuális visszaélések és a társadalmi nemi szerepek.

Korosztály: 14+.

Csoport létszáma: 30 fő (min. 15 - max. 36; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 30 fővel számolunk).

Időtartam: 80 perc

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: A/3-as lap (6 db), filctoll (4db), A/2-es lap (1 db).

Függelékből: 5.2 Tények a nemi erőszakról – kártyák, 5.3 Szexuális helyzetek – állítások, 5.4 A nemi erőszak kultúrája – kártya.

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, A nemi erőszak kultúrája, Prostitúció.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek definiálják, hogy mi a nemi erőszak, és rendelkeznek adatokkal a nemi erőszak előfordulásának gyakoriságáról és más aspektusairól.
- A gyerekek tudják, hogy a nemi erőszak a férfiak által elkövetett nők és gyerekek elleni erőszak egyik formája.

Képesség

- A gyerekek be tudják azonosítani az áldozathibáztatást a kultúra nemi erőszakról adott üzeneteiben.
- A gyerekek felismerik, melyek azok a tényezők egy szexuális helyzetben, amelyek teret adhatnak a hatalommal való visszaélésre.

Attitűd

- A gyerekek beszélgetést kezdeményeznek a nemi erőszakról, a szexuális visszaélésről és az egyenlőségi szexről. Érvelésükben megnevezik a hatalmi viszonyokat és a hatalommal való visszaélést.
- A gyerekek a nemi erőszak felelősségét az elkövetőre helyezik.
- A gyerekek beszélgetést kezdeményeznek az elkövető felelősségéről, és megkérdőjelezzik a korosztályuk szexuális viselkedését.

5.1 A nemi erőszak a közvéleményben – bevezető feladat

Időtartam: 20 perc (a feladat 1. része 7 perc, a 2. része 4 perc, a 3. része 10 perc).

Forma: Két kis csoportban ülnek, majd újra nagy körbe rendeződnek.

Eszközök: A/3-as lap (2 db), filctoll (2 db), A/2-es lap (1 db).

A feladat célja: A résztvevők összegyűjtik azokat az üzeneteket, amelyeket már hallottak a nemi erőszakról. A cél azt felmérni, hogy milyen előzetes tudásuk van a témáról. A résztvevők pedig az elkészült lista alapján fogják elemezni, hogyan nyilvánul meg a közvélemény a nemi erőszakról, annak elkövetőiről és áldozatairól.

A feladat leírása: A résztvevők összegyűjtik egy lapra, hogy milyen információkat, üzeneteket hallottak eddig a nemi erőszakról, majd ezeket kérdések segítségével elemzik.

A feladat produktuma: *Üzenetek a nemi erőszakról lista.*

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Alkoss a csoportból két kis csoportot! Mindegyik csoportnak adj egy A/3-as lapot és egy filctollat.

Instrukciók a kis csoportoknak:

- Gyűjtsétek össze, hogy mit tudtok a nemi erőszakról! Miket hallottatok róla a tévében, a hírekben, miket tudtatok meg az internetről? Mi hangzik el a nemi erőszakról a népi bölcsességekben, a közmondásokban, a viccekben? Írjátok fel a kulcsszavakat vagy a teljes példákat a lapra! 7 perctek van megalkotni a listát.

- Válasszatok ki két embert a csoportból, akik majd bemutatják a listát a másik csoportnak.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

1. Amikor letelt a csoportok ideje, kérd meg először az első csoport, majd a második csoport képviselőit, hogy mutassák be a listájukat a másik csoportnak 1–2 percen!
2. Tedd ki a két listát jól látható helyre, majd az A/2-es lapot oszd fel két oszlopra.
  - Kérd meg a résztvevőket, hogy sorolják fel azokat a példákat a kis csoportok listáiról, amelyek megengedőek, felmentőek a nemi erőszakkal szemben (pl. azokat, amelyek arról szólnak, hogy a nemi erőszak az áldozat hibája, vagy amelyekben a nemi erőszak olyan eseményként van feltüntetve, mint aminek be-következtét az elkövetőnek nem állt módjában megakadályozni). Ezeket írd fel az A/2-es lap első oszlopába.
  - Kérd meg a résztvevőket, hogy sorolják fel azokat a példákat, amelyek elítélik a nemi erőszakot (pl. az elkövetőt nevezik meg felelősként), ezeket írd fel a második oszlopba.

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Szerintetek melyik hozzáállás jellemzőbb a kultúránkban a nemi erőszakkal szemben, a megengedő vagy az elítélő?
- Lányok vagy inkább fiúk a nemi erőszakról szóló üzenetek célcsoportja? Kinek szólnak a példák, amiket felsoroltatok?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Azokat az üzeneteket, megközelítéseket, amelyek a nemi erőszak felelősségét az áldozatra helyezik, vagy amelyek elsősorban a nőktől várják a nemi erőszak megelőzését, áldozathibáztatásnak hívjuk. Az áldozathibáztatás felmenti az erőszak elkövetőit, és azoktól várja az erőszak megelőzését, akik nem felelősek az erőszakért.

5.2 Tények a nemi erőszakról

Időtartam: 25 perc (A feladat 1. pontja 7 perc, a 2. pontja 8 perc, a 3. pontja 10 perc).

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül, majd két kis csoportban, majd újra a nagy körben.

Eszközök: A/3-as lap (4 db), filctoll (4 db), függelékéből az *5.2 Tények a nemi erőszakról – kártyák*, az 5.1-es feladat során elkészült *Üzenetek a nemi erőszakról lista*.

A feladat célja: A résztvevők megismernek olyan adatokat, tényeket a nemi erőszakról, amelyekről tévhitek keringenek a társadalomban. A résztvevők felismerik, hogy nagyon sok nő válik nemi erőszak áldozatává, és nagyon sok férfi követ el nemi erőszakot vagy szexuális visszaélést. A résztvevők az erőszak elkövetését nem biológiai tulajdonságokkal magyarázzák, hanem tanult viselkedésmintákkal.

A feladat leírása: A résztvevők kis csoportokban elemeznek egy-egy adatot, tény a nemi erőszakról, majd nagy csoportban beszélgetnek a felmerülő kérdésekről.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

1. Alkoss 4 kisebb csoportot a résztvevőkből! Minden csoportnak ossz egyet az *5.2 Tények a nemi erőszakról – kártyákból*, illetve adj egy A/3-as lapot és egy filctollat.

Instrukciók a kis csoportoknak:

- Olvassátok el a kártyán található szöveget, és írjatok egy jegyzetet róla a következő kérdések alapján. Válasszatok ki egy szóvivőt a csoportból, aki a kiscsoportos munka után bemutatja a listát a többi csoportnak.

- Mit állít a kártyátok a szexről? Mit a nemi erőszakról?
- Mit állít a kártyátok a nemi erőszak elkövetőjéről és áldozatáról?
- Ismertétek korábban a kártyán lévő adatot és állítást? Milyen érzést kelt bennetek?

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

2. Miután az idő lejárt, kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a nagy körbe. A kis csoportok képviselői mutassák be egy-két percben a kártyájukat és az elkészült listát a többieknek, majd tegyék a kör közepére.

Vezess le egy beszélgetést

a következő iránítók kérdései segítségével:

- Melyik kártya hordozott számotokra új információt?
- Melyik kártya volt számotokra a legmeglepőbb?
- Hogyan határoznátok meg, mi a nemi erőszak?
- Melyek azok az üzenetek az 5.1-es feladatban összegyűjtött listán, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a nemi erőszak olyan gyakori legyen, ahogy azt a kártyákon szereplő adatok állítják?
- Melyek azok az üzenetek az 5.1-es feladatban összegyűjtött listán, amelyek az elkövetőt teszik felelőssé az erőszakért?
- Melyek azok az üzenetek az 5.1-es feladatban összegyűjtött listán, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a férfiak kevesebb nemi erőszakot kövessenek el? Meg tudnátok fogalmazni hasonló üzeneteket?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A nemi erőszak áldozatai leginkább nők és gyerekek; a nemi erőszak elkövetői a legtöbb esetben férfiak.
- A nemi erőszaknak sokféle formája van. A társadalom gyakran csak azt a formát tartja nemi erőszaknak, amelyet idegen követ el közterületen, miközben fegyverrel fenyegeti meg az áldozatot. Azonban sokszor még ebben az esetben sem hisznek a nőnek, akinek magyarázatot kell adnia, miért nem állt ellen. Nemi erőszaknak számít

minden olyan szexuális közeledés és érintés, amit a másik fél nem akar. Minden olyan eset is nemi erőszaknak számít, amelyben az áldozatnak a hatalmi különbségek miatt nincs lehetősége ellenállni. Ide tartozik minden szexuális cselekedet, amelyet felnőtt kezdeményez egy kiskorúval; valamint minden függő viszonyban felmerülő szexuális cselekedet is (pl. főnök és beosztott, tanár és diák, prostituált-használó és prostituált között).

- A nemi erőszaknak sokféle definíciója létezik. Fontos tudni, hogy csak az számít egyenlőségen és kölcsönösségen alapuló szexuális tevékenységnek, amelyben mindkét fél teljes lelkesedéssel vesz részt. Tehát minden olyan szexuális aktus, amihez győzködni kell a partnert, a nemi erőszak skáláján található és szexuális visszaélésnek számít.
- A nemi erőszak kultúrája a nemi erőszakért az áldozatot teszi felelőssé. A nemi erőszak kultúrája a nőnek azt a szerepet szánja a szexben, hogy a férfit kielégítse, akkor is, ha az erőszakos, nem veszi figyelembe az ő igényeit, vagy olyankor akar szexelni, amikor a nőnek semmi kedve hozzá.
- A nemi erőszak elkövetői nem biológiai magyarázatok miatt követnek el nemi erőszakot: azaz a férfiak nem hajlamosabbak genetikailag az erőszakra, és nem akarják jobban a szexet, mint a nők. Ezek tanult viselkedésformák és elvárások, amelyeket meg lehet változtatni.

5.3 Mi számít szexuális visszaélésnek?

Időtartam: 25 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Függelékből 5.3 Szexuális helyzetek – állítások.

A feladat célja: A feladat célja, hogy a résztvevők tapasztalatot szerezzenek szexuális helyzetek elemzésében a hatalmi különbségek alapján, és meg tudják állapítani, felmerülhet-e az adott helyzetben a szexuális visszaélés gyanúja. A feladat célja, hogy a résztvevők elsajátítsanak olyan alapelveket, amelyek segítségével felismerik a szexuális visszaélést vagy az arra lehetőséget adó tényezőket. A feladatnak nem célja, hogy a résztvevők pontos ítéletet hozzanak az egyes helyzetekben.

A feladat leírása: A résztvevők konkrét szexuális helyzeteket elemeznek egy térbeli skála segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Kérd meg a csoportot, hogy álljanak a terem egyik felébe. Mondd el nekik, hogy most állításokat fogsz nekik felolvasni, amelyek szexuális helyzeteket írnak le. Nekik az a feladatuk, hogy megállapítsák, szexuális visszaélés történt-e az adott helyzetben. Képzeltessen a terem két fala közé egy egyenest. Az egyik fal jelöli az egyenes egyik végpontját, amelyen az áll, hogy „*egyértelműen szexuális visszaélés történt*”, a másik fal jelöli a másik végpontot, amely azt jelöli, hogy „*biztosan nem történt szexuális visszaélés*”. Az állítás felolvasása után helyezkedjenek el ahhoz a falhoz közelebb, amely jobban képviseli a véleményüket. Ha azt gondolják, hogy teljesen egyértelmű, hogy visszaélés történt, akkor álljanak nagyon közel ahhoz a falhoz, amely ezt a végpontot jelöli. Ha csak gyanítják, hogy történhetett visszaélés, akkor álljanak távolabb a faltól.

Válassz ki 6–7 állítást az 5.4 Szexuális helyzetek függelékéből az időkeret és a csoport tudása alapján, és egyesével olvasd fel őket. Minden állítás után hagyj időt arra, hogy mindenki megtalálja a helyét az egyenesen, és minden állítás után vezess le egy rövid beszélgetést néhány résztvevővel a következő kérdések alapján:

- Hogyan döntöttetek el, hogy hova álljatok?
- Milyen tényező van ebben a szexuális helyzetben, ami okot adhat arra, hogy visszaélésre gyanakodjatok?
- Milyen további információra lenne szükségetek ahhoz, hogy biztosak legyetek benne, nem történt visszaélés?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- Minden olyan szexuális helyzetben, amikor az egyik fél döntésképtelen – részeg, kába, alszik –, nagy valószínűséggel szexuális visszaélés történik. Aki nem tud döntéseket hozni – pl. arról, hogy hogyan jusszon haza –, az nem tud döntést hozni arról sem, hogy akar-e szexelni, vagy arról, hogy hogyan akar szexelni.
- Minden olyan helyzetben, ahol valamiféle meggyőző technikára – kérés, sértődés, érzelmi zsarolás – van szükség az aktushoz, szexuális visszaélés történik. Az egyenlőségen alapuló szexben mindkét fél lelkesen vesz részt a teljes szexuális tevékenységben.
- Azokban a szexuális helyzetekben, amikor egy fiú hirtelen behatol, partnere felkészítése és beleegyezése nélkül – akár vaginális behatolásról van szó, akár vaginális behatolásból átvált anális vagy orális behatolásba –, szexuális visszaélésről beszélünk. A hirtelen behatolás gyakran fájdalmas lehet, akár fertőzésveszélyes is, ráadásul a fizikai pozícióból fakadóan ilyenkor a fiú gyakran erőfölénybe kerül, ami korlátozó partnere számára. A kiszolgáltatottságot a helyzet hirtelensége fokozza.
- Minden esetben szexuális visszaélésről beszélünk, amikor a fiú akadályozza a fogamzásgátlást (pl. lehúzza az óvszert vagy eldugja a lány fogamzásgátló tablettáját). **Egyre gyakoribb, hogy a fiúk nem hajlandóak óvszerrel szexelni, vagy lehúzzák azt szex közben a lány tudta nélkül.**

5.4 Lezárás

Időtartam: 5 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Függelékből az 5.4 A nemi erőszak kultúrája – kártya kinyomtatva.

A feladat célja: A résztvevők reflektálnak arra, hogy a nemi erőszak kultúrájában a lányok (a potenciális áldozatok) felelőssége, hogy elkerüljék a nemi erőszakot, miközben közben arra tanítják őket, hogy mindent fogadjanak el a fiúktól. A résztvevők felismerik, hogy az erőszakot megelőzni csak úgy lehet, ha az elkövető nem követi el.

A feladat leírása: A résztvevők közösen ötleteket gyűjtenek azzal kapcsolatban, hogy milyen üzeneteket kellene megtanítani a fiúknak annak érdekében, hogy a lányok ne potenciális áldozatok legyenek a szexben; valamint arra, hogy milyen üzeneteket kellene a lányoknak valóban megtanulniuk, hogy kevésbé legyenek kiszolgáltatottak.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Olvasd fel a csoportnak a kártyán szereplő szöveget, majd tedd ki a kör közepére.

Zárd a foglalkozást a következő kérdésekkel:

- Mit jelent ez a mondat? Hogyan jelenik meg ez a lányok életében, mondjatok rá példákat!
- Mit gondoltok a mai foglalkozás után, melyek azok az üzenetek, amelyeket valóban meg kell tanítani a lányoknak ahhoz, hogy ne legyenek annyira kiszolgáltatottak a szexuális visszaéléseknek? (Pl. „Nem attól értékes egy lány, hogy egy fiú akar-e vele szexelni”;

„Az a fiú, aki erőszakoskodik vele, nem szereti és nem fog rá egyenlő emberként tekinteni”). Mit kell a fiúknak megtanítani annak érdekében, hogy a lányok egyenlő partnerként vehessenek részt a szexben?

6. FOGLALKOZÁS

A NEMI SZEREPEK ÉS AZ EGYENLŐSÉGEN ALAPULÓ SZEX

Foglalkozás témája: A nemi szerepeken alapuló elvárások, a nemi szerepekből fakadó egyenlőtlenségek a szexben.

Korosztály: 13+.

Csoport létszáma: 30 fő (min. 15 - max. 36; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 30 fővel számolunk).

Időtartam: 70 perc.

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: 5x4 cm-es cetli (30 db), golyóstoll (30 db), A/3-as lap (1 db), két kartonfigura (kb. 1 méter magas, 30 cm széles, az egyik lányt formáz, a másik fiút).

Függelék: 6.3 A nemi szerepek és a szex – állítások külön lapokra kinyomtatva.

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, A nemi erőszak kultúrája, Pornóipar és pornókultúra.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek tudják, hogy létezik férfi és női nemi szerep, ennek köszönhetően a lányok és a fiúk különböző nevelést kapnak. Az eltérő bánásmód különböző viselkedésmintákat alakít ki.
- A gyerekek felismerik, hogy a nemi szerepek mindkét nemre nézve korlátozóak, és a lányok alá vannak rendelve a fiúknak.
- A gyerekek felismerik, hogy a nemi szerepekből fakadó különbségek a lányok számára hátrányos egyenlőtlenségeket okoznak a szexben is. A lányok szexualitása a fiúk kiszolgálására épül.
- A gyerekek azonosítják a nemük miatt rájuk nehezedő nyomást és az elvárások forrásait.

Képesség

- A gyerekek konkrét szexuális helyzetekben képesek felismerni a nemi szerepekből fakadó különbségeket.
- A gyerekek irányelveket fogalmaznak meg, amelyek elutasítják a nemi szerepekhez fűződő hagyományos elvárásokat és az abból fakadó egyenlőtlenségeket, valamint az egyenlőségen alapuló szexuális életre törekednek.

Attitűd

- A gyerekek megkérdőjelezzik a nemi szerepekből fakadó elvárásokat, előnyöket (fiúk) és hátrányokat (lányok).

6.1 A nemi szerepek a mindennapokban – bevezető feladat

Időtartam: 7 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 5×4 cm-es cetli (30 db), golyóstoll (30 db).

A feladat célja: A résztvevők úgy hangolódnak rá a foglalkozásra, hogy saját emlékeket elevenítenek fel a nemi szerepekkel kapcsolatban. Ebben a feladatban tudatosítják, hogy a *fiússág* és a *lányosság* kategóriája alapján a társadalom elvárásokat támaszt feléjük. Ők is úgy tekintenek magukra, hogy megfelelnek-e ezeknek az elvárásoknak.

A feladat leírása: A résztvevők leírnak maguknak olyan élményeket, amelyekben a nemük alapján vártak el tőlük valamilyen viselkedést. Ezután olyan példát írnak fel, amikor rosszul érezték magukat amiatt, hogy nem a nemüknek megfelelően viselkedtek.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Mindenkinek ossz egy cetlit és egy tollat.

Instrukciók a résztvevőknek:

- A cetlit magatoknak íjátok, nem kell megmutatnotok senkinek. Ha kész vagytok, tegyétek el magatoknak.
- Írjátok fel a cetlire egy példát, amikor felszólítottak vagy tiltottak számotokra valamilyen viselkedést, mondván, hogy a fiúktól/lányoktól ez a helyes.
- Írjátok példát arra, amikor rosszul éreztétek magatokat amiatt, mert nem viselkedtetek elég fiúsan/lányosan.

6.2 A nemi szerepek alapján elvárt viselkedésminták

Időtartam: 32 perc (a feladat 1. pontja 7 perc, a 2. pontja 15 perc, a 3. pontja 10 perc).

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A/3-as lap, két kartonfigura (kb. 1 méter magas, 30 cm széles, az egyik lányt formáz, másik fiút).

A feladat célja: A résztvevők tudatosítják, hogy a fiúk és a lányok felé teljesen más elvárásokat támaszt a kultúra, és azonosítják, hogy a nemi szerepek alá-fölérendelt viszonyt hoznak létre közöttük. Ennek hatására a fiúk olyan viselkedésmintákat sajátítanak el, amelyekkel a lányok fölé helyezkednek, a lányok pedig olyan viselkedésmintákat, amelyekkel ezt elfogadják.

A feladat leírása: A résztvevők megnevezik azokat a forrásokat és tényezőket, amelyek elvárásokat közvetítenek feléjük az alapján, hogy fiúk vagy lányok. Ezután a résztvevők összegyűjtik, hogy milyen elvárásokat támaszt a kultúra a fiúk és a lányok felé.

A feladat produktuma: A fiú és a lány kartonfigura.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Kérd meg a résztvevőket, hogy soroljanak fel olyan tényezőket, amelyek befolyásolják őket abban, hogy milyen fiúk, illetve lányok legyenek (pl. a reklámok, a fiúknak és a lányoknak árult játékok és ruhadarabok, a szülők elvárásai). Írd fel ezeket az A/3-as lapra.
2. Oszd a résztvevőket két csoportba. Az egyik csoportnak add oda a lány kartonfigurát, a másiknak a fiút.

Instrukciók a résztvevőknek:

- Nevezzétek el a figurát, majd írjátok rá a nevét.
- Gyűjtsétek össze, hogy milyen tulajdonságai lennének ennek a lány/ fiú figurának, ha minden elvárásnak megfelelne, amit a feladat első részében felsoroltatok (pl. a fiú erős, a lány kedves). Írjátok fel belső és külső tulajdonságokat, olyanokat, amelyek szexuálisan vonzóvá teszik őket a másik nem számára, valamint szexuális viselkedésmintákat.
- Válasszatok ki egy képviselőt a csoportból, aki bemutatja a figurát a másik csoportnak.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Miután letelt a csoportok ideje (15 perc), kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a nagy körbe, és a két csoport képviselője mutassa be a figurát a másik csoportnak.

Vezess le egy beszélgetést**a következő irányító kérdések segítségével:**

- Hasonlítsátok össze a fiút és a lányt, keressetek egymást kiegészítő tulajdonságokat vagy ellentétpárokat (pl. erős-gyengéd)!
- Hogyan befolyásolják a lányokat és a fiúkat a kívülről jövő elvárások? Nehéz-e ezektől eltérni? Mi történik, ha eltértek ezektől (pl. megszégyenítés)?
- Meg lehet-e minden elvárásnak felelni? Vannak-e egymásnak ellentmondó elvárások a figurákon?
- Milyen a két figura kapcsolata az egymást kiegészítő tulajdonságok alapján (pl. erős-gyenge)? Fölényben van-e az egyik a másik felett? Ki van fölényben?
- Melyek azok a tulajdonságok, amelyekre azért nevelik fiúkat, hogy uralkodjanak a lányokon? Melyek azok, amelyekre a lányokat nevelik, hogy ezt elfogadják?
- Mely forrás közvetíti a leghatékonyabban ezeket az elvárásokat és tulajdonságokat? Miért?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A nemi szerepekre vonatkozó elvárások mindkét nem számára kényszerítő jellegűek és károsak. Mind a fiúkat, mind a lányokat sok megszégyenítés és büntetés érheti, amennyiben az elvárásoktól eltérően viselkednek. A nemi szerepek alá-fölérendelt viszonyt alakítanak ki a lányok és fiúk között, amelyben a lányoknak az alárendelt szerep jut, a fiúk pedig előnyökhöz jutnak.
- A lányokat jobban bünteti a kultúra, amennyiben nem felelnek meg a nemi szerepük szerinti elvárásoknak. Pl. ha egy lány nem hajlandó szőrteleníteni, azaz nem felel meg az uralkodó szépségkultusz elvárásának, akkor azt kockáztatja, hogy ápolatlannak, férfiasnak fogják bélyegezni, és kerülik a társaságát.
- A fiúk felé támasztott szexuális elvárások számukra is ártalmasak, mert megakadályozzák, hogy valódi közelséget éljenek meg a partnerükkel. A lányok azonban sokkal jobban szenvednek ezektől, mert ők válnak áldozatává annak az erőszakos viselkedésnek, amit a pornó közvetít.
- A technológia rohamos fejlesztésének köszönhetően a pornó és a média egyre nagyobb teret tölt be életünkben. Állandóan reklámoknak vagyunk kitéve. A gyerekek egyre fiatalabb korukban találkoznak először erőszakos videójátékokkal és pornóval, ami azt eredményezi, hogy a személyiségfejlődésük nagyon korai szakaszában kezdődik meg érzéketlenítésük az erőszakkal szemben.

6.3 A nemi szerepek és a szex

Időtartam: 17 perc (a feladat 1. pontja 7 perc, a 2. pontja 10 perc).

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: Függelékből 6.3 A nemi szerepek és a szex három állítását külön lapokra kinyomtatva, és a terem három különböző pontján elhelyezve.

A feladat célja: Ebben a feladatban a résztvevők azt vizsgálják meg, hogy a lányok és a fiúk között milyen egyenlőtlenségek alakulnak ki a szexben annak köszönhetően, hogy a két nemi szereppel kapcsolatos elvárások különbözőek. Felismerik, hogy a különbségek akadályozzák a lányok és fiúk közötti egyenlő, intim kapcsolatok kialakulását, és a lányok számára ártalmasak.

A feladat leírása: A résztvevők három nagyon gyakori szexuális elvárást elemeznek kis csoportokban, majd nagy csoportban beszélgetnek a lányok és a fiúk szerepéről a szexben.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

1. Ragaszd fel a 6.3 függelék három állítását a terem három különböző pontjára. Kérd meg a résztvevőket, hogy járjanak körbe, és álljanak ahhoz a laphoz, amely a legjobban felháborítja őket. Minden laphoz maximum 10 résztvevő álljon, ha megtelt a csoport, akkor válasszanak egy másikat. Így kialakul három kis csoport.

Instrukciók a kis csoportoknak:

- Elemezzétek az állításokat a következő szempontok alapján:
  - Milyen elvárásokat támasztanak a lányok felé? Milyeneket a fiúk felé?

- Mit mond el a szöveg a lányok szexuális igényeiről? Mit mond el a fiúkéről? Mit mond el a lányok és a fiúk szexuális viszonyáról?
  - Kinek az igényei fontosabbak az állítás szerint, a fiúké vagy a lányoké?
2. Amikor lejárt a kis csoportokra szánt idő, kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a nagy körbe.

Vezess le egy beszélgetést a következő kérdések segítségével:

- Kérd meg az első csoportot, hogy olvassák fel a szövegüket.
  - Mit jelent valójában a házastársi kötelesség?
  - Megjelenik a szex kötelezettsége más jellegű párkapcsolatokban is?
  - Igaz ez az elvárás egyéjszakás szexuális kapcsolatokra? Például sok fiú érvel azzal, hogy ha a lány belemegy a pettingbe és felizgatja a fiút, akkor neki ettől joga lesz hozzá, hogy élvezzen. Tehát jár neki, hogy a lány kielégítse, még ha az nem is szeretné.
  - Szerintetek lehet-e egyenlőségen alapuló szexuális élete egy párnak, ha a szex kötelesség a kapcsolatukban?
- Kérd meg a második csoportot, hogy olvassák fel a szövegüket.
  - Láttatok arra példát a környezetetekben, hogy egy fiú elismerésre számíthat, ha lefekszik egy lánnyal? És arra, hogy egy lányt megszégyenítsenek, ha lefekszik egy fiúval? Vagy hogy azzal szégyenítik meg, hogy elterjesztik róla, hogy sok fiúval szexel?
  - Milyen hatással van a fiúk szexualitására és arra, hogy hogyan tekintenek a lányokra, ha az az elvárás feléjük, hogy minél több lánnyal szexeljenek?
  - Milyen hatással van a lányok szexualitására, hogy a fiúk szexuális tárgyként tekintenek rájuk?
- Kérd meg a harmadik csoportot, hogy olvassák fel a szövegüket.
  - Mit mond el ez a szöveg a fiúkról?
  - Az állítás szerint mi a legfontosabb egy lány első szexuális alkalma során? Az, hogy a lány első szexuális élménye arra való, hogy egy fiút kitüntessen vele.

- Mit gondoltok, milyen üzenetet lenne érdemes átadni a fiúknak és a lányoknak az első szexuális alkalomról?

Hangozzon el a beszélgetésben:

- Magyarországon 1997 óta büntethető a házasságon belüli nemi erőszak, így elvileg a *házastársi kötelesség* fogalma nemi erőszaknak számít. A gyakorlatban azonban kevés példa van rá, hogy emiatt büntetés érne az erőszakoskodó férjeket.
- A fiúk megítélésben a teljesítménynek van a legfontosabb szerepe, így számukra a szex is teljesítménnyé válik. A macsó elképzelés szerint a lányok arra való, hogy a fiúk kielégíthessék szexuális igényeiket. Eszerint normális, ha a lányokat szexre való alkalmasságuk alapján osztályozzák. A férfiak között kitüntetett szerepe van annak, aki sok nővel fekszik le.
- Főleg a lányokra helyeződik a szüzesség megőrzésével kapcsolatos nyomás. Legkésőbb serdülőkor elején megtanulják, hogy szüzességük egy nagyon fontos ajándék, amire vigyázni kell, és aztán egy fiúnak odaadni, akinek az nagy megtiszteltetés lesz. Ez az üzenet nem csak a vallásos családban és közösségben felnövő lányokat érinti, hanem része az általános kultúrának is. Rengeteg a szüzesség körüli tévhit és káros üzenet: „Az első alkalom nagyon meghatározza a lány további szexuális életét.”; „Csak olyannal szabad elveszíteni, aki megérdemli.” A szüzesség ebben a felfogásban egy tárgy, ami elveszíthető, és amit a fiú megkaphat. Természetesen fontos előre beszélni az első szexuális élményről, de arra kell felkészíteni a lányokat, hogy képesek legyenek felismerni és megfogalmazni, hogy mikor és kivel szeretnék, hogy ez megtörténjen. Mind a fiúk, mind a lányok számára fontos tudás, hogy az első szexuális alkalomnak nem kell feltétlenül fájdalommal járnia. Ha a lány képes ellazulni, és a fiú lassan hatol be, közben pedig mindketten figyelnek a lány testének reakcióira, akkor a szűzhártya rugalmasan tud reagálni, és nem szakad fel.

6.4 Lezárás

Időtartam: 5-7 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A 6.2-es feladatban készített fiú- és lányfigura.

A feladat célja: A résztvevők reflektálnak azokra a nemi szerepek szerinti elvárásokra, amelyek szerintük károsak, és szeretnék őket megváltoztatni.

A feladat leírása: A résztvevők kiválasztják a 6.2-es feladatban összeírt elvárásokból azokat, amelyektől megszabadulnának, vagy amelyeket megváltoztatnának.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Tedd a kör közepére a 6.2-es feladatban készített figurákat. Kérd meg a csoportot, hogy sorolják fel, melyek azok a nemi szerepek által támasztott elvárások, amelyeket elhagynának vagy megváltoztatnának. A feladat lényege a felsorolás, összefoglalás, nem pedig az, hogy az egyes válaszokat részletesen megbeszéljék a résztvevők.

7. FOGLALKOZÁS

STIGMÁK ÉS TÉVHITEK

A FOGAMZÁSGÁTLÁSSAL ÉS AZ

ABORTUSSZAL KAPCSOLATBAN

Foglalkozás témája: A fogamzásgátlással és az abortusszal kapcsolatban felmerülő tények és tévhitek.

Korosztály: 14+.

Csoport létszáma: 15 fő (min. 5 fő - max. 20; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 15 fővel számolunk). A fiúk és a lányok külön vegyenek részt ezen a foglalkozáson.

Időtartam: 60 perc.

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: 5x4 cm-es cetli (45 db), golyóstoll (15 db), videólejátszó-eszköz, A/5-ös lap (15 db), A/2-es lap, filctoll (15-20 db), A/3-as lap (3 db).

Függelék: A fogamzásgátlás és az abortusz című kisfilm (PATENT, 2019).

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, A nemi erőszak kultúrája, Fogamzásgátlás.

A foglalkozás célja:

Tudás

- A gyerekek megkérdőjelezzik a nemi szerepeket a fogamzásgátlásban. Felismerik, hogy a fiúk felelőssége és részvétele ebben a témában ugyanannyira fontos, mint a lányoké.
- A gyerekek tisztában vannak a fogamzásgátlás rajtuk kívül álló nehézségeivel, akadályával, és tudatosítják saját felelősségüket.

Képesség

- A gyerekek azonosítani tudják, hogy a terhességgel és a fogamzásgátlással kapcsolatos félelmeik honnan erednek, összekapcsolják a bennünk kialakuló érzéseket az őket érő hatásokkal.

Attitűd

- A fiúk felismerik, hogy a teherbeesés lehetősége kiszolgáltatottá teszi a lányokat, és elismerik saját felelősségüket a védekezésben.
- A fiúk megértik annak fontosságát, hogy megtanulják, hogyan működik a lányok ciklusa.
- A lányok nem fogadják el, ha egy fiú nem akar óvszert húzni. A lányokban fontos tudatosítani, hogy attól a fiútól, aki nem hajlandó óvszert húzni, nem számíthatnak egyenlőségen alapuló, figyelmes bánásmódra. A szex vele nemcsak kerülendő, hanem veszélyes is lehet. Az óvszer használata megalapozza a tinédzserek szexben való tudatosságát: a fiúkét abban, hogy felelősséget vállaljanak, a lányokét pedig abban, hogy határokat húzzanak (lásd Fogamzásgátlás).
- A gyerekek kritikusan állnak a fogamzásgátlással és az abortusszal kapcsolatos információkhoz, forrásokhoz.
- A gyerekek kritikával tekintenek az abortuszt és fogamzásgátlást övező tévhitekre.

7.1 Szabad asszociáció az abortusz szóról – bevezető feladat

Időtartam: 10 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 5×4 cm-es cetli (45 db), golyóstoll (15 db).

A feladat célja: A foglalkozásvezető felméri, hogy milyen a hozzáállása a résztvevőknek az abortuszhoz, mire érdemes a további feladatokban több hangsúlyt fektetni (pl. félelem, bűntudat).

A feladat leírása: A résztvevők szabad asszociációs alapon leírják az első három szót, ami eszükbe jut az abortuszból. Ezeket a szavakat a foglalkozásvezetővel együtt két oszlopba sorolják, aszerint hogy negatívak vagy pozitívak-e.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

1. Minden résztvevőnek ossz ki három cetlit és egy tollat. Kérd meg őket, hogy írják fel egyesével a cetlikre az első három szót, ami eszükbe jut, ha azt hallják, *abortusz*. Hangsúlyozd, hogy nincsen jó vagy rossz megoldás.
2. Amikor minden résztvevő elkészült, kérd meg őket, hogy tegyék be a cetliket a kör közepére. Olvasd fel a szavakat a résztvevőknek.
3. Kérd meg őket, hogy sorolják a szavakat két csoportba, aszerint, hogy a szavak negatív vagy pozitív jelentésűek (az abortuszból szóló információ lehet semleges, ezeket tedd félre). Csoportosítsd a cetliket két oszlopba a résztvevők besorolása alapján.

7.2 Tévhitek és tények az abortuszból

Időtartam: 17 perc (videó 5:30 perc, beszélgetés 10 perc).

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: számítógép és projektor a vetítéshez, *A fogamzásgátlás és az abortusz* (PATENT, 2019) című kisfilm című videója, A/5-ös lap (15 db), golyóstoll (15 db), 7.1-es feladatban felírt szavak.

A feladat célja: A résztvevők felismerik, hogy a nők abortuszhoz való joga állandó politikai téma. Sok abortuszellenes kampány tévhiteket terjeszt, hogy elrettentse a nőket az abortusztól. A résztvevők megtudnak néhány alapinformációt arról, hogyan lehet ma Magyarországon abortuszra menni.

A feladat leírása: A résztvevők megnézik a *Kapcsolódj be! projekt Abortusz* című videóját⁷, és kérdések segítségével elemzik azt.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

- Mondd el a résztvevőknek, hogy most közösen meg fogjátok nézni az *Abortusz* című videót. Készítsenek jegyzetet arról, milyen információk hangzanak el az abortuszból!

A filmnézés után vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdésekkel:

- Minden érthető volt a filmben?
- Milyen információk hangzottak el az abortuszból?

⁷ Ezt a *kapcsolodjbe.hu* oldalon és a Youtube-csatornánkon keresztül is elérhetitek.

- Milyen érzéseket keltett bennetek a film? Hogyan kapcsolódnak ezek a 7.1-es feladatban felírt érzésekhez?
- Mit jelent a filmben elhangzott mondat: „Az, hogy csak a lányok tudnak teherbe esni, kiszolgáltatottá teszi őket”? Milyen nehézségekkel jár a terhesség és a gyerekvállalás a mostani társadalmi be rendezkedésben?

7.3 A fogamzásgátlás nehézségei és a nem kívánt terhesség

Időtartam: 20 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A/2-es lap, filctoll.

A feladat célja: A résztvevők megfogalmazzák, milyen félelmeik, bizonytalanságaik vannak a fogamzásgátlással és a nem kívánt terhességgel kapcsolatban, és azonosítják ezek forrásait. Fontos, hogy a résztvevők tudatosítsák, ezek a félelmek nem alaptalanok, hanem külső körülmények váltják ki, amelyekre van megoldás. A résztvevők felismerik, hogy a fogamzásgátlást és az abortuszt sok tévhit övezi, melyek befolyásolják érzéseiket és gondolkodásukat. A résztvevők tudatosítják annak fontosságát, hogy a fogamzásgátlásról és annak nehézségeiről, valamint a nem kívánt terhességről nyíltan lehessen beszélgetni, annak érdekében, hogy ne legyenek kiszolgáltatottak a büntudatkeltő abortuszellenes kampányoknak, valamint hogy a fogamzásgátlás ne csak a lányok felelőssége legyen.

A feladat leírása: A résztvevők felsorolják, milyen félelmeik vannak a fogamzásgátlás, az abortusz és a nem kívánt terhesség kihordásával kapcsolatban, majd ezekről beszélgetnek a csoportban.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Oszd az A/2-es lapot három oszlopra. Az első oszlop címe legyen *Fogamzásgátlás*, a másodiké *Abortusz*, a harmadiké *Nem kívánt terhesség kihordása*.

- Kérd meg a résztvevőket, hogy osszák meg milyen félelmeik, kérdéseik vannak a fogamzásgátlással, az abortusszal és a nem kívánt terhesség kihordásával kapcsolatban.

Néhány példa:**Fogamzásgátlás**

- szülői támogatástól való függés; anyagi körülmények; recept-kötelesség; tudáshiány; mellékhatások; 72 órás tabletta; fiúk vonakodása az óvszertől; erőszak; testi önismeret; megszégyenítés; tévhitek; tabutéma; a lányoknak több felelőssége van;

Abortusz

- bűntudatkeltés miatt bűntudat; drága; műtétől való félelem; műtéti beavatkozás következményei; gyilkosság?; kötelező abortusztanácsadás; abortusztabletta nem elérhető; a szülők beleszólhatnak?; a fiú beleszólhat?; szabályok; törvények; kiszolgáltatottság;

Nem kívánt terhesség kihordása

- oktatásból kiesés; szülőktől függés; aránytalan felelősség; testi teher; örökbeadás?; jövőkép, jövőbeli család;

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:**Fogamzásgátlás:**

- Tévhit, hogy a nők a menstruációs ciklus során bármikor teherbe eshetnek, vagy hogy a lányok orgazmusa rendkívüli tüsszörepedést okozhat, és ezzel növeli az esélyét a teherbeesésnek. A nők csak a peteérés során tudnak teherbe esni, ami nagy odafigyeléssel és önismerettel követhető és felismerhető folyamat lehet. A lányok orgazmusának semmi köze sincsen a termékenységükhöz.
- A hormonális fogamzásgátlók nem a megtermékenyülést akadályozzák, hanem leállítják a nő ciklusát, ami egy egészségtelen és aránytalan beavatkozás a szervezet működésébe, és rengeteg mellékhatással jár (lásd *Fogamzásgátlás*).
- A fiúk gyakran igyekeznek elkerülni az óvszer használatát, arra hivatkozva, hogy az „megöli a spontaneitást”. Spontaneitás alatt valóban a felelősségvállalás és a kommunikáció hiányát értik, ami a pornókultúra egyik legkárosabb üzenete. A szexuális együttlétnek lehetnek olyan következményei – terhesség és nemi betegségek –, amelyek kockázatát nem éri meg vállalni az úgynevezett spontanei-

tás érdekében sem. A szex gyakran előkészületet, tervezést igényel annak érdekében, hogy biztonságos legyen. Ettől még nem tűnik el az élvezet, sőt, gyakran sokkal intimebbé válik tőle az együttlét. A másik óvszer elleni érv az szokott lenni, hogy a fiúknak kényelmetlen az óvszer. Rengeteg féle óvszerfajta van forgalomban, így mindenki találhat olyat, ami nem kényelmetlen. A kényelmetlenség soha lehet indok a védekezés elhagyására.

- A megszakításos közösülés nem biztonságos védekezési módszer. Nem véd se a nemi betegségek, se a terhesség ellen. Már az előváladékban is találhatóak spermiumok, így nem csak az orgazmussal együtt járó ejakuláció ejtheti teherbe a lányt.

Abortusz:

- A megfelelően elvégzett abortusz és az abortusztablettával történő terhességmegszakítás nem növeli az esélyét a meddőség kialakulásának.
- Magyarországon a terhesség 12. hetéig lehet abortuszra menni, 18 éven aluliaknak pedig a 18. hétig.
- Amennyiben felmerül az a kérdés, hogy az abortusz gyilkosság-e, elmondhatod, hogy nincs teljes közmegegyezés abban a tekintetben, hogy mikortól tekintendő a magzat személynek. A nők önrendelkezési jogát csorbítja az az álláspont, mely szerint a magzat életben tartása fontosabb, mint az a tény, hogy a nő nem akar gyereket, mert ez a magzatot a nő élete fölé helyezi.
- A nők abortuszra adott reakciója elsősorban attól függ, hogy milyen ellátásban részesülnek. Sokan azért éreznek bűntudatot az abortuszuk után, mert életük során számos bűntudatkeltő üzenet érte őket azzal kapcsolatban. A szakemberek gyakran az abortusztanácsadás és a beavatkozás során is bűntudatkeltően viselkednek velük. A terhességmegszakítás morális kérdésként állandóan jelen van a közbeszédben, ami természetesen hat arra, hogy a nők hogyan gondolkodnak saját abortuszukról, illetve hogyan érznek az iránt. A nők abortuszhoz való joga az önrendelkezési joguk része, ami pedig alapvető emberi jog. Fontos lenne, hogy a nők támogatásban részesülje-

nek az abortuszellátás során, és amennyiben szükségük van rá, lelki támogatást is kapjanak. Az abortusz azonban a legtöbb nőnek nem okoz hosszantartó lelki károsodást.

- A fiúk számára fontos hangsúlyozni, hogy nincs joguk se rá-, se lebeszélni a lányokat az abortusztól. Fontos, hogy felismerjék, hogy szerepük lesz abban, ha a lánynak támogatásra van szüksége a nem kívánt terhesség esetén.

Terhesség kihordása:

- Érdekes arról beszélgetni, hogy a terhesség sokkal nagyobb megterhelés a szervezetnek, mint az abortusz. A terhesség és a gyerekvállalás is kiszolgáltatottá teszi a nőket, kamaszkorban pedig még inkább, mert a fiatal lányok anyagilag és jogilag is függenek a szülőtől. Arról is beszélgethetek, hogy az örökbeadás nagyon nehéz lehet, mert ebben az esetben egy megszületett gyerekről kell lemondania az anyának.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

Nehezíti az abortusztól való beszélgetést az, hogy megosztó, morális dilemmaként van jelen a közbeszédben, ráadásul az abortuszzellenes kampányok büntudatkeltése, ijesztgetése nagyon agresszív. Az abortusszal járó stigma akadályozza az abortusztól szóló nyílt párbeszédet. Azoknak a kampányoknak, amelyek az abortuszt alapjognak tekintik, folyamatos közelharcot kell vívniuk az abortuszzellenes üzenetekkel, amelyek gyakran nevezik gyilkosságnak a terhességmegszakítást. A gyerekek sokszor átveszik ezt a gondolkodást. Az is előfordul, hogy bár nem gondolják, hogy az abortusz gyilkosság lenne, nagyon nehéz morális dilemmának tartják az erről való döntést. Arra is érdemes felkészíteni a lányokat, hogy az abortusz valóban kellemetlen lehet, elsősorban azért, mert az abortusztanácsadás során a szakemberek gyakran megalázzák a nőket és igyekeznek bennük büntudatot kelteni. Ez azonban nem ok arra, hogy kihordjanak egy nem kívánt terhességet. Erre a megoldás az, hogy kapjanak megfelelő támogatást.

7.4 Lezárás

Időtartam: 20 perc (poszterkészítés 10 perc, beszélgetés 10 perc).

Forma: 5 fős kis csoportok.

Eszközök: A/3-as lap (3 db), filctoll (15-20 db).

A feladat célja: A résztvevők meg tudják fogalmazni, hogy mi nehezíti meg számukra a megfelelő fogamzásgátlást. Ezáltal tudatosabbak lehetnek a védekezésben. Lehet, hogy nem tudják elérni, hogy ingyen óvszer legyen az iskolákban, de a feladat támogathatja őket abban, hogy kérjenek pénzt a szüleiktől, vagy más megbízható felnőttől fogamzásgátló eszközökre.

A feladat leírása: A résztvevők posztert készítenek a fogamzásgátlást nehezítő tényezőkről.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Oszd a résztvevőket 5 fős kis csoportokba. Mindegyik csoport kapjon egy A/3-as lapot és néhány filctollat.

Instrukciók a résztvevőknek:

1. Készítsetek egy figyelemfelkeltő posztert az iskoláknak és a kormánynak egy fogamzásgátló-gyártó cégeknek szóló kampány részeként, amely azt fogalmazza meg, hogy milyen változásokra lenne szükség a fogamzásgátlás terén ahhoz, hogy a felelősségteljes szexuális élet könnyebben elérhető legyen a kamaszok számára! Pl. „Legyen ingyen óvszer az iskolákban!”; „A fiúknak is kelljen ismerni a lányok ciklusának működését”.
2. A kész posztereket a csoportok mutassák be egymásnak, és ezzel záruljon a foglalkozás.

8. FOGLALKOZÁS

A SZÉPSÉGGKULTUSZ HATÁSA A LÁNYOK ÉLETÉRE

Foglalkozás témája: A szépségipar, a pornóipar és a közösségi média szerepe a szépségkultuszban; a soványság, az anorexia és a nők elnyomása.

Korosztály: 16+, csak lányoknak szóló foglalkozás.

Csoport létszáma: 15 fő (min. 5 - max. 20; az eszközök meghatározásánál és a kis csoportok beosztásánál 15 fővel számolunk).

Időtartam: 80 perc.

Feladatok száma: 4 egymásra épülő feladat.

Terem berendezése: Egy nagy körbe rendezett székek (lásd Bevezető).

Eszközök: 5x4 cm-es cetli (15 db), golyóstoll (15 db), A/3 lap (5 db), filctoll (4 db), A/2-es lap

Függelék: 8.2 A szépségkultuszra épülő iparágak – szövegek.

Foglalkozás háttéranyaga: Bevezető, A társadalmi nemi szerep – a gender, Pornóipar és pornókultúra, Szépségkultusz.

A foglalkozás célja

Tudás

- A lányok tudják, mi az anorexia, és felismerik, hogy a soványság körüli kultusz milyen káros hatásokkal van az életükre.
- A lányok tudják, hogy a szépségipar egyik legfőbb célja, hogy a nőket a külsejük miatt folytonos versengésben tartsa. A lányok felismerik, hogy a szépségipar legfontosabb eladást növelő taktikája, hogy a szépséget a nők legfontosabb értékének állítja be.

Képesség

- A lányok felismerik és azonosítják, hogy ki és mi gyakorol rájuk nyomást a kinézetükkel kapcsolatban.
- A lányok felismerik a szépségipar káros üzeneteit, a tárgyiasítást, és azt a nők elnyomásaként azonosítják.

Attitűd

- A lányok kritikusan állnak a szépségipar állításaihoz és termékeihez. A lányok elutasítják a szépségipar azon üzenetét, hogy a nő legfontosabb értéke a szépség.
- A lányok károsnak ítélik a szépségipar hatását, és elítélik azt a célját, hogy a lányokat megossza és egymás közötti versengésre buzdítsa.
- A lányok állást foglalnak abban, hogy a soványság köré épülő szépségkultusz káros, és hogy az ebből fakadó evészavarok ellen küzdeni kell.
- A lányok egymás felé empátiával fordulnak. Felismerik, hogy nem egymással kell versenyezniük, hanem a szépségkultusz folyamatos nyomása ellen kell összefogniuk.

8.1 A szépség jelenléte a mindennapokban – bevezető feladat

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: 5×4 cm-es cetli (15 db), golyóstoll (15 db).

A feladat célja: A feladat célja, hogy a résztvevők tudatosítsák, milyen élethelyzetben jut eszükbe a kinézetük, és képesek legyenek megnevezni a szépségükre irányuló elvárások forrásait.

A feladat leírása: A résztvevők felírják, az élet milyen területein fontos a szépség, majd ezekről beszélgetnek irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Ossz ki a résztvevőknek egy-egy cetlit és egy tollat. Kérd meg őket, hogy írják fel, szerintük az élet milyen területein fontos a szépség. Írják fel az összes példát, ami eszükbe jut. A közös beszélgetés során nem kell megmutatni, mit írtak.

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Milyen élethelyzeteket írtatok fel a cetlikre?
- Az élet milyen területein fontos elvárás az, hogy szépek legyetek? Van-e olyan terület, ahol egyáltalán nem fontos a szépség?
- Milyen gyakran, milyen helyzetekben gondoltok arra, hogy vajon elég szépek vagytok-e, vagy arra, hogy mit tehetnétek azért, hogy szebbek legyetek?

- Van olyan, hogy nyomasztónak találjátok a külsőkre vonatkozó elvárásokat?
- Mi az oka annak, hogy ilyen gyakran eszetekbe jut a szépség? Honnan jönnek, miből fakadnak a lányok és a nők szépségére vonatkozó elvárások?

8.2 A szépségkultuszra épülő iparágak

Időtartam: 40 perc (a feladat kiscsoportos része 15 perc, a nagycsoportos része 25 perc).

Forma: 4-5 fős kis csoportok.

Eszközök: Függelékből a 8.2 A szépségkultuszra épülő iparágak – szövegek, A/3 lap (4 db), filctoll (4 db).

A feladat célja: A feladatban a résztvevők megismerik azokat az iparágakat, melyek a leginkább a szépségkultuszra épülnek. Ezek a szépségipar, a pornóipar és a szórakoztatóipar – közösségi média és virtuális világ. A résztvevők tudatosítják, hogy ezek az iparágak úgy termelnek maguknak nagyobb bevételt, hogy egyre több és egyre elérhetetlenebb elvárászt támasztanak a nők felé a kinézetükre vonatkozóan. A résztvevők megfogalmazzák a szépségkultusz és az erre épülő iparágak káros hatásait.

A feladat leírása: A résztvevők kis csoportokban elolvasnak egy-egy szöveget a szépségkultuszra épülő iparágakról. Először kis csoportokban elemzik a saját szövegüket, majd a nagy csoportban összefoglalják, mit olvastak, és irányító kérdések segítségével beszélgetnek róla.

Instrukciók a foglalkozásvezetőknek:

Oszd a résztvevőket négy darab 4-5 fős csoportra, és ossz ki minden csoportnak egy A/3-as lapot és egy filctollat. Mondd el nekik, hogy most a szépségkultuszra épülő iparágakról fogtok beszélgetni, és közösen fogjátok meghatározni a szépségkultusz fogalmát. Minden csoportnak ossz ki egy-egy kártyát a 8.2 A szépségkultuszra épülő iparágak – szövegek függelékéből, és kérd meg őket, hogy elemezzék azokat az instrukcióban elhangzó szempontok alapján. Készítsenek egy jegy-

zetet az A/3-as lapra. Járj körbe a csoportokban, kérdezd meg, hogy mindenki számára érthető-e a szöveg.

Instrukciók a résztvevőknek:

- Mit jelent a *szépségideál* kifejezés? Milyen a szépségideál a szövegek alapján?
- Hogyan határoznátok meg a szövegek alapján a szépségkultusz jelentését?
- Milyen iparág szerepel a szövegekben? Miből származik a bevétele? Milyen eszközökkel éri el a fiatalokat és közvetíti a külsőre vonatkozó elvárásait?
- Ismerősek számotokra a szövegben található szépségre és kinézetre vonatkozó elvárások?
- Milyen érzéseket keltenek bennetek a szövegben olvasható elvárások?

Amikor letelt a csoportok ideje (15 perc), kérd meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a nagy körbe. A kis csoportok a jegyzetük segítségével foglalják össze a szöveget a többi csoportnak.

Miután minden csoport sorra került, vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Mit tekint a szépségkultusz a nők alapvető értékének?
- Milyen a jelenlegi női szépségideál?
- Hogyan hatnak rátok a szépségkultusz és az erre épülő iparágak termékei? Milyen gyakran gondoltok a szépségre? Mennyi időt töltötök szépítkezéssel? Mennyi pénzt költötök kozmetikai termékekre, ruhára, szőrtelenítésre, fodrászra stb.? Számotokra mennyire fontos téma a kinézet?
- Hogyan hat a szépségkultusz a fiúkkal való kapcsolatokra? Milyen szerepe van a kinézetnek a randizásban? A párkapcsolatban? A szexben?
- Hogyan hat a szépségkultusz arra, ahogy önmagatokhoz viszonyultok? Észrevettétek már, hogy gyakran külső szemmel figyelitek magatokat?

- Hogyan hat a szépségkultusz a többi lánnyal való kapcsolatotokra? Van tapasztalatotok az egymás közötti versengésről? Előfordul-e, hogy féltékenyek vagytok egy másik lányra a külseje miatt?
- Hogyan hat a szépségkultusz a fiúk lányokhoz való hozzáállására?

Hangozzon el a beszélgetésben a következő:

- A férfiközpontú társadalom folyamatosan dolgozik azon, hogy a lányok folytonos versengésben legyenek. Éket ver a lányok közé, és ezzel biztosítja, hogy a fiúkkal való kapcsolatuk mindig a legfontosabb lesz számukra.
- A szépségipar kihasználja és tovább növeli a versengést. Az általa meghatározott ideál szerepe, hogy a lányokat és a nőket szépségipari termékek fogyasztására sarkallja. Minél elérhetetlenebb célokat tűz ki a szépségipar a nők elé, annál nagyobb lesz a bevétele.
- Az okostelefonokra kifejlesztett alkalmazások azt a célt szolgálják, hogy a lányok minél szexibb, minél hibátlanabb képeket tudjanak magukról készíteni. Ezek a képek még jobban elbizonytalanítják, és arra sarkallják őket, hogy minél több szépségipari és divatipari cikket vásároljanak. Ez egyúttal kiszolgálja a férfiak igényeit, hiszen a szexi, gyakran pornográfiára hajazó képek ingyen elérhetőek az Instagram felületén.
- A szépségipar növeli a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségeket, hiszen a nők felé sokkal nagyobb elvárásokat támaszt. Így a nők sokkal több időt, energiát és pénzt áldoznak a kinézetükre, amely még nagyobb anyagi különbséget teremt a két nem között.
- A soványság köré épült kultusz azokra a nőkre nézve is ártalmas, akik nem szenvednek evészavarban. A nők mentális energiájának nagy részét lefoglalja az, hogy gondolatban folyamatosan egymáshoz méri magukat, fogyókúrán, kozmetikai megoldásokon jár az eszük. Nem is tudjuk elképzelni, mire lennének a nők képesek, ha a kinézetükre fordított idejük, energiájuk és anyagi befektetésük felszabadulna.
- A fent említett iparágak tárgyiasítják a nőket, ami azt jelenti, hogy csak a kinézetüket ismerik el értékként, és azt módosítandónak,

formálандónak tüntetik fel. A női testet úgy kezelik, mintha alakítható műanyagból lenne, amit ki és be lehet festeni, bizonyos helyeken hozzá lehet rakni, máshol elvenni belőle. A szépségkultuszban a nők testi és lelki egészsége nem számít.

- A szépségkultusz üzeneteit elkerülni és figyelmen kívül hagyni gyakorlatilag lehetetlen. Azonban tudatossággal lehet csökkenteni a hatásán, és sokat lehet azért is tenni, hogy a lányok közti versengés megszűnjön.

Kihívások, felmerülő problémák és lehetséges megoldások:

A szépségkultusz az egyik legnehezebb téma, egyrészt mert a lányokba kicsi koruktól fogva mélyen beleivódott, hogy szépnek kell lenniük, azaz a szépség érték. Másrészt, mert ugyan tudatossággal lehet enyhíteni a rájuk nehezedő nyomást, de ahhoz, hogy valóban ne kelljen foglalkozniuk a kinézetükkel, valószínűleg az sem lenne elég, ha egy elhagyatott szigetre költöznének. Ráadásul a szépség gyakran összefonódik olyan értékekkel, mint a gazdagság, a hatalom és a vonzerő. A kultúra jól felépített marketingszövegeit a lányok internalizálják. Az egyik leggyakoribb érv, amit a lányok felhoznak a szépségipar termékei mellett, az a tévhit, hogy a szépség hatalmat ad nekik. Ha ez elhangzik, akkor kérd meg őket, hogy sorolják fel, mi jelent kézzel fogható hatalmat a mai világban, és hogy azok elérhetőek-e kizárólag a szépséggel? Lehet, hogy a szépség hozzásegít a gazdag férjhez, de nem ad hatalmat a nőnek a férfi felett, akinek valószínűleg kiszolgáltatott lesz.

A másik ok, ami miatt a szépségkultusz nagyon nehéz téma, hogy az elvárások elutasítása nem nyújt élhető alternatívát: a lányok csak a szépség (szexuális kíváncsiság) és a láthatatlanság között tudnak választani (lásd *Szépségkultusz*). Arra kell biztatni a lányokat, hogy találjanak más értékeket, és támogassák egymást abban, hogy ellenálljanak a szépségkultusz megnyomorító elvárásainak. Legalább egymás szemében ne váljanak láthatatlanná, ha nem osztanak meg magukról szexi képeket.

8.3 A tárgyi és az emberi szépség közötti különbség

Időtartam: 15 perc.

Forma: Az egész csoport egy nagy körben ül.

Eszközök: A/2-es lap.

A feladat célja: A résztvevők felismerik a tárgyasítás mechanizmusát, azt, hogy a szépségipar a testrészeikre tárgyként tekint. A résztvevők megkülönböztetik a tárgyasító szépségideált az ember személyes vonzerejétől; felismerik, hogy az előbbi a szépségipar formálja, míg az utóbbi az emberek viselkedéséből fakad. A résztvevők tudatosítják, hogy a szépségipar egészségre káros, fájdalmat okozó beavatkozásokat vár el a lányoktól.

A feladat leírása: A résztvevők felsorolják azokat a tulajdonságokat, amelyektől egy tárgy szép, majd azokat, amelyek meghatározzák egy személy vonzerejét, de nem a kinézetből fakadnak. Ezután a tárgyasításról beszélgetnek irányító kérdések segítségével.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Oszd fel az A/2-es lapot két oszlopra. Kérd meg a résztvevőket, hogy sorolják fel, mitől lesz egy tárgy szép (pl. jól illik a színe a többi tárgyhoz körülötte), ezeket írd fel az első oszlopba. Majd kérd meg őket, hogy soroljanak fel olyan tulajdonságokat, amelyek vonzóvá tehetnek egy személyt, de nem kizárólag a kinézetéből fakadnak (pl. lehet valakinek a mozgása vonzó, miközben olyan témáról beszél, ami nagyon érdekl).

Vezess le egy beszélgetést a következő irányító kérdések segítségével:

- Melyek azok a tárgyakra illő tulajdonságok, amelyeket a szépségipar emberekre vonatkoztat?
- Melyek azok az tulajdonságok, amelyek vonzóvá tesznek egy személyt, és amelyeket a szépségkultusz teljesen figyelmen kívül hagy?
- Soroljatok fel olyan eseteket, amikor testrészeket módosítandó tárgyként kezelünk, figyelmen kívül hagyva azt, hogy ez egészségtelen, fájdalmas beavatkozásokkal járhat. (Pl. A szőrtelenítés módosítja a női lábat és fájdalommal jár.)

8.4 Lezárás

Időtartam: 10 perc.

Forma: 4-5 fős kis csoportok.

Eszközök: A/3-as lap, filctoll.

A feladat célja: A feladat célja az, hogy a résztvevők felismerjék, a szépségkultusz nyomásával tudatosan kell szembefordulniuk, amihez pedig támogató közeg kell. A feladat során megtapasztalják, milyen támogató közeget kialakítani.

A feladat leírása: A résztvevők olyan támogató tevékenységeket gyűjtenek egy lapra, amivel a szépségkultusz nyomását enyhíthetik.

Instrukciók a foglalkozásvezetőnek:

Kérd meg a résztvevőket, hogy fogalmazzanak meg öt olyan tevékenységet, amellyel támogathatják egymást a szépségkultusz megkérdőjelezésében. Írd fel ezeket az A/3-as lapra, és ezzel záruljon a foglalkozás.

FÜGGELÉK

A Függelékben található kártyák a foglalkozásokhoz a könyvből A4 lapra felnagyítva másolhatók vagy arányos méretben letölthetők és nyomtathatók weboldalunkról:

<http://kapcsolodjbe.hu/kezikonyv>

1.2.1

Aha, most már értem. Szóval, ha nem fekszem le veled, akkor egy prúd kurva vagyok; ha szedek fogamzásgátlót, akkor egy ribanc; ha teherbe esem, akkor egy idióta; ha pedig az abortuszt választom, akkor maga vagyok a Sátán. Hurrá!

turn me on

1.2.2

A legnépszerűbb pornójelenetek
88,2%-ban erőszakosak,
70%-ban az erőszak elkövetője férfi,
94%-ban az erőszak elszenvetője nő.

(Bridges, Wosnitzer, Scharrer,
Sun, és Liberman, 2010).

turn me on

1.2.3

2016-ban az EU-ban a férfiak átlag órábéré 16%-kal volt magasabb, mint a nőké (Palen és Ronkowski, 2018).

turn me on

1.2.4

Magyarországon minden héten legalább egy nőt meggyilkol a férje vagy volt férje, az élettársa vagy volt élettársa, a barátja vagy volt barátja (NANE Egyesület és PATENT Egyesület, 2019).

turn me on

1.2.5

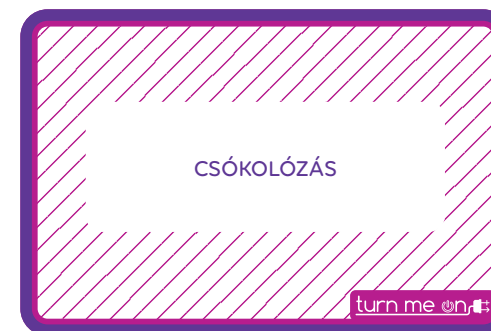
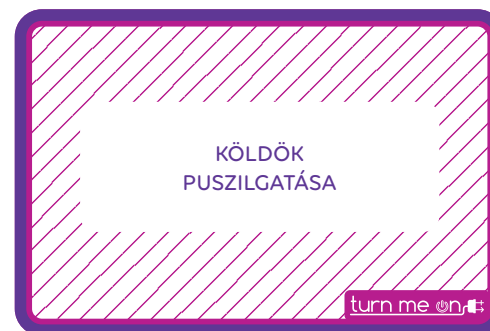
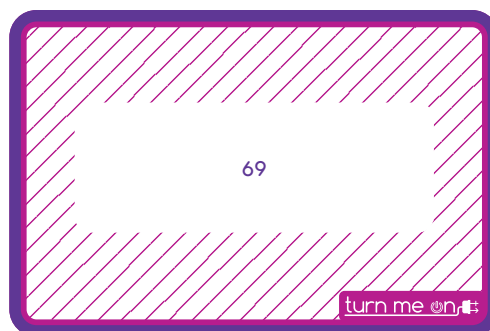
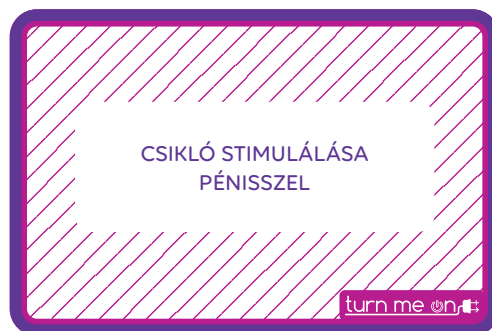
A prostituáltak 80%-a 13-25 éves nő (Foundation Scelles, 2012).

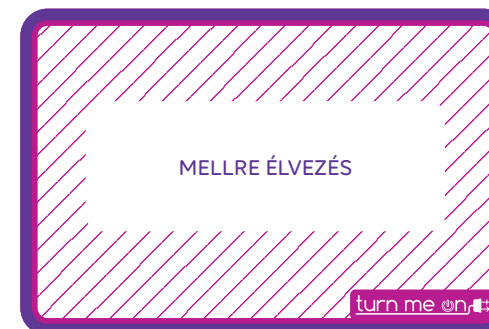
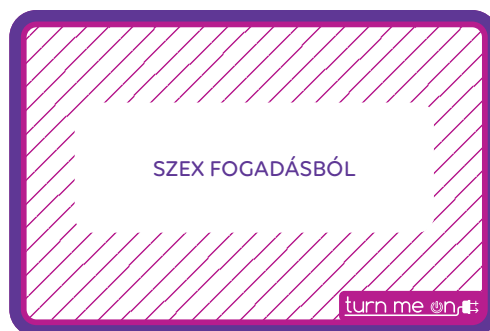
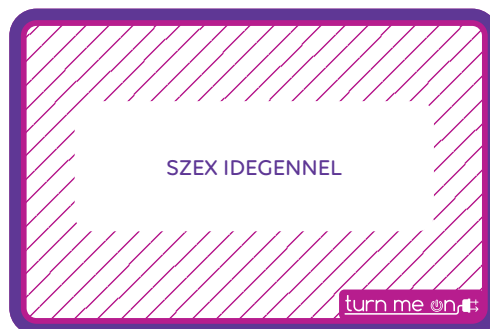
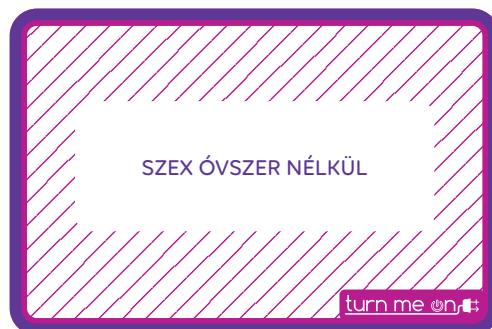
turn me on

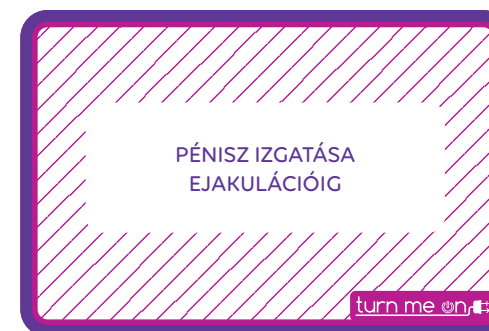
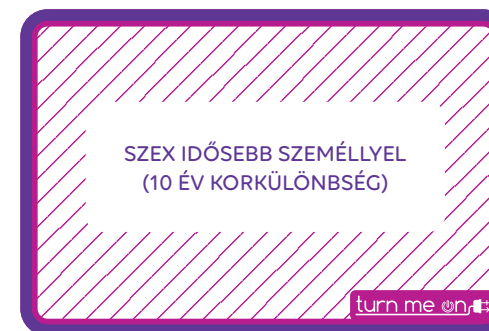
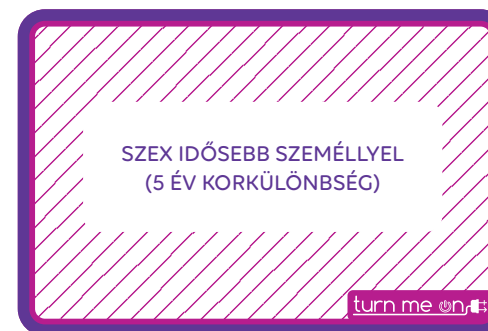
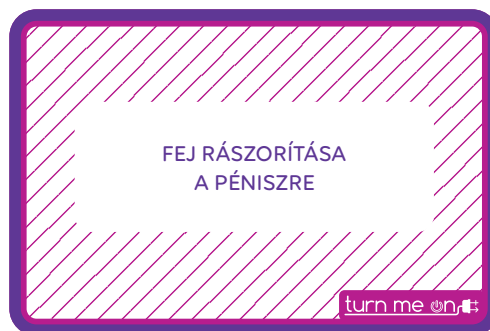
1.2.6

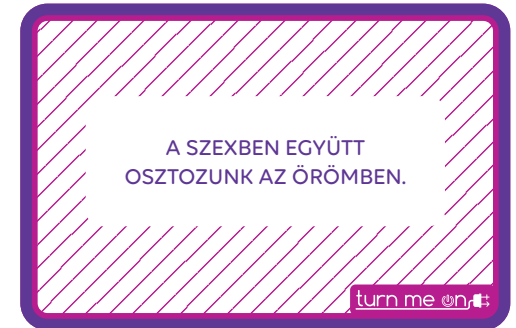
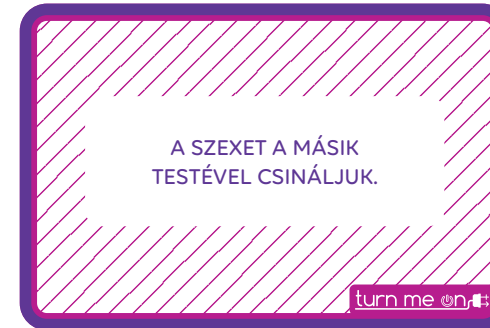
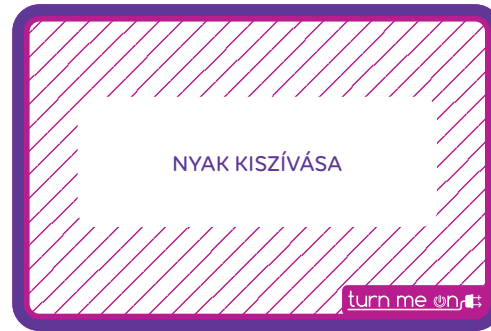
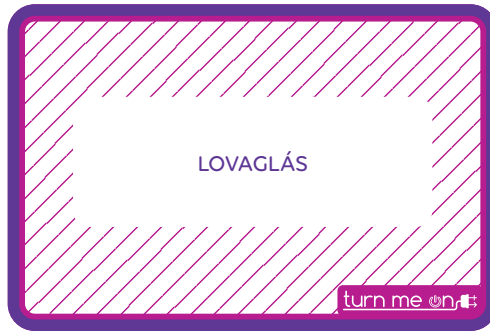
Minden harmadik lány első szexuális tapasztalata erőszakos vagy kieroszakolt (NANE Egyesület és PATENT Egyesület, 2019).

turn me on

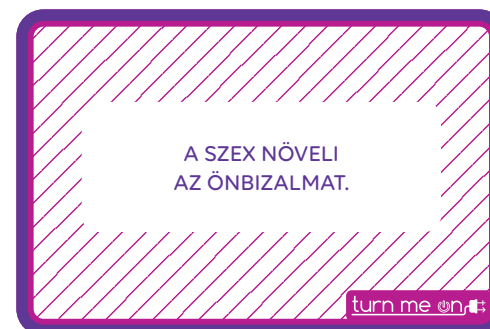
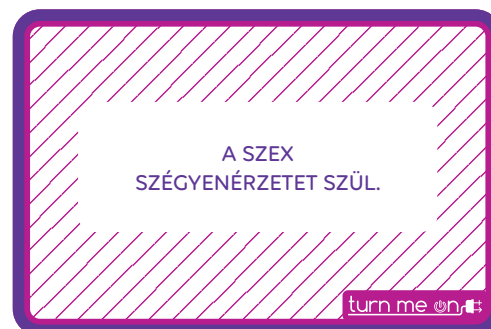
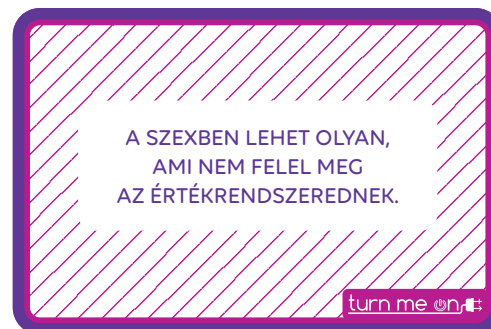
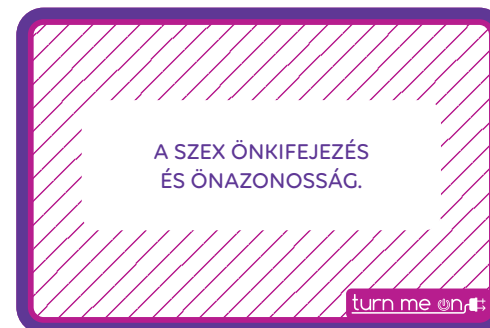
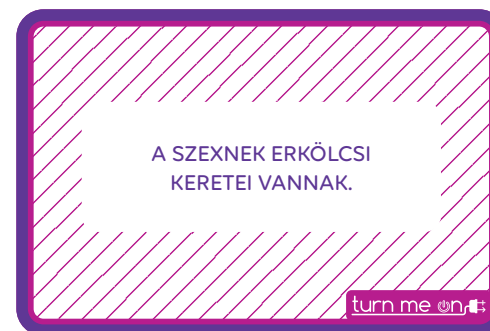
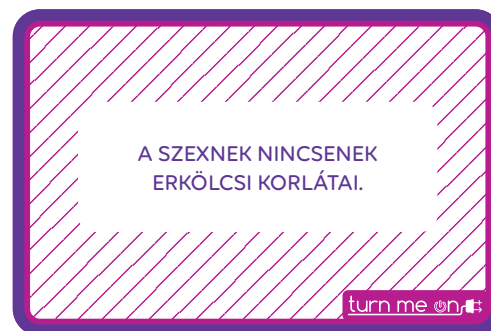
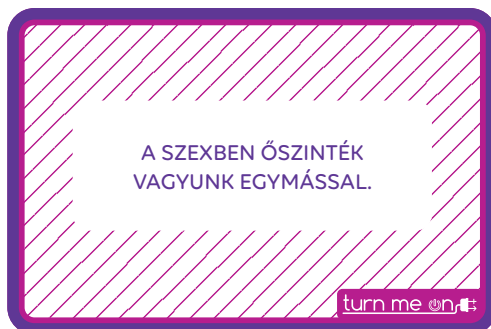
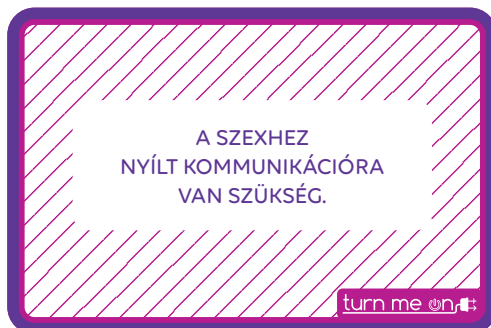
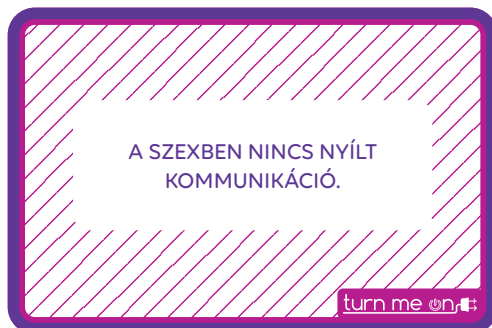
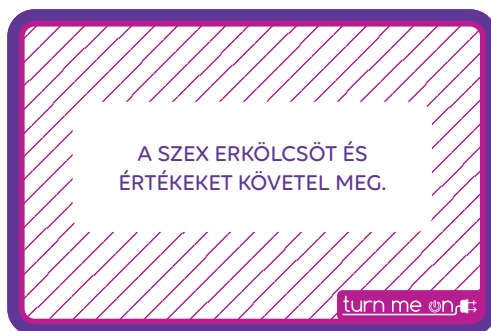

A SZEX EGY AZONNALI
INGER (VÁGY) KIELÉGÍTÉSE.

turn me on

A SZEX TARTÓS
KIELÉGÜLÉST NYÚJT.

turn me on

A pornóban szereplők a képek és a videók felett soha nem rendelkezhetnek, mivel azok a pornóipar tulajdonát képezik, és a tulajdonosé lesz a terjesztés joga. A szereplőknek a felvételekből az egyszeri fizetésen kívül nem származik bevételük.

turn me on

A pornóban szereplőket kötelezik arra, hogy olyan szexuális aktusokban vegyenek részt, melyekről határozottan azt nyilatkozták, hogy nem hajlandóak rájuk.

turn me on

A pornóban szereplők többféle nemi úton terjedő betegséget kapnak el a forgatások során.

turn me on

A pornó szereplőit folyamatosan fenyegeti az a veszély, hogy a leendő munkáltatóik megtalálják a róluk készült pornográf képeket és videókat, és emiatt elbocsátják őket.

turn me on

AZ ERŐSZAK FORMÁI

Kiszolgáltatottsággal való visszaélés

Fenyegetés

Megfélemlítés

Fegyelmezés

Fájdalom okozása

Behódolásra kényszerítés

Büntetés

Kínzás

Kegyetlenség

Uralkodás

Kontroll

Megszégyenítés

Zsarolás

5.2.1

A szexuális erőszakot elkövető férfiak társadalmi háttere bármilyen lehet: lehetnek gazdagok vagy szegények, diplomások vagy iskolázatlanok, vallásosak vagy nem hívők (García-Moreno és mtsai, 2013).

turn me on

5.2.2

Az erőszakos nemi közösülések több mint 80%-a részben vagy egészében előre megtervezett, és az esetek jelentős részében az áldozat otthonában vagy otthonának közelében történik. Az elkövető az áldozat számára ismert személy (Horváth, 2012).

turn me on

5.2.3

A szex soha nem kötelező, semmilyen párkapcsolaton belül sem. Azért, mert valaki párkapcsolatban él, nincs joga elvárni, hogy a másik szexuálisan a rendelkezésére álljon.

turn me on

5.2.4

Minden harmadik lány első szexuális élménye erőszakos vagy kieroszakolt (NANE Egyesület és PATENT Egyesület, é. n.).

turn me on

SZEXUÁLIS HELYZETEK

Az egyik fél nagyon részeg volt, dülöngélt, nem ellenkezett.

Mindkét fél nagyon részeg volt.

Az egyik fél pár órája szakított a párjával, nagyon zaklatott volt.

Az egyik fél rányomult a másikra, miközben az aludt.

Az egyik fél arra kérte a másikat, hogy hagyják abba a szexet, de másik úgy gondolta, úgys mindjárt elélvez, addig nem hagyja abba.

Mindkét fél szeretett volna szexelni, de az egyik kifejezte, hogy nagyon fél a behatolástól.

Eredetileg csak egy ágyban akartak aludni, de végül szexeltek.

A fiú lehúzta az óvszert szex közben.

Osztálykiránduláson szexeltek, miközben mások is ott aludtak a szobában.

Az egyik fél azt mondta, hogy járni akar, de szex után úgy döntött, hogy mégsem.

Az egyik félnek ez volt az első szexuális alkalm.

Az egyik fél lefagyott szex közben, passzív lett, a másik mégis folytatta.

Az egyik fél addig kérlete a másikat, hogy szexeljenek, amíg a másinak ebből elege lett, és végül belement.

Az egyik fél az előjátékban még benne volt, de behatolást már nem akart, a másik mégis rávette.

A szexelés utáni napon az egyik fél kerülte a másikat, nem beszélt vele, nem nézett rá.

Az egyik fél megsarolta a másikat a szexért.

A fiú vaginális behatolásból análisba váltott kérdezés nélkül.

Az első randi során szexeltek egymással, korábban csak csetes kapcsolatuk volt.

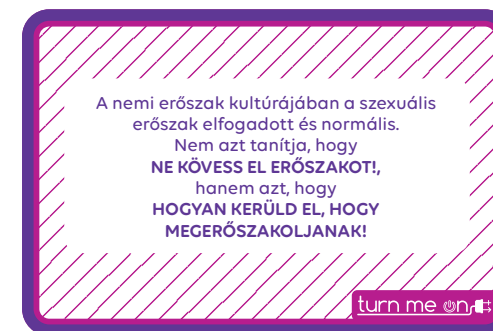
Az egyik fél párkapcsolatban volt valaki mással.

Az egyik fél lefogta a másikat.

A fiú a szex végén a lány arcára élvezett.

Az egyik fél videóra vette az aktust.

A fiú számonkérte a barátnőjét, hogy az megígérte neki, aznap szexelni fognak.

A NEMI SZEREPEK ÉS A SZEK

Házastársi kötelesség: A házasság kötelező eleme a szexuális élet, a nő szexszel tartozik a férjének. Nem éreztetheti a férjével, ha éppen tehernek érzi a közeledését, ahogyan azt sem, ha éppen nincs kedve szexelni.

A fiúk elismerést kapnak azért, ha sok lánnyal szexelnek. A lányokat ezzel szemben megszégyenítik, ha sok fiúval van szexuális kapcsolatuk.

A szüzesség egy értékes ajándék, amivel a lányok megajándékozzák a fiút, akivel először lefeksznek. Ezért érdemes kívánniuk azt a fiút, aki ezt igazán megérdemli.

A SZÉPSÉG- ÉS A REKLÁMIPAR

Számos iparág éppen abból termel profitot, hogy a nők testét úgy ábrázolja, mint egy szabadon átalakítható és átalakítandó tárgyat. A divat-, a film-, a zene- és a pornóipar abból húz hasznot, hogy örök egyenlőtlenséget tart fenn a természetes és az ideális testkép között, arra ösztönözve így a nőket és a férfiak egy kisebb hányadát, hogy megváltoztassák saját testüket. Például a szempillaspirált, amely mennyiség-ár arányában az egyik legdrágább szépségipari termék a világon, a cégek úgy teszik eladhatóvá, hogy meggyőzik a fogyasztót arról, hogy szempillája nem elég hosszú, hanem csupán átlagos, ráadásul semmitmondóvá teszi tekintetét. Így a nők vágnak fogat arra, hogy különlegessé tegyék a szempillájukat és a tekintetüket.

A SZÉPSÉKGULTUSZ A KÖZÖSSÉGI MÉDIÁBAN ÉS A TELEFONOS APPLIKÁCIÓKBAN

Az okostelefon, a Facebook, az Instagram, a Snapchat, a Tinder és a szelfik köré rendeződött szociális élet soha nem látott mértékben teszi ki a fiatalokat annak, hogy a külső legyen számukra a legfontosabb érték, amit a képernyőn megjeleníthetnek. Ezek az eszközök és applikációk instant szépítő rétegekkel látják el a fotókat: nagyobb-nak mutatják a szemet, eltüntetik a pattanásokat, sminket illesztenek az arcra. Már az óvodás kislányok között is elterjedtek azok a játékalalmazások, amelyekkel a saját arcukról készült képet sminkelhetik.

Az Instagram, ami a hétköznapi fotókészítés és megosztás legnagyobb virtuális színtere, még közelebb hozta a celeb-példaképeket a gyerekekhez. Híres modellek, színésznők osztanak meg magukról úgynevezett „hétköznapi” képeket, melyek valójában többszörösen módosított, megszépített, beállított fotók. Ezzel azt üzenik, hogy az „igazi” vagy a sikeres nőnek a hétköznapiokon is tökéletes a haja, a bőre és a sminkje.

AZ ANOREXIA ÉS A TESTKÉPZAVAROK

A soványságnak mint a szépség legalapvetőbb kritériumának kultusza hatalmas nyomást helyez a lányokra. Elvárás, hogy minden lány vékony legyen, így rengetegen fogyókúráznak, fogyasztószereket szednek vagy önkínzó módon sportolnak, ami sokuknál anorexiához vezet. Sok lány már a pubertás kezdetén anorexiával vagy más étkezési- és testképzavarral válaszol a környezet nyomására. Ilyenkor ugyanis a lányok teste átalakul, csípőjük körül zsírréteg jelenik meg, amelynek a funkciója az, hogy védelmet biztosítson a fejlődő, belső nemi szerveknek, megágyazzon a méhnek. A kamaszkori fogyókúra és étkezési zavarok beláthatatlan fiziológiai következményekkel járhatnak, arról nem is beszélve, hogy maradandó kárt okozhatnak a lányok önképében.

PORNÓKULTÚRA HATÁSA A SZÉPSÉGIDEÁLRA

A pornó által keretezett kultúrában a lányoknak választaniuk kell a kíváncsiság és a láthatatlanság között. Ez mára a popkultúra szerves részévé vált, így azok az impulzusok, melyek a kamaszokat a videoklipekből és filmekből érik, gyakran egybevágóak a pornó ideáljaival. Ezért lehetséges, hogy a vékony és a telt alak egyszerre lett szexuális fétis, és a lányok egy része vékony szeretne lenni, a másik része pedig teltebb. A lányok gyakran már tizenévesen attól rettegnek, hogy a mellük megereszkedik, a fiúk pedig péniszük méretét és herék alakját mérik a pornóban látottakéhoz.

A pornóban a nők fanszörzetét teljesen eltávolítják annak érdekében, hogy a férfiaknál egyértelműen fiatalabbnak tűnjenek, illetve azért, hogy a behatolást rögzítő kamerafelvételeken a nemiszerv minél jobban és részletesebben látszódjon. Ebből fakad, hogy a fiúk, a közösségi média és a kozmetikai ipar nyomást gyakorolnak a lányokra, hogy ők is megfeleljenek ennek a szörnyítő szokásnak.

- ▶ Bonino, L., Szil P. és Kuszing G. (2006). *Hétköznapi hímsovinizmus. A párkapcsolati erőszak, amit még nem nevezünk annak* (Ford. Cserhádi É. és Hajdu B.). Elérés: 2019. március 9., forrás: http://www.stop-ferfieroszak.hu/sites/default/files/dokumentumok/hh_pdf_18466.pdf
- ▶ Köberlein, L. és Tóth G. (2010). *Heartbeat – Szívdobbanás. Párkapcsolat erőszak nélkül. A fiatalok közti párkapcsolati erőszak megelőzése – kézikönyv iskolai és iskolán kívüli foglalkozásokhoz* (Ford. Szigeti V.). Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/04/szivdobbanas.pdf>
- ▶ Köberlein, L., Tóth G. és Saringen, P. (2016). *Beszélg velem! Gyerekek és fiatalok a párkapcsolati erőszak ellen* (2. kiad.). Budapest: NANE Egyesület.
- ▶ L. Ritók N. (é. n.). A nyomor széle. Elérés 2019. március 9., forrás: A nyomor széle website: <https://nyomorszeleblog.hvg.hu>
- ▶ Medina Martins, M., Pauncz, A., Tóth G., Hiemäe, R., Harwin, N. és Cosgrove, S. (2009). *Erő a változáshoz – Hogyan szervezzünk és működtessünk önszorgató csoportokat párkapcsolati erőszak áldozatainak és túlélőinek*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://mek.oszk.hu/13700/13763/13763.pdf>
- ▶ Mihalkó V., Szabó M. és Haidegger M. (2015). *Modernkori rabszolgaság – Képzési kézikönyv*. Elérés: 2019. március 9., forrás: <http://mek.oszk.hu/15300/15356/15356.pdf>
- ▶ Miller, A. (2014). *Kezdetben volt a nevelés* (3.; Ford. Fischer E.). Budapest: Pont Kiadó.
- ▶ Miller, A. (2016). *A tehetséges gyermek drámája és az igazi én felkutatása* (2.; Ford. Pető K.). Budapest: Osiris Kiadó.
- ▶ NANE Egyesület. (2011). *Állj mellette! – "Back up the children" – A traumatizált gyermekek támogatásának alapjai*. Elérés: 2019. március 9., forrás: http://nane.hu/wp-content/uploads/2016/03/ALLJ_MELLETE_WEBRE.pdf

- ▶ NANE Egyesület. (é. n.). *Statisztikai adatok a nők elleni erőszakról*. Elérés: 2019. március 9., forrás: NANE Egyesület és PATENT Egyesület website, <https://nokjoga.hu/alapinformaciok/statisztikak>
- ▶ Szil P. (2001). *Természetes fogamzásszabályozás: Figyelni a jelekre* (Szilágyi S.). Elérés: 2019. március 9., forrás: http://magyarnarancs.hu/belpol/termeszetes_fogamzasszabalyozas_figyelni_a_jelekre_szil_peter_pszichoterapeuta-63690
- ▶ Tiltsuk be a prostitúciót? Kajsa Ekis Ekman: Igen, mert a prostitúció a nők megalázása. (é. n.). Elérés: 2019. március 9., forrás: Férfiak a férfierőszak ellen website, <https://www.stop-ferfieroszak.hu/tiltsuk-be-a-prostituciot-kajsa-ekis-ekman-igen-mert-a-prostitucio-a-nok-megalazasa>
- ▶ UN. (2018). *Facts and figures: Ending violence against women*. Elérés: 2019. március 9., forrás: UN WOMEN website, <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>
- ▶ Wirth J. és Winkler Z. (2015). *Nők elleni erőszak az adatok tükrében. FRA népeség-bűnügyi statisztikák*. Elérés: 2019. március 9., forrás: NANE Egyesület website, <https://nokjoga.hu/sites/default/files/file-field/nane-fra-nepesseg-enyubs-final-2014-w-w-2015jun19.pdf>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A *Kapcsolódj be!* kézikönyvön egy évig dolgoztunk, és még a végén sem fogtuk fel teljesen, mekkora fába vágtuk a fejszénket, amikor elkezdtük ezt a munkát. A projektnek nagyon sok támogatója volt, akik nélkül ez az anyag nem készülhetett volna el.

Szeretnénk kifejezni köszönetünket Nógrádi Noának, aki a szövegek első véleményezője volt, és a projekt során végig számíthattunk szakmai meglátásaira, és Vidák Annának, aki több szövegünket átolvasta. Külön köszönetünket fejezzük ki az iskolák felé, akik lelkesen fogadtak minket, és akik lehetővé tették, hogy megszerezzük azokat a tapasztalatokat, amelyeket ebben a könyvben megosztunk; valamint az ifjúsági, önkéntes csapatunknak, akik létrehozták a fiataloknak szóló oktatási anyagokat, és akik részt vettek az egyéves képzésen, melynek során a foglalkozástervek feladatai közül sokat kipróbálhattunk velük.

Sok köszönettel tartozunk Cserháti Évának, aki a szövegeinkből könyvet varázsolt, és tartotta bennünk a lelket az utolsó pillanatig, és Karádi-Héder Enikőnek, aki segített dönteni, amikor egy-egy szón dilemmáztunk, és az utolsónak hitt simításokat végeztük.

Szeretnék megköszönni Bedő Mártonnak, hogy a *Kapcsolódj be!* anyagait színessé és vonzóvá tette, és Bedő Laurának a rengeteg munkaórát, amit a fiataloknak szóló kisfilmekbe fektetett, és azt, hogy mindig megtalálta a legmegfelelőbb Disney-jelenetet. Köszönjük Sólyom Melindának, hogy mindig türelmesen megvárta, hogy jelentkezzünk.

Köszönettel tartozunk Szil Péternek, aki rendelkezésünkre állt, amikor szupervízióra volt szükségünk, és aki hozzásegített minket az áldozatsegítő nyelvünk kialakításához, és Kuszing Gábornak, aki a projekt során több dilemmánkat segített kibogozni. Szeretnénk köszönetet mondani Puhr Adriennek, aki sok iskolai foglalkozást szervezett nekünk, és több iskolával összekötött minket.

Köszönjük Antonia Burrowsnak, hogy mindig rendelkezésünkre bocsátotta a Közkincs Könyvtárat, ahol a foglalkozások egy részét tarthattuk.

Köszönettel tartozunk mindenkinek, akik többször is végighallgatták kifakadásainkat, mivel érzelmileg súlyosan megterhelő volt újra és újra szembesülni a pornóipar ártalmaival, és kutatómunkát végezni a nők elleni erőszakkal kapcsolatban. Köszönjük John Arthur Isherwood-Mote-nak, hogy végignézte velünk a pornóiparról szóló dokumentumfilmeket és előadásokat, és segített az anyagok érzelmi feldolgozásában.

Szeretnénk köszönetet mondani az összes résztvevőnek, aki eljött a *Kapcsolódj be! projekt* első tanárképzésére, és már akkor kíváncsian várta a kézikönyvet.

Ez a kiadvány a **Turn Me On – Kapcsolódj be!** gyerekeknek és fiataloknak szóló szexuális felvilágosító projekt felnőtteknek szóló könyve. A kézikönyvvel tanároknak szakembereknek és szülőknek szeretnénk támogatást nyújtani abban, hogy hogyan és miről fontos beszélni a szexuális kultúra kapcsán. Arra kerestünk válaszokat, hogy hogyan lehet a szexualitás témáját megközelíteni hiperszexualizált kultúránkban, amelyben azonban a szexről való beszélgetés még mindig tabu.

A **Kapcsolódj be!** projektet azért kezdtük el, mert úgy láttuk, hogy a szexuális felvilágosítás szempontjából a mai fiatalok nehéz helyzetben vannak. Egyrészt hatással van rájuk a hiperszexualizált populáris kultúra, másrészt továbbra is igaz, hogy a szex tabu téma.

Célunk az volt, hogy a gyerekek és a fiatalok, akikkel a projekt folyamán kapcsolatba kerülünk, eszközöket kapjanak ahhoz, hogy erőszakmentes, egyenlőségen és kölcsönösségen alapuló szexuális életet éljenek. Hosszabb távon pedig olyan felelős felnőttek váljanak belőlük, akik majd lehetőségeikhez mértén fellépnek az erőszak ellen, és törekednek egy igazságosabb társadalom kialakítására.

www.turnmeon.hu

9 786150 053189 >